

YALIN

AYLIK
SANAT
EDERBYAT
DERGİSİ

43
mart '85
250 TL
KDVdahil

yasalarda uygulamada öğrenci dernekleri

Almanya'da
video pazarı
ve duyguların sömürüsü
yevgeni yevtuşenko

CÜNEYT CANVER HIZIR EKŞİ
GÜNSELİ ÖZKAYA BAKİ TUĞ
D. FİKRİ SAĞLAR GÜRBÜZ YILMAZ
Av.RIZA ULUCAK TEOMAN EVREN
Prof. YAHYA ZABUNOĞLU
Doç. MAKSUT MUMCUOĞLU
Doç. TUNCER KARAMUSTAFAOĞLU
Doç. ZEKİ HAFIZOĞULLARI
AYCAN GİRİTLİOĞLU
ÜMIT ASLANBAY
CÜNEYT ARCAYÜREK
Prof. MÜMTAZ SOYSAL

YASALARDA VE UYGULAMADA ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

MEHMET İZER-İSMAİL GÜL/Öğrenci Dernekleri ve Demokrasi	17
YEDİ ÖĞRENCİNİN DERNEK KURMA ÇABASININ KISA ÖYKÜSÜ/ Konuşan : Mehmet İzer	20
SELİM DEMİRCİ/Öğrenci Dernekleri: Yasalar ve Uygulamalar	24
SORUŞTURMA/HIZIR EKŞİ-CÜNEYT CANVER, GÜNSELİ ÖZKAYA, FIKRİ SAĞLAR GÜRBÜZ YILMAZ, BAKİ TUĞ, RIZA ULUCAK TEOMAN EVREN, ZEKİ HAFIZOĞULLARI, YAHYA ZABUNOĞLU, MAKSUT MUMCUOĞLU, TUNCER KARAMUSTAFAOĞLU, MUMTAZ SOYSAL, CÜNEYT ARCA YÜREK, ÜMİT ASLANBAY, AYCAN GİRİTLİOĞLU.	

SİNEMA - VIDEO

MARIA BERGOM LARSSON/Ingmar Bergman ve Burjuva İdeolojisi (Türkçesi: Gürhan Uçkan)	8
INGMAR BERGMAN'ın Filmografisi	10
HIDİR ÇELİK/Almanya'da Video Pazarı ve Duyuların Sömürüsü	12
SORUŞTURMA/VELİ KARAHANCI, YEKTA GÜVEN, ALİ ATAK	13

EDEBİYAT

YEVGENİ YEVTUŞENKO'DAN ŞİİRLER (Türkçesi: Özdemir İnce, Yusuf Cemali)	3
YEVGENİ YEVTUŞENKO/Onuncu Köy (Türkçesi: Özdemir İnce)	4
GÜRHAN UÇKAN / Şiir	7
OGÜN HAKAN KÜÇÜKÖNAL/Öykü	11
SALİH BOLAT/Şiir	16
KEMAL DURMAZ/Şiir	19
AHMET ADA/Şiir	23
HASBEY KÖKSAL/Şiir	25
OKUMA NOTLARI	26

KÜLTÜR

ATAMAN TANGÖR/Bir Bilim Adamının Ruhsal Çözümlemesi	5
ALPER FİDANER/Kamuoyunun Müzik Beklentisi	7
YARIN İSTANBUL ARAŞTIRMA BÜROSU/ Evrinin Evrimi	15
EMİNE GÜL/Yarın'ın Yayını İçin	27
SÜRELİ YAYINLARDA KDV UYGULAMASI	28
FİLİSTİN KÜLTÜR HAFTASININ İKİ SEÇKİN KONUSU: SAMİH AL KAŞIM, MAHMUT DERVİŞ	35

KARİKATÜR - DESEN

HATAY DUMLUPINAR	5
ANTONIO FRASCONI	11
MURAT ÖZMENEK	15

"İŞÇİ PORTRESİ SERGİSİ '84"

MUZAFFER SÜTLÜOĞLU,
BAYTEKİN KARA, ÜLKER SEYMEN,
SEFA ULUKAN, M. FATİH AKIŞIK

zor olanı başarmak

Ocak sayımızda avukat *Nezhat Helvacı'nın Yasalarda Öğrenci Dernekleri* yazısının yayımlanmasından sonra okuyucularımızdan bir çok mektuplar aldık. Doğal olarak böyle bir konuda tek bir yazı yeterli değildi. Üstelik yasalarda öğrencilere tanınan bir hak olan, öğrenci derneklerinin kurulması için bir dolu güçlükler vardı ve öğrenciler bir türlü işin içinden çıkamıyorlardı. Aynı günlerde 'ilk kez' dernek kurma girişimini gerçekleştiren Ankara Hukuk Fakültesi öğrencilerinin başvurusu AÜ rektörü tarafından reddediliyordu. Tüm bu gelişmeler *Yarın*'ın bu konuya eğilmesini gündeme getirdi. Gençlik Yılı'nın üç ilkesinden biri de *katılım* ilkesidir. Katılım aynı zamanda demokratik toplumların da önemli göstergelerinden biridir. Katılım'ın yaşama geçirilmesi için toplumumuzdaki her kişiye tek tek ve topluca önemli görevler düşer. Bu aynı zamanda demokratik kurumların da işlemlerini sağlamak demektir. Ama katılımdan anlaşılana nedir? Üniversitelerinin gençlik yılında, BM'in bu temel belgesini yaşama geçirmeleri ile öğrenci dernekleri konusunda nasıl bir ilişki kurulabilir? Yarın bunları tartışan yazılara mart sayısında yer verdi. Bununla da kalmadı. "*Gençliğin toplumsal yaşama katılımı bağlamında, öğrenci dernekleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*" sorusunu siyasi partilere, basın mensuplarına, kamu ve idare hukukçularına ve AÜ yöneticilerine yöneltti. AÜ Rektörü *Tarık Somer'e* ulaşmak bir türlü sağlanamazken, HF Dekan Yardımcısının "*hastaların hastane yönetimine katıldığını gördünüz mü?*" yanıtı, öğrencilerin hastaya benzetilmeleri açısından oldukça ilginç bir tablo çıkarıyordu ortaya. Yasalarda ve uygulamada öğren-

ci dernekleri konusu, bize demokrasi mücadelesinin sadece bize verilmeyeni alma mücadelesi olmadığını, her türlü güçlüklerle önümüze çıkartılan yasal haklarımızın da yaşama geçirilmesi için yoğun bir çaba içinde olmamızı gösteriyordu. Aynı zamanda yeter ki zor olanı başarmak için inancımız olsun, engeller aşılır, düşüncesini de pekiştiriyordu.

Dergimizin bu sayısında sinema ve video yazılarına da yer veriyor. Önümüzdeki günlerde İstanbul'da önemli kültürel etkinliklerden biri olan Sinema Günleri yapılacak. İsveçli ünlü film yönetmeni *Ingmar Bergman*'ın da gösterilecek filmler arasında bir filmi olması, ayrıca gene önümüzdeki günlerde tv'de *Bergman*'ın en ünlü filmlerinden olan *'Yaban Çilekleri'*nin gösterilecek olması elimizde bir siredir bekleyen *Bergman* için yazıların bu sayımızda okuyucularımıza ulaştırılması isteğimizi oluşturdu. *Hıdır Çelik* arkadaşımız 'ikinci vatan' Almanya'da video sorununu, ilginç söyleşilerle de destekleyerek gözler önüne seriyor. Dergimizin *İstanbul Araştırma Bürosunun*, insanlığın oluşumunu dünyanın nasıl meydana geldiğinden başlayarak ele aldığı inceleme yazısı *Evrin'in Evrimi* gelecek sayılarımızda da sürecek. Stockholm'da yapılan Filistin Kültür Haftası'nın iki seçkin konuğu *Samih Al Kaşım* ve *Mahmut Derviş*'in söyleşileri ozan olmayı yüreklerinde duyanlara sesleniyor.

Yarın Dördüncü Yıl Abone Kampanyamız bitti. Kampanya boyunca abone olan, abone bulan okuyucularımızın ilgisine teşekkür ederiz. Bu arada İzmirli okuyucularımıza, *Yarın İzmir Bürosu* muzun bir aydır çalışmalarına başladığını duyurmak isteriz. Sevgiyle, dostlukla.

SAHİBİ
Samî Alptekin

SORUMLU YAZIŞLARI
YÖNETMENİ
Füsun Öztürk Baysan

BÜRO ve
TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan,
Box 38045, 100 64
Stockholm

F.Almanya: Mehmet Bilgin
Postlagernd, 4000
Düsseldorf 1

İzmir: 847. Sokak,
8/313, Konak - İzmir

İstanbul: Divanyolu,
Hoca Rüstem Sokak,
Zafer Han No: 7,
Kat: 4-12, Cağaloğlu,
İstanbul

DAĞITIM
Yetkin Dağıtım

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 2400 TL.
Altı Aylık 1200 TL.
Yurtdışı/Yıllık 30 DM
Altı Aylık 16 DM
Yurtdışı tek fiyat 3 DM

İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.- TL
Yarım Sayfa : 50.000.- TL
Çeyrek Sayfa : 25.000.- TL
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.- TL
Yarım Sayfa : 25.000.- TL
Çeyrek Sayfa : 13.000.- TL

TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Sanem
Baskı : Sanem Basımevi
Kapak Baskısı : Maya
Grafik Düzenleme : Yarın

YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 15/15
Sıhhiye - Ankara

YAZIŞMA VE HAVALA
ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay -
Ankara.

POSTA ÇEKİ
Yarın Dergisi, 16486 0

YARIN

Aylak Aylak Dolaşıyorum Başkent Kalabalığında

Aylak aylak dolaşıyorum başkent kalabalığında
Nisan neşesi akıyor adımlarımın altında,
mantıksızlığım utanç verici
ve gençliğim bağışlanmaz.

Tramvaydan atlıyorum, dirseklerimle yol açarak,
nasıl da coşuyorum yalan söyleyince birine,
kendi peşimden koşup duruyorum
ve uzağım kendi gölgemi yakalamaktan.

Hayretle bakıyorum gemilerin kışma
uçaklara şaşıyorum

ve kendi mısralarıma...

Bir servet sunulmuş ben istemeden,
Ne yapmam gerek kimse söylemedi bana.

Türkçesi : ÖZDEMİR İNCE

Vicdan Azapları

- D. Şostakoviç'e -

Yaşıyoruz, ölüm bizim işimiz değil ki
artık utanç bir başka kapanmış sayfa,
ama görünmez bir madonna gibi
duruyor vicdan her yolun ağzında.

Ve onun çocukları, onun torunları,
vicdan azapları -yabanıl acılar-
ellerinde dilenci değneği ve torbası,
sahtekârlar yurdu dünyayı dolaşmaktalar.

O kapıdan bu kapıya, olmadı öteki,
o eşikten bu eşığe, olmadı berikine,
şarkılar söyleyerek eski Rus dilencileri gibi
geziyorlar Tanrı'yla, yüreklerinin yardımına koşsun diye

Elbette korku salan hep onlardı
kölelere, dokunarak parmaklarıyla pencerelerine
gizlice, ve onlardı yumruklayan kapıları
Çarların saraylarında bile.

Elbet onlardı cansız Puşkin'i telâşla alıp götüren
kapkara bir gökyüzünden karlar üzerinde bir kızakla.
Onlardı Dostoyevski'yi hapse gönderen.
Onlardı "Uç" diye fısıldayan koca Tolstoy'a.

Cellâtlar konuşup şöyle dediler:
"Kendi özüne acı çektiren, tiryakisi olur acımın.
Vicdan azapları - hepsi de tehlikelidirler!
Kendisi yok edilmelidir vicdanım.

Ama aların çanının çığlığı gibi
sarsar onların evlerini gece yarılarında.
Korkunçtur vicdan azapları
korkutur cellâtları kendi suçlarıyla.

Çünkü onurlarını çoktan bırakıp gidenler bile,
yani onlar, haksızlığın o sadık bekçileri
vicdan ne demektir bilmeseler de
bilirler vicdan azaplarını çok iyi.

Ve hiç kimsenin, hiç kimsenin suçlu olmadığı
bu dünyada, biri kendi içinde duymuşsa
o "Ne yaptım ben?" diyen çığlıkları
demek ki hâlâ bir şeyler yapılabilir bu dünyayla.

İnanmam, İkinci ya da Bininci Roma'nın gelişini
muştulayan, peygamberlerin uydurmalarına,
Dinlerim, "Ne yapıyoruz biz?" diyen soruları
İnanırım "Sen ne yapıyorsun?" diyen sorulara.

Ve kaygan ucunda yitip inancımın,
Öpüyorum kara ellerinizi,
sizlersiniz çünkü benim son inancım,
yürekteki acılar, siz vicdan azapları!

1966

Türkçesi : ÖZDEMİR İNCE - YUSUF CEMALİ

Fotografin arkasındaki not: "Türk'e ne çok benziyorum değil mi?"

Onuncu Köy

Bir ülke ya da bir ulusun en önemli imgesini o ülke ya da ulusu temsil eden biriyle ilk ilişkinizden elde edersiniz. Ama kimi zaman bu sözde temsilciler kalp ya da kaltaban olabilirler. Kaltabanın birine çattıysanız ilk izleniminizi değiştirebilmek için uzun yıllar zararlı otları temizlemeniz gerekir. Ne yazık ki dünyada henüz kaltabanlar eksik değil, bazı ulusların birbirlerini anlamamalarında bunun da payı var. Kimi zaman bürokratlara, dolandırıcılara, canilere bakarak öteki ulusal nitelikler konusunda haksız genellemeler yaparız.

Ben Türkiye konusunda inanılmaz ölçüde şanslıydım, çünkü hayattımda tanıdığım ilk Türk Nâzım Hikmet'ti. Hikmet hapishanedeyken, 19 yaşında, neredeyse hiç tanınmayan bir ozan olan ben "Hikmet'e Özgürlük" adını verdiğim bir şiir yazıp ona adamıştım. Şiir 1951 yılında yayınlandı. Nâzım ülkemize geldiğinde, sözde "kişiye" tapınmanın geçerli olduğu o günlerde, pek çok yazar için alışılmamış, yürekli davranışlarıyla bizleri etkiledi. İlk eski dostu, film yönetmeni Nicolai Ekk'i görmek istedi. Ekk tümüyle unutulmuş, gözden iyice düşmüş durumdaydı. Nâzım onun unutulduğu köşesinden çekip çıkardı, bizim sanat bürokratları neye uğradıklarını şaşırırlarken, Ekk "köpek sidiği kokularıyla, sırtında eski bir ceketle" gün ışığına çıkarak Moskova Sirki için fantazmagorik bir senaryo önerdi, buna göre Moskova'nın merkezi denizkızlarıyla, yüzen fillerle dolu bir tür Rus Niyagara Çağlayanı'na dönüşecekti... Nâzım bir tiyatro dostuydu. İlk günlerde Moskova'nın belli başlı tiyatrolarını görmeye gitti. Ama o dönem çok şanssız bir dönemdi! Yanlış bir kuram olan sözde "çatışmazlık" kuramı tiyatromuza göz açtırmıyordu. Bu kuram sosyalist bir toplumda "iyi" ile "kötü" arasında değil, ancak "iyi" ile "en iyi" arasında bir çatışma olabileceği anlamına geliyordu. Kendi onuruna verilen bir yemekte bu kuramı ve uygulamayı şiddetle eleştirdi. "Türkiye'de hapishanedeyken hatırıma gelen Mayakovsky'nin, Meyerhold'un devrimci tiyatrosundan sonra devrimci düşlerimin ülkesinin sahnelerinde böylesine 'küçük-burjuva' kafalı bir tiyatro görünce acı ve şaşkınlık duydum," dedi. Böylesine dürüst, böylesine acı sözlerden "çatışmazlık" havarilerinin hoşlanmayacağı ortada. Nâzım'ın durumu çok belirsizdi: Resmen büyük saygı görüyordu, ama gayri resmi olarak resmi kişilerce kendisinden kuşkulanıyordu. Ama o, genç kuşak namuslu entelijansiyasının sevgisini kazanmıştı, ben de onlardan biriydim. Nâzım genç resamlara, genç ozanlara sürekli yardımcı oldu; kimsenin satın almak istemediği resimleri satın alarak, kimsenin basmak istemediği tanınmamış şairlere önsözler yazarak. Bazan bana telefon eder paraya gereksinimim olup olmadığını sorardı. Ben, "Hayır," dedikten sonra da üstelerdi. "Ama belki de öyle birini tanıyor-sundur." Birkaç kez sahnelendikten sonra "İvan İvanoviç" oyunu kaldırıldığı, bir takım odun kafalıları onu, "Nasil olur da bir yabancı bizim Rus yaşamımızı eleştirir?" diye suçladıkları zaman, Nâzım onlara çok güzel yanıt vermişti: "Bir devrimci hiçbir yerde yabancı değildir." Daha sonra Sovyet vatandaşlığına aldığı zamansa "Kırmızı derili pasaport'unu sallayarak şöyle dedi: "Şimdi artık Mayakovsky pasaportum sayesinde Sovyetler Birliği içinde kavga versem daha kolay olacak..."

Öldüğü zaman, hareketsiz elinde o günkü sabah gazetesi vardı, sanki bütün acıları ve kavgalarıyla yerküremizi kucaklar gibi sımsıkı tutuyordu onu. Hasta yüreği bir savaş alanı gibiydi, nice kurşunlarla yaralanmıştı, nice ölü gövdelerle doluydu, ölü ama gene de canlı umutlarla. Türkiye imgesini bana ondan daha iyi kim verebilirdi? Onun imgesinde Türk karakteri, yalnızca kuramda değil uygulamada da, cömertlik ve iyi yüreklilik, enerjyidi, sıcaklıktı, yaralı bir özgürlük sevdasıydı, kardeşlik özlemiydi, böylesine karmaşık ulusal ve uluslararası tarih içinde kendi kimliğini bulma konusunda kahramanca girişimlerdi.

Yıllar önce, büyük ozanımız Lermontov şöyle başlayan bir şiir yazmıştı:

"Hoşçakal, yıkanmamış Rusya."

Ama Çar'ın katı sansürü yüzünden ilk dizeyi değiştirip şiire uydurma bir başlık koydu, "Bir Türk'ün yakınmaları."

"Hoşçakal, yıkanmamış Türkiye..."

Bu acıklı şakada doğruluk payı ne yazık ki yok değildi. Ülkelerimizin her ikisi de yıkanmamıştı ama öte yandan da kendi kanımızla yıkanmıştı, nice tiranlarca kanı emilmişti.

Bir Rus yüreğinin Türk yüreğini çok iyi anlamasının nedeni budur. İşte bu yüzden ben, şiir kitabımı Türk okurlarına sunduğum için mutluyum. Eski bir Türk atasözüne göre, "Doğruyu söyleyen dokuz köyden kovulur." Çağdaş bir Türk ozanı bu atasözüne şunu eklemiştir: "Yaşasın onuncu köy!"

Ortak denizimiz olan Karadeniz'in iki kıyısında bizler onuncu köylerimizi kurmaktayız. Kimi zaman umutsuzca, kimi zaman umutla... Snumi yakınlarındaki küçük Gulripshi köyündeki evimden Türk sınırı yalnızca 200 kilometre uzakta, ama köyüm ne yazık ki henüz onuncu köy değil. Batum'dan Türkiye'ye geçit yok, Odessa ya da Moskova üzerinden gidilebilir yalnızca.

Ama onuncu köyün sınırlarının olmaması gerekir, nasıl ki şiirin sınırları yoksa, nasıl ki onuncu köy için nasıl savaşılabileceği konusunda bana yıllar önce unutulmaz dersler vermiş olan o mavi gözli, kızılımsı saçlı, o olağanüstü Türk kardeşimle aramda sınır diye bir şey duyumsamıyorsam.

YEVGENİ YEVTUŞENKO
Aralık 1984, Peredelkino, Moskova

Küllendi Sana Olan Aşkım

Küllendi sana olan aşkım - bayatladı yaşam benzeri
çözüldü ölüm gibi, içler acısı bir öyküydü.
Koparıp atsam bu acımasız aşk şarkısının telini,
ikiye parçalasam gitarı- sürdürmek niye bu güldürüyü!

Ne var ki o küçük o tüylü canavar anlamıyor
neden daha karmaşık yaptığımızı yalın olan her şeyi.
Ben alınca içeri, koşup senin kapını tırmalıyor,
Ama benim kapımı tırmalıyor sen alınca içeri.

Çıldırabilir insan böyle koşuşturmadan, gerçekten,
Biliyorum daha çok küçüksün, küçük duygusal bir köpek,
ama duygusal olmaya da karşıyım ben.
Neye yarar son perdeyi uzatıp işkenceyi sürdürmek?

Güçsüzlük değil, suç demeli duygusallığa ashında,
yumuşayınca, gene barışmaya söz verilir,
sonra homurtular yeni bir gösteri için daha,
tadı tuzu kalmamış "Aşkım Kurtuluşu" için denir.

Daha en başta, tazyeyken korunmalıdır aşklar.
Atmalı o aşk dolu "Daima!" ve o çocuksu "Asla!" ları.
"Söz vermeyin!" - diye bağırıyordu trenler.
"Söz vermeyin!" - diye mırıldanıyordu telefon telleri.

Yarı çatlak ağaç dalları ve duman karası gökyüzü
uyarıyordu bizi, ama haberleri yoktu onların
iyimserliği yalnızca öğretilmemiş yalınlık gördüğümüzü
ve büyük olmadığı zaman daha güvenli olduğunu umutların.

Ayık kalmak gerekir, ve tartmalıdır ayık kafayla,
ilişkinin değerini, benimsemeden önce - zincirin öğretisidir,
söz vermemektir göklere ama hiç değilse vermektir toprağa
söz vermemektir ölüm ayrına kadar, ama hiç değilse bir yaşam vermektir.

"Seni seviyorum" dememeli insan aşık olunca.
Çok acı oluyor sonra aynı ağızdan duymak yıkılışını
yalanlarla, küçümsemelerle ve alaylarla
ve bunlardır aldatmacaya döndüren kusursuz sandığımız dünyayı.

Farkına varmaz aşkın insan. Söz vermemeli en iyisi.
Öyleyse neden çekeriz insanı, altarmış gibi, yalan seline?
Uçup gidene kadar elbette güzeldir imgesi.
Aşık olmamak en iyisi, bilmeliyiz aşk varmaz bir geleceğe.

Uyuyup duruyor zavallı köpeğimiz, yeter bizi delirtmeye,
bir senin kapını tırmalıyor papileriyle bir benimkini.
Artık sevmiyorum seni; ama niyetim yok senden af dilemeye.
Sevmiştim bir zamanlar; bunun için işte, bağışla beni.

Türkçesi : ÖZDEMİR İNCE - YUSUF CEMALİ

Bu yazıda sözü edilen kişi ve olayların gerçeğe ilintisi yoktur. Benzerler rastlantıdır.

Sıkılıyorum, bunalityor. Kafamda binbir türden yanıtsız sorular uykularımı bölüyor. Düşlerimde karabasanlar görüyorum. Üniversitede kalmakla iyi mi ettim, kötü mü? onu da bilemiyorum. Son dönemlerde eski dost çevresiyle ilişkilerim oldukça koptu. Onlar mı beni aramıyor, yoksa ben mi onları? Bu soruyu çözmiyorum. Ama son günlerde herkes görece bir yalnızlık içinde değil mi zaten? Ayrıca bilimsel çalışmalarından başımı kaşıyacak bir dakikam bile yok. Canım, üniversitede kalmak bir suç mu? Adamlara, "Ne olur beni de atın" diye dilekçe mi vereyim? Evet, ne diyordum, bilimsel çalışmaları; "Adolesans öncesi çocukluk dönemindeki masturbasyon olgusunun ödipal çatışmaya etkisinin psikodinamiği" üzerine yapmakta olduğum çalışma son üç yılının tüm zamanlarını almıştı zaten. Belki iki yıl sonra sonlanacak bu çalışma gençlik psikodinamiğine, adolesandaki otoriteye baş kaldırma olgusuna çok önemli bir ışık tutacaktı. Kariyerde geçirdiğim ve geçirmekte olduğum yıllar boyunca gençlik olaylarının temelinde "otoriteye başkaldırma" itkisinin yattığını ve bu itkinin sağlıklı çözümlenmemiş ödipal çatışmanın bir ürünü olduğunu anlatım. Ancak o dönemin şabloncu solcuları "toplumsal etmen", "nesnel faktörler" gibi gevelemelerle bu savımın bilimselliğini çürütmeye çalıştılar. Ama ben yılmadım ve yılmayacağım da. Ve işte çalışmalarına bilimsel özerkliğe olan bağlılığım doğrultusunda devam ediyorum. Üniversite senatosu da projemi onayladı. Sanırım TUBİTAK'tan da parasal destek sağlayabilirim. Tam sırası, aklıma gelmişken, bu akşam özel sektörün YÖK başkanı onuruna vereceği kokteylde şu TUBİTAK desteği konusunu yetkililerle görüşmeliyim. Yeni projemde araştırmalarımı trans kültürel boyutlarda yapmayı düşünüyorum. Eğer yeterli parasal destek alırsam Afrika, Asya ve Avrupa gençliğinde de konuyu irdeler ve psikanalitik kuramın altında küçük burjuvanın ruhsal açmazlarının yansıtılmasından başka bir şey olmadığı tezlerini çürütmüş olurum. Şimdi kimileri bu çabalarımı yöneticilere yaranmak olarak değerlendireceklerdir. Onları sevmediğimi herkes bilir, ancak bilimsel çalışmalarımın seiameti uğruna 'dayı' denmesinde de bir sakınca bulunmadığı kanısındayım. Bence bu da bir ödev ve hatta bir görev; ilerici ve devrimci bir bilim adamı olarak üniversitede kalmak ve kalmayı başarmak için 'dayı' sözcüğünün sık sık kullanılmasını gerektiren dönemler yaşıyoruz. Varsın başkaları beni boyun eğmiş, ödün vermiş sansınlar. Benim bir zamanlar demokratik üniversite uğrunda nasıl didindiğimi de yadsıyacak değiller sanırım. Evet, bu uğurda mücadele veren

arkadaşlarımdan bir kısmı ya ayrıldı ya da çıkarıldı. Doğrusu önceleri çok üzülmuştüm ve hatta bana da sıra gelebilir mi düşüncesiyle sıkıntılı, endişeli günler geçirmiştüm. Ama sonra düşündüm de, pek de fazla bir şeye bulaşmamıştım ki; örneğin o ünlü bildiriye imza atmamıştım, sonra birçok kişinin atılmasına neden olduğu söylenen o mahut açık oturuma da katılmamıştım, ayrıca ilerici öğretim üyeleri derneği'ne de üye olmamıştım, füzelerle ilgili yürüyüşe katıldım ama yağmur nedeniyle şemsiyemin altına sığınmadığım için olsa gerek kimse beni görmedi bile. Ashında üniversitede

kalmış olmamı zekama borçluyum; şimdi rektör olan öğretim üyesini hiç sevmediğim halde kendisine 'abi' diyerek yakınlık kurdum, tepkilerimi saklı tutmayı zekice başarabildim. Zaten zekanın tanımında da 'çevreye en iyi uyum sağlamak' tümcesi yer almıyor mu? Böyle kritik günlerde insan kendini saklamasını bilmeli, açık vermemeli. Aptalca ortaya atılmak demokrasinin kurulmasına zarar verir. Eh böyle akılsızca davranmanın sonunda atılmak da, itilip kakılmak da olur doğal olarak. Evet, doğrusu arkadaşlar çıkarıldığında çok üzülmuştüm. Ama şimdi, idareci kadrom geldiğinde,

rahatladım; artık üniversitede ilericilik, devrimcilik görevi ve nöbetini devralıyordum, mücadeleye hazırdım. Hele şöyle bir iki yıl daha geçsin, demokrasi yerli yerine otursun, bu arada çalışmalarımı bitsin. Tabi bu arada üniversite dışında kalan arkadaşlarla pek sıkı fıkı olmamakta yarar var diye düşünüyorum, biraz sessiz kalmak iyi olur. Zaten onlar da beni pek aramıyorlar ya. Böylesi daha iyi.

Şimdi dingin kafayla düşünüyorum da, üniversiteden çıkarılan şu iki dostum aslında bilimsel açıdan pek de yeterli sayılmazlardı. İdeoloji ile bilimi birbirine karıştırmışlardı. Geçen yıl eğitim komisyonu başkanlığı yaptığım bir sırada bu dostlarımdan birinin ders kitabının basılmaması için bana baskı yapıldığında doğrusu ben de kitabın basılmasından yana değildim. Kesinlikle baskıdan dolayı değil, salt vicdanımın sesine uyarak 'basılmaz' yazısının altına imzamı koydum. Bence bilim adamı dediğin kendini salt bilime vermeli. İdeolojinin yeri ayrı, bilimin yeri ayrı. Eğer her öğretim üyesi kendi ideolojik görüşlerini bilimsellik adı altında öğrenciye aktarırsa anarşi doğar. Nitekim öyle de olmadı mı? Ruhbilimin temelini oluşturan psikanalize bilim dışı demediler mi? Maddecî diyalektik temelden yoksun damgasını vurmazdılar mı? Ruhbilim alanında tek yönlü bir bilgilendirmenin söz konusu olduğunu ve bu bilginin idealist görüşleri yansıttığını söyleyip bugüne dek öğrendiklerimizi ve öğrettiklerimizi inkara kalkışmadılar mı? Bilimsel özerklik herkesin herşeyi istediği gibi söylemesi demek değildir. Bilim tektir, bilimin sağ, solu olamaz. Buraya bizlerden birşeyler almaya gelmiş genççik beyinlere karmakarışık şeyler sunmaya hakkımız yoktur, olmamalıdır da. Bizim öğretim üyesi olarak görevimiz temel doğruları vermektir. Okulu bitiren genç bu temel bilgileri aldıktan sonra onları beğenip beğenmemekte özgürdür, kararını o zaman verir. İşte benim anladığım demokratik eğitim bu dur: önce bilim ve sonra yin bilim... Ben o zaman ve şimdi savunduğum görüşlerimi açık seçik ortaya koymaktan çekinmedim. Bilim tektir dedim, bilimin idealist, idealist olmayamı gibi ikil bir ölçütü olamaz dedim. Bi kongrede "İnsan biyo-psiko-sosya bir varlıktır, bir bütündür, burjuva zinin ve işçilerin iki ayrı ruhsalimi olamaz" diye konuşmam noktaladığımda bir çok fakültelerden bilim adamları gelip beni kutladılar. Doğrusu anımsıyorum da çok gururlanmıştım. Konuşmamın sonunda daha hala sevme-

bir bilim adamının ruhsal çözümü lenmesi

Ataman Tangör

diğim şimdiki rektörümüzün -o dönemlerde dekanı- gelip beni kucaklamasına bir anlam veremedim, ama hoşuma gitmedi de değil. Demek dedim 'düşmanlarım da bana hak veriyorlar, bükemedikleri eli öpüyorlar'. Bu konuşmamdan sonra kendilerine 'diyalektik maddeci' görüşü savundukları etiketini yapıştıran arkadaşlarıma karşı savaş açmağa karar verdim. Her olanakta onların ideolojisiyle bilimi birbirine karıştırıp kendi çıkarları doğrultusunda bilimi çarpıttıklarını haykıracaktım. Üniversitenin fikir anarşisinden kurtulması gerekiyordu. Evet kolları sıvadım ve eyleme geçtim. Önce görüşümü destekleyen bir kitap yazmam gerekiyordu. Yok hayır, bu uzun zaman alırdı, en iyisi savunduğum görüşün kuramcılarının birinin kitabını çevireyim diye düşündüm. Tam bir yılını aldı ama başardım. Yazarın görüşlerinin diyalektik öğretisiyle ne denli uygun düştüğünü açıklayan uzun bir ön söz yazdım: "İşte" dedim, "Ego, superego ve id. Birbirleriyle sürekli diyalektik bağlantı içindeki birey ve toplum ilişkisi. Yani biyo-psikososyal varlık, yani insan. Bireyin değişmez hayvansal içgüdüsel-dürtüsel itkileri toplumsal yapıyla çelişirler ve böylece bilinç dışı oluşur. İşte diyalektik çelişki budur. Bu diyalektik çelişkidən doğan bilinç dışı insan davranışlarına yön veren bir gizil güçtür. Teknoloji ve uygarlık, bilinç dışı gizil güçle sürekli çelişerek çağdaş insanı bunalımlı, kaygılı, mutsuz bir konuma getirmiştir...Kaba ve şabloncu marksizm her şeyde olduğu gibi ruhsal yapılanmanın altında da sınıf çelişkilerinin etkisini arar ve doğal olarak bulamaz. Çünkü temel çelişki insanın iç dünyasındadır, toplumla çelişen iç dünyasındadır. Çünkü uygarlık ve teknoloji insana düşmandır." İşte ön sözümü böyle noktalamdım. Kitabım yani çevirim çok satıldı, üçüncü baskısı yapıldı. Öğrencilerime ruhbilim öğretisini bu kitaptan anlatmaya başladım, sınavlarda soruları bu kitaptan hazırladım. Dördüncü ve beşinci baskıları yapıldı. Kendime ve düşüncelerimin doğruluğuna olan güvenim bir kat daha arttı. Artık tüm öğrencilerim kitabımı kapışıyorlardı. Sonunda, galiba ideolojiyi bilimin dışında tutmayı başarmıştım. Asistanlarım tez konusu için kapımı aşındırıp duruyorlar. Oysa eskiden öylemiydi Demek kafalar bulunmadığında gerçeği kavramak daha kolay oluyordu. Hoş artık eskiden olduğu gibi asistan eğitim programları yapılmıyordu; seminerler, grup çalışmaları filan kaldırılmıştı. YÖK'den izinsiz program yapmak çok güçtü. Şimdi düşünüyorum da, acaba o dönemde yapılan eğitim uygulamaları yarar mı yoksa zarar mı getirmişti? Çeşitli, çelişkili konular asistanın, daha eğitime yeni başlayan körpeçik insanın kafasını karıştırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Zaten ben de bu uygulamaları protesto amacıyla hiç bir seminere ve çalışmaya katılmamıştım. Hiç unutmam, o

dönemlerde bir kürsü kurulunda zihinlerinin karışmaması için hiç değilse öğrencilerin bu tür seminerlere katılmaması konusunda verdiğim önerge, sözüm ona bilim de demokratik anlayışa, bilimsel özgürlüğe ters düşer gerekçesiyle, dünyaya at gözlüğüyle bakan kişilerce reddedildiğinde hırslımdan kurul odasını terk etmiştim. Aslında bölüm başkanıyla hiç anlaşamıyorduk, ama bu konuda o da beni desteklemişti. İçimden "Eh dedim, aklın yolu birdir. Akılsızların da burada yeri yoktur" Keşke tanrıdan başka şey dileseymişim; o gün karşı oy kullanan üç öğretim üyesi de şimdi üniversitenin dışındadır. Şimdi bakıyorum da asistanlar eskiden olduğundan daha özgür; üzerlerinde çeşitli fikir yapılarına sahip öğretim üyelerinin baskıları yok artık. Elimizde tek bir bilimsel program var, öğrenciye bunu uyguluyoruz, asistan da bu program çerçevesinde kendine önerilen kitapları okuyor ve öğreniyor. İşin boyutları belli olunca biz de rahat ediyoruz; konular belli, kitaplar belli. Eskiden farklı görüşleri araştırıp, okumak ve kafasında özümlemek durumunda olan ve bu nedenle bazan haftalar boyu bir konunun içinden çıkamayan asistan şimdi bir iki kitapta istediğini buluyor. Hatta öğretim üyesine danışmak gereğini bile duymuyor. Böylesi bir bakıma benim için de iyi oldu. Kimi zaman haftalarca servise, hastaların yanına inemiyorum, kendi araştırmalarını çok zaman alıyor. Eskiden hastalar, pratikler, servis uygulamaları ve asistan eğitim programları tüm günlerimi alırdı. Yok efendim neymiş "çağdaş psikiyatri artık hastayı kliniğe kapayıp üstüne kilit vurma dönemini çoktan aşmış, hastanın hastane içinde kalma süreci çok iyi değerlendirilmeli ve olabildiğince kısa tutularak gündüz-gece hastanesi biçimine dönüştürülmeli ve hastane kişinin günlük etkinliklerinin engellendiği bir kurum olmamalıdır. Neymiş, her gün hastalarla, doktorlar hemşireler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve hatta hasta bakıcılar ortak toplantılar ve gruplar oluşturulmuş, çünkü "sağaltım ortamı" -bu sözcüğe de sinir oluyorum ya, neyse- ancak bu biçimde bir demokratikleşmeyle sağlanırmış" Buyrun, şimdi demokrasiyle akıl hastalıklarının tedavisinin ne ilgisi var? Eskiden ben de, kürsü kurulu kararı yar ayıp olur diyerek servise inerdim. Tabi içimden ateş püskürerek. Hoş hastaların da bu uygulamadan pek yararlandıklarını sanmıyorum ya, neyse. Efendim, psikiyatride hastayla senli-benli olmayacaksınız. O dün mu hasta sana yapışır. Ağır ve mesafeli davranacaksınız, hasta sana erişilemez bir varlık gibi bakacak ve böylelikle senin sağlıklı davranışlarını örnek almaya başlayacak. Sen eğer hastaya zaafalarını gösterirsen neyini örnek alacak. Hekim omnipotent olmalıdır. Bu bakımdan rahmetli hocama hayrandım. Adam ayda bir 'büyük ziyaret' yapardı; arkasında bizler yani

asistanlar, öğrenciler, hemşireler ve diğer öğretim üyeleri dizilirlerdi. Pırıl pırıl ayakkabılarının gıcirtılarını hala duyuyor gibiyim. Hiç konuşmazdı. Eliyle yaptığı devinimlerden ne demek istediğini anlamak zorundaydık. Örneğin, hastanın ilacı mı değişecek, parmağını bir şıklatır geçip giderdi. Zaten büyük vizitlerde hasta başında salt ilaç konusu ele alınırdı. Günün birinde, -daha o zaman bir yıllık yeni asistandım, asaletim onaylanmamıştı- büyük vizitte "efendim" dedim, "biz asistanların daktiloları artık çok eskidi, özellikle benimkinin T ve M tuşları hiç basmıyor". Büyük Hoca hiç tepki göstermedi. Ancak eskilerin yüz ifadelerinden kötü bir şey yazmış olduğumu anladım. Vizit bitti, servis şefi doçentim hocanın odasından alınca çıktı ve kovulduğumu söyledi. Hoca asaletimi onaylamamıştı. Koskoca hocaya hiç daktilo sorunu gibi önemsiz bir konu aktarılmıyordu. Dizlerimin bağı çözüldü, koskoca adam ağlamaya başladım. Bu sırada hocanın sağ kolu, ilericidevrimci, sonradan bana bir baba gibi davranan eski dekanıımız -zavallı o da öldü- büyük hocanın yanından çıktı, elini omuzuma koydu; "Git hocadan özür dile. Ama tek söz söyleme, yalnız elini öp ve çık" dedi. Sapsarı bir yüzle titriyerek elini öptüm ve çıktım. Havalarda uçuyordum, kovulmamıştım, asaletim onaylanacaktı. Hoca büyük adamdı doğrusu, sonradan beni çok sevdiğini dolaylı yollardan öğrendim. Bu haberleri bana hocanın sağ kolu, solcudevrimci hoca aktarıyordu. Büyük hocanın üniversiteye giden kızının kayıt işlemlerinin ve hocanın pasaport işlemlerinin bana yaptırılması büyük hocanın güveninin simgeleriydi. Nereden nereye geldik, anılar çorap söküğü gibi canlanıverdi. Bana solculuğu, devrimciliği aşıl原因an kişi sonradan dekan olan büyük hocanın sağ kolu solcu hocamız olmuştuk. O zamanlar servis şefiydi. YÖN dergisiyle ve Nazım Hikmet'le ilk kez tanışmamı o sağlamıştı. Asistanlarımı ve hatta bazı öğrencilerimi evinde toplar, o zamanlar yeni yayınlanmaya başlayan YÖN'den pasajlar okur, bizlerle tartışır, fikirlerimizi alır. Yazılarını hala büyük bir zevkle okuduğum ünlü köşe yazarıyla da bizi o tanıştırmıştı. Artık yaşlandı, bilmiyorum hala o özelliğini koruyor mu? O dönemlerde yazar çok çapkındı. Hiç unutmam olağan aylık meyhaneye söyleşilerimizden birinde bir hanım asistan arkadaşımıza kur yapmağa kalkmıştı da tokat mı yemişti ne. Artık şimdilerde pek öyle keskin devrimci yazılar yazmıyor, ne de olsa yaşlandı. Deneyimleri onu pişirdi, olgunlaştırdı. Geçenlerde Türk toplumunun ancak topukları pomza taşıyla ovularak pembeleşmiş köylü kadınlarına kavuştuğu zaman kalınmış sayılabileceğini ilişkin yazısını okumuştum da, "işte" dedim, "gerçekleri görebilen, ayakları yere basan gerçek ilericiler aydın". Hocamızın evinde ve meyhanede yapılan bu söyleşiler beni bilinç-

lendirdi, toplumcu duygularla do durdu. Nevar ki, o masum öğrenci istekleriymiş gibi başlayıp rayından çıkan-çıkarılan gençlik olaylar başladığında, bir gün hocamız güvendiği asistanlarını hocasına toplayıp, "çocuklar" dedi, "şimdi arenada kavga var. Siz arena içinde olmayın. Tribünlere çıkın ve olayları oradan izleyin". O zamanlar gençlik coşkusuyla bu sözcüklerin önemini, büyüklüğünü kavrayamadım. Hocaya onur üzerine, "sen yanmasan, biz yanmasak" üzerine ateşli sözler söyledim. Araya soğukluk girdi. Hoca bölüm başkanı oldu, dekan oldu, ben de uzman. Çok parlak bir asistandım, kariyerde kalmamam için bir neden yoktu. Ancak kadroya alınmadığımı şaşırarak öğrendim ve çok üzülüm. Ya fakülteden ayrılacaktım, ya da poliklinikteki bir uzman kadrosunda salt poliklinik hekimi olarak görev yapacaktım. Yani önümde kariyer yolu kapanmıştı. Tam iki yıl o edilgen uzman kadrosunda hiç ses çıkarmadan çalıştım ve giderek hocanın "arenanın dışında kalmak" ilkesini daha iyi anlamaya başladım. Bu özveri, suya sabuna dokunmadan geçen iki yılının ödülünü aldım. Artık kadroya geçmiştim. Kendimi bilime verdim. Gecemi gündüze katarak "Sosyal streslerin kişilik yapısına göre farklı etkileşimleri" konulu tezime doçent oldum. O dönemlerde bazı şeyler daha rahat söylenebiliyordu. Artık benim de tribünlerden inip arenanın kenarına gelme zamanım gelmişti. Devrimci-toplumcu kişiliğimi ortaya koyabiliirdim. Tezim sol çevrelerde tartışılan yer yer de eleştirilen bir konu niteliğine büründü. Keskin solcularımıza göre sınıflar yerine toplumsal tabakalar deyimini kullanmış olmam bilimsel bir çarpıtmaydı. Ben de sınıf demesini biliyordum. Ancak her şey zamanında ve yerinde kullanıldığında ağırdı. "Sınıf" gibi ürktüücü bir deyim kullanmanın alemi yoktu; önce evrim, sonra devrim. Önce birikim sonra sıçrama. Sekterliğin sırası değil. Amaç tezim kabul edilmesi ve doçent olmam. Üniversite içindeki bir solcu dışarda kalması bir solcudan çok daha yararlıdır. Nitekim böyle akıllıca davranmamın ödülünü aldım Üniversite çevresinde solcu bilindiği halde sağcılar tarafından tutulan ve sevilen bir öğretim üyesi idim. Profesörlüğüm kurullardan çok kolay geçti. Fakülte eğitim ve öğretim komisyonu başkanı oldum. İngiltere ve ABD üniversitelerindeki eğitim programlarını incelemek üzere bu ülkelere altı ay süreyle görevli ve ödenekli olarak gönderildim. Doğrusu kim ne derse desin Amerikan Üniversitelerine hayran kaldım. Heriflerdeki -kapitalist mapitalist orası ayrı- bilimsel özgürlük, araştırma özgürlüğü ve olanakları, öğrenci özgürlüğü ve rahatlığı başka hiç bir yerde yok. Döner dönmez hemen bir gazeteye "ABD de Bilimsel Özgürlüğün Boyutları ve Türkiye" başlıklı bir makale yazdım. Bu makalede Türkiye'de bi-

linsel geri kalmışlığın nedenlerini irdeledim ve Amerika'ya benzeyebilmemiz için daha kırk fırın ekmek yememiz gerektiğini anlattım. Tabii, tahmin edebileceğiniz gibi keskin sol çevrelerin hismine uğradım. Yok efendim, Amerika'daki özgürlük gerçek özgürlükmü-müş, üretim araçlarını elinde bulunduranlar eğitimi de kendi doğrularında belirlerlermiş filan. Biktım artık bu modası geçmiş, basma kalıp laflardan. Üstelik bunları söyleyenlerin büyük bir bölümü de üniversite içindendi o zamanlar. Şimdi çıkarıldılar, üzül-düm tabii. Ama bu kadar koşullanmış kafalı bilim adamı olmaz ki canım. İşte gördüm, Amerika'da da demokrasi var, orada da öğretim üyeleri sistemi eleştiriyorlar. Hatta ellerinde pankartlar yürüyorlar. Ama hiçbirini de kalkıp böyle şablon laflar etmiyor. Hepsini tek başlarına farklı ve özgün eleştiriler getiriyorlar. İlerici Öğretim Üyeleri Derneği'nin düzenlediği "Bilim Adamının Özgür Düşünce Yapısı" konulu açık oturumda "Beyler" dedim, "Özgür düşünmek demek yıkıcı olmak demek değildir. Yapıcı olmaktır. Eleştirelim, ama lütfen yıkmayalım, onaralım ve düzenlelim" Vay efendim, ben düzenden yanaymışım, ilerici değilmişim bu tutuculukmuş. Kafam kızdı, dernek başkanı arkadaşımın yanına gittim, "Bazı üyelerimiz bu derneğin ilerici yapısına gölge düşürüyorlar, keskin sirke küpüne zarar" dedim. Böyle giderse üyelikten istifa edebileceğimi belirttim. Ancak sonradan üyelerle ilgili kovuşturma başladığında üyelik giriş formunu işlerimin çokluğu nedeniyle imzalamayı unuttuğumu öğrendim. İmzalamış olsaydım belki ben de şimdi üniversitede olmayacaktım. Kaypak bir insan değilim, o dönemde de bu dönemde de Batı'daki özgürlüklerin tıpkısının bizde de olması gerektiğini savunmuşumdur. Hatta "Özgürlük" yürüyüşüne elinde pankartla katıldım. Ancak ne var ki yürüyüş kanlı sonlandı; otuz kişi öldü, canımı zor kurtardım. Eve güç bela kapağı attığımda karıma "biz" dedim "daha uygareca bir arada yürümeyi bile öğrenemedik. Öğrenene kadar da tüm bu gösterileri yasak etmeli".

Şimdilerde fakültenin dekan yardımcısıyım. Son günlerde üniversiteden çıkarılanların yeniden dönme olasılığına ilişkin söylentiler arttı. Böyle bir dönüşün yararı mı, yoksa zararı mı olur bilemiyorum. Arenadan tribünlere çıkma zamanlamasını akıllıca yapmış olmamdan ötürü kendimle övünüyorum. Kanımca arenadan zamanında çıkma akıllığını gösterenlerin sayısı artıkça ülkenin çağdaş demokratik düzene ulaşmadaki yolun kısılacığına inanıyorum. Bu nedenle de kendimi akıllı ve zeki buluyorum.

Ama neden bu sıkıntı, uykularım neden böyle düzensiz, nedir bu yalnızlık duyguları filan. Oysa, hiç de yalnız değilim; yeni dostlarım, yeni sevenlerim var. Zaten öyle olmasaydı bu denli yüklebilirdim, bu denli başarılı olabiliirdim?

Fotografılar: Asım Övez (AFSAD)

“Kamuoyunun Müzik Beklentisi”

26 Ocak 1985'de Ankara Sanat Kurumu'nda "Türkiye'de kamuoyunun müzik beklentisi ve alternatif gelişmenin yönü" konulu bir panel düzenlendi. Daha önce katılacağı bildirilen konuşmacıların çoğunun bulunmadığı panele, çoğunluğu gençlerden oluşan kalabalık bir izleyici grubu ilgi gösterdi. Sanat Kurumu'nun sınırlı olanakları içinde, pek çok kişi salonda ayakta duracak yer bile bulunmadığından kapıdan geri dönmek zorunda kaldı. İlginin bu denli büyük olmasının başlıca nedeni, programda Timur Selçuk, Nevit Kodallı, Yıldırım Gürses, Ümit Besen gibi çok çeşitli müzik türlerinin temsilcilerinin bulunmasıydı.

Tamer Levent'in yönettiği panele, TRT hafif müzik yapımcısı Yavuz Aydar, orkestra şefi Gürer Aykal, türk sanat müziği sanatçısı Çinuçen Tanrıkorur ve hafif müzik sanatçısı Rıza Silahlıpodada katıldı. Ayrıca İstanbul'da bulunan Rengim Gökmen'in gönderdiği bir bildiri okundu.

Devlet Opera ve Balesi teknik danışmanı Rengim Gökmen, panele gönderdiği bildiriye, müziği toplum içindeki yaşayışıyla eğlence müziği ve sanat müziği olarak ikiye ayırmak gerektiğini belirterek, geleneksel müziğin yozlaştırılmasıyla oluşturulan bir müzik türünün eğlence müziği dalında kaliteli yapıtlar verilmesini geciktirdiğini açıkladı.

Yavuz Aydar yaptığı konuşmada, müziğin yaşamın vazgeçilmez bir parçası olduğunu belirterek, insanların bilet alıp tiyatroya gidebildiği gibi konserlere gitmesini, beğendiği bir kitabı satın aldığı gibi be-

ğendiği bir sanatçının plakını satın alabilmesinin gerektiğinden sözetti. Toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal yapısının büyük farklılıklar gösterdiğini bu nedenlerle müzik beklentilerinin de birbirinden farklı olduğunu anlatan Aydar, daha yaşama biçimi konusunda tercihini yapamamış olan kitleye müzik alanında alternatiflerin yeterli hacim ve biçimde ulaştırılmadığı görüşünü savundu. Daha sonra Avrupa ülkeleri ve ABD'den örnekler veren Yavuz Aydar, her ülkenin popüler müziğinin kendi halk müziği kaynaklarından yola çıktığını ve evrensel boyutlara ulaştığını açıklayarak, Türkiye'de de oluşturulması gereken popüler müziğin halk müziğinden kaynaklanacağını belirtti. Aydar, izleyicilerden gelen sorular üzerine, Zülfü Livaneli gibi sanatçıların yaptığı çalışmaları, çıkış noktasının doğruluğu açısından desteklediğini açıkladı.

Daha sonra söz alan Çinuçen Tanrıkorur, alaturka-alafanga tartışmasının tanzimat döneminden bu yana sürdüğünü, bu yüzden de konuşmak yerine panele katılanların kendi müziklerinden örnekler vermelerinin daha iyi olacağını söyledi. Türkiye'de klasik türk müziğinin her zaman geri bırakılmak istendiğini, okullarda türk müziği eğitiminin yaygınlaştırılması gerektiğini savundu. Tanrıkorur, yurtdışında da türk sanat müziğinin büyük ilgi gördüğünü öne sürerek, bu müzik türünün yabancı ülkelerde tanıtılması gerektiğini belirtti.

Panel için özel bir konuşma hazırlamadığı için gelen soruları yanıtlayan Gürer Aykal da, müzikte

evrenselliği bulmanın önemli olduğunu, bunun için de halk müziği ile sanat müziğinin kaynaklık edebileceğini anlattı.

Önceden haberi olmadığı için hazırlıksız gelen Rıza Silahlıpodada da, Türkiye'de müzik eğitiminin ve müzik araçlarının yetersizliğinden sözetti.

Konuşmacıların gelmesi ve yer darlığı gibi olumsuz etkenlere karşın, en azından müzik konusuna büyük bir ilgi bulunduğunu göstermesi açısından böyle bir panelin gerçekleştirilmesi, bu alanda yapılması gereken çalışmalarda olumlu bir adım olarak yer aldı. ALPER FİDANER

Bilen Bilir

öyle karardır ki yapmakta
o hep yanlış denilenleri
bekler durur geciken şafaklarda
doğacağı kesin günleri

birisi sağdan kopar bir yana
öteki soldan öbür yana
birisi alır götürür inancımı
bağlar bir müezzinin katırma
öteki saldırır durur
yeni günlerin anavatanına
bir kargaşadır gider-hiç sorma-
doğa değil insandır çıkaran
üzerine gece inmiş fırtınaları
bilen bilir -sorma gitsin-

belki salt bir merhabadır
o taştan bu ateşi çıkartan
belki bir ayrılıktır
o insana bu günleri anlatan

kopan kopar
kaçan kaçır
sinen siner
giden gider
ama onlardır kalan
bilen bilir

Gürhan Uçkan

İngmar Bergman ve burjuva ideolojisi

Maria Bergom-Larsson

Sanat, kapitalizmin son aşamasındaki toplumlarda sermayenin buyruğuna girmiş ve bir kültür sanayisine dönüşmüştür. İngmar Bergman'ın kendi sanatçı rolünü oynayıp biçimi, sanatçının bu dönüşümde edindiği yeni konumu birçok yönden yansıtıyor. 1954 yılında yaptığı "Film yapmak" adlı konuşmada Bergman, ortaçağda sanatçının yaratıcı bir anonim kollektife katılması ile zamanımızın soyutlanmış ve bireyci sanatçı rolünü karşı karşıya getirmişti. Chartres'deki katedralin kuruluşunda sanatçı, sanatını inanca adanmış bir topluluğun ortağıydı. Sanatın inançtan kopması ile yaşam taşıyan göbekbağını da yitirmiş olduğunu söyleyen Bergman, bireyin sanatsal üretimin felâketi olduğu görüşünde. Bu durumda sanatın rolünün özeti, on yıl sonra "Yılan Derisi"nde söylenen "Emek vermenin önemi yoktur!" sözünde toplanır.

Sanatın rolündeki bu değişimi Bergman filmlerinde, pazara uygun tanticılıktan boşlukta yüksek kültüre geçiş olarak gösterir. "Yedinci Damga'daki soyтары Jof, sanatını

Tanrının onuru için kullanır. Onun sanatı, inancın hizmetindedir. Küçük oğlunun günün birinde olanaksız bir şeyi gerçekleştireceğini düşler: toprakların havada kırıldamadan durabileceği bir el becerisi edinmesini. Verilen görevin yüceliğinde sanat yerçekimi yasalarını yenecek ve olanaksızı gerçekleştirecektir. Mucizeyi. İnancın kişi Jof, ölümün egemenliğinden kurtulacak; inananlar ve arayış içinde olanlar -Şövalye ve onun silahçısı- ölüm dansına katılmak zorunda kalacaklardır. İnancın koruyuculuğunda sanat, ölümsüzlük damgasını alacaktır.

"Yüz'de durum köklü bir değişiklik gösterir. Sanatın tanticılığı yitirilmiştir. Sanatçının yüce göreve, mucizeye inandığı zaman geçmiştir ama sağlık danışmanı Vergerus ile Manda'nın konuşması sırasında özlemlerle bir anlatımla uzaktan belli belirsiz gözükür. Sanatçı, o gizemli doktor Vogler, bir şarlatan durumuna indirilmiştir ve sanatını burjuvaziye satmaktadır. Tubal ile Bergman sanatın pazarda bir malı, pazarın alışagelmış kurallarına uyan bir malı -bunun içerdiği tanıtılma, reklam, satış, ilgi

toplama vs gibi özellikleri- tip- leştirmiştir.

1960'lı yıllarda Bergman'ın sanatçı temsilcileri iyiden iyiye karşıkahraman kişiliğindedirler. Soyutlanmış durumdadırlar, belirsiz ve ne olduğu belirsiz güçlerce yönetilirler. İçte ve dışta bu durum onların, diğer insanlarla ilişkilerinin asalak yapıda olduğunu gösterir. En açık olarak bunu, "Persona" ve "Bir Tutku" filmlerindeki sanatsal vampirlikte görürüz. Buralarda sanat, şu ya da bu şekilde bir sömürü ile derhal ilişki içine girer. Bireyciliğin son aşamasında görülen içsel çöküntüyü, o dönüş noktasını "Kurt Zamanı" filminde gördükten sonra şimdi, kalan tek seçenek olan sanatçının çevresi ile sömürü ilişkisi içinde olmasını göstermektedir.

Bu gelişmeyi anlayabilmek için, içinde ciddi çalışan sanatçıyı soyutlayan, kendini kanıtlamasını giderek daha güçleştiren ve pazardaki güçlerin bir kültür endüstri kurarak sanatçının kendi emeği ile gecinmesini çok zorlaştırdığı ve devlet yardımına gereksinme duyar hale getirdiği toplumsal yapıyı göz önüne getirmemiz gerekir. Böylelikle

sanatçı daha etkileyici bir soyutlanmaya itilmiştir ve biraz belirsiz de olsa halk, safdışı bırakılmıştır. Onun yerine devlet girmiştir. Belirli bir üst tabaka için devletçe düzenlenmiş kültür ile kitlesel üretim yapan kültür endüstrisi gelişerek sanatçının bilincinde iz bırakmaya başlamıştır.

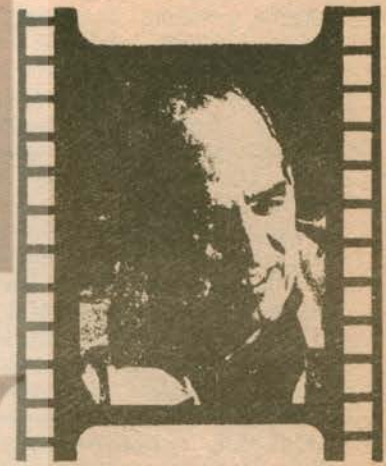
Bergman için 1960'lı yıllar, onun zaten yerleşmiş durumunu daha da sağlamlaştırıcı bir özellik taşımıştır: aynı süre içinde Stockholm'deki Dram Tiyatrosu'nun şefliğini yaparken, İsveç Film Enstitüsü aracılığı ile sermaye çevreleriyle yakın ilişki kurmuştur. Oynadığı ilk rol, o zamanki radikal kültür ortamında kurumsallaşmış tiyatroya karşı getirilen eleştirilere kesinlikle karşı çıkmak olmuştur. İsveç filmciliğinde ilk kez görülen halktan ve pazar yasalarından arınmış ama radikal filmcilerce sıkı eleştirilen sermaye çevrelerine yakın tavır da onun oynadığı ikinci rol olmuştur. Her iki tavır ile de Bergman, 1960'lı yılları birçok bakımdan temsil eden radikal kültür anlayışının karşısında yer almıştır.

Bu durumun doğal bir sonucu

Ewa Fröling-Gun Wallgren "Fanny ve Alexander"

Bergman Üzerine

"... Bergman bir burjuva sanatçısı olarak kendini kabul ettirmiştir, klâsik burjuva sanatçılarından somuncusu olarak. Ayrıca 1950'li yılların ortalarından itibaren devlet kültür kurumlarında merkezi bir sözügeçerlik kazanmış olması ona özel bir konum kazandırmıştır, özellikle filmciler arasında. Kendi kökeni ve toplumsal tavrı ile burjuva sınıfına ve orta tabakanın üstleri-

ne yakın kesimlerde yer almıştır."

"...Bunuel'e özgü bir kesinlikle burjuva sınıfının sorunlarını açıklamayı Bergman'ın filmlerinde göremeyiz. Bergman için burjuva sınıfı tek gerçek toplumsal güç olduğu ve proletarya ile halk kitleleri onun filmlerinde yoklukları ile dikkat çektiği için sonuç, toplumsal gerçeklerden ve olaylara bağlılıktan

olarak sanatçının rolüne değgin bazı sorular belirir. Bergman'ın buradaki görüşü, diğer şeylerde de olduğu gibi, tamamiyle öznel ve bireydir. Kendi deneyimlerini canlandırır filmlerinde; onların yöneticiliğini yapar: eylem oldukça anlamsızdır; sanatın bir tek kişisel çıkar gözetken bir özelliği vardır. "Yılan Derisi"nde Bergman, sanatın "özgür, edepsiz, sorumsuz" olduğunu yazar. Bu sözler oldukça çıplak bir şekilde "yüksek" sanatın toplumumuzda soyutlanışını ve Bergman'ın kendi açıkladığı özelliğinin sınırlarını ortaya koyuyor. Onun elinden gelen şey, sanatçının durumundaki değişimi göstermektir, bunun incelemesini yapmak değil.

ATAERKİL YAPI

Bergman'ın çizdiği erkek, kadın, baba ve hatta toplum resminin kökleri, burjuvazinin otoriter ve ataerkil aile çekirdeğinin derinliklerinde yatar. Bu yapının içindeki değer yargılarını bilinçli olarak gözeterek değil, kendisinin insan ve toplum resminin ilişkileri, bunların yumruğundan çaresizlik içinde kurtulma çabası sonucu korur.

Denilebilir ki Bergman'ın erkek-kadın tipleri, baba tipine bağlı sorunların ve toplumun yansıtılış şekli, bugün artık çökmekte olan ama Bergman'ın yetiştiği 1930'lu yıllarda burjuva sınıfında alışılmış olan aile kavramına özgüdür. Yine denilebilir ki onun bilinci birçok konuda Kafka gibi çağdaşlarıyla aynı aile ideolojisi içinde gelişmiştir ve çeşitli noktalarda, 1950-60 yıllarında aile toplum ilişkilerinde zaman zaman görülen değişikliklerin yansıtılışında anlam bulur.

İç ve dış dünya, ruhsal yaşam ve toplum arasındaki bölünmüş, "Sessizlik"ten itibaren çok belirgin-

leşir; az ya da çok olarak onun tüm filmlerinde görülür. Bu kavramın, son zamanlarda görülen bireycilik ile dışa açıklık arasındaki uzaklaşmanın ışığında düşünülmesi gereklidir.

"Trilogi" adlı kitabında Bergman, kendisinin dünya görüşünü sürekli olarak önplanda etkilemiş olan otoriter ideoloji ile uğraş içindedir. Bunu en çok "Gece Konukları"nda görebiliriz. Ama film başkışısı Tomas, bu çemberi kırıp çıkma girişiminde başarılı olamaz. Otoriter baba görüntüsünden kurtuluşu çok yüksek bir bedelle olur: balıkçı Jons Persson'un ölümü ile. Filmin son sahnesinde Tomas, Forstnas'teki kilisenin bomboş salonunda ayin düzenler; burada kendini inancın kölesi durumuna koyar -hemen akla gelen Tanrıya inanıyor olduğu için değil, özgürlüğün, ondan kurtulmanın, çok yüksek bedel gerektirdiği için.

"Sessizlik"teki Ester ve "Bir Tutku"daki Anna için Tanrı, onların belirli bir düşünce biçimi bulma çabalarında yatar. Yüksek bir onaylayıcıdan yoksun yaşayamazlar - onların yaşamlarında mutlaka yüksek bir anlam ya da gerçek olmalıdır. İnsanın içdünyasında otoriter ideoloji kapatılmış olarak vardır. İnanma yetenekleri artık yoktur -eldeğilmemiş zamanlarına giden yol kapalıdır -ama kurtuluş da olanaksız gözükür.

"Bir Tutku"daki insanlar, Allahbabayı terketmiş oldukları halde kendilerini dik olarak eleverirler: ya Elis ve Anna gibi cellatdırlar, ya da Eva ve Andreas gibi kurban. "Fısıltı ve Çığlık"ta otoriter yapı, Karin'de adı anılmayan bir suç gibi yaşar. Ve "Bir Evlilikten Sahneler"de Marianne'nin gücü, düşünde kısa kolları ile Johan'a birtürlü yetişmeden kuma gömü-

lüşü ile ağır ağır ama kaçınılmaz olarak erir gider. Düşün anlattığı şey çok açıktır: gerçekte sen hiçbir şey değilsin; kendi gücünle bir şey beceremezsin. Marianne'nin hatası, kadınlık gücüne güvenmesindedir ve bu sahne ile cezasını bulur. Denge korunmuştur. Dikey çizgi, ototer yöntem, varlığını sürdürmektedir.

"Hiçbir inancın olmadığı an içinin derinliklerindeki kargaşalıkta yaşadığın o an- egemen güçlere bırakılmışsındır," der Bergman "Utanc" filmindeki Jan için. Nedir Bergman'ın sözünü ettiği güçler? "Bergman Bergman'ı anlatıyor" adlı kitapta bunun sözünü eder kendisi. Onun içinde yetiştiği burjuva çevresinde iki şeyin adı hiç anılmazdı: "Cinsiyetten asla söz edilmezdi; paradan asla söz edilmezdi."

Bu sözlerle Bergman, burjuva ideolojisinin temelinde yatan iki önemli özelliğe dikkati çeker: ailenin varlığı için gerekli olan iki şeyin, cinsiyetin ve emeğin görülmemelikten gelmesi. Paranın yadsınması ile burjuva ailesinin üzerinde kurulduğu ekonomik temel yok sayılır; yani emeğin sömürülmesi, işçi sınıfı, sınıf savaşı ve sınıflı toplum. Cinselliğin yadsınması da en çok kadını etkiler; aile çerçevesi içinde kadın ya Ana tipidir, idealleştirilir, ya da Fahişe tipidir, bir kenara itilir. Bergman'ın en can alıcı noktalarda aileyi, içinde ruhsal değerlerin olduğu, maddesel gereksinmelerin

yadsındığı yapay bir doğallık, gerçeklik ve temiz "insanlık" olarak gösteren ideolojinin etkisinde olduğu açıkça görülür. Altmışı bulan filmlerinde Bergman bu güçlere karşı uğraş verir ama gerekli güçten yoksundur.

Daha önce "Sessizlik"ten söz ederken, cinselliğin nasıl yabancı ve tehdit edici bir şey olarak işlendiğine ve insanların etki sahasının dışında gibi gösterildiğine değinmiştim. Anna bedeninin tutuşudur. Kabare salonundaki birleşme sahnesinde ve Anna'nın terleyen bedeninde cinsellik, kendi yaşamını bağımsız olarak sürdürür. Bedenin gereksinimleri yabancıldır. Dış dünyayı garip gören cücelerin bakış açısı gibi cinsellik de birçok bakımdan Yabancı'dır. Bergman'ın cinsel birleşme sahnesinde belirgin bir yabancılık ve iğreniş vardır; cücelerin yaptığı cinsel sahne ve daha sonra içerek-bağırarak gerçekleştirdikleri düşün yürüyüşünde de -Anna ile garsonun olmasının bulunduğu koridorda- aynı şey görülür. "Sessizlik"teki cinsellik, otelin önündeki sessiz tank ile maddeleştirilen dış dünyanın bir başka "içyüzü"nü temsil eder.

"Kurt Zamanı"nda cinsellik, Veronice Vogler tipinde "güçlerin" biri olarak daha da açıklık kazanır. Johan Borg'nin yaşamında tertemiz cinsellik o; karısı Alma ise aşkın ruh dünyasıdır. Alma anadır, çoğalma kapsamının eksiksiz kadı-

yoksun bir özellik göstermiştir. Onun elinden gelen şey, salt detayda gerçekçilik ve bireysellik olmuştur. Bundan anlaşılacağı gibi kendi görüş açısını, hümaniter perspektiften kurtaramamıştır. Burjuva hümanizminin idealinin, insanı ve toplumsal koşulları görüş biçiminin sözcülüğünü, kaçışçılığı ve kötümserliği ile yapmıştır. Kendi sanatçılığına ya da burjuva ideolojisinin çerçevesi içinde entellektüel olarak arayış içinde olan insana değgin tavırda belirli bir değişikliğin söz konusu olduğunu onun son filmlerinde görüyoruz. Yarattığı tipler ortadan çekilmekte, oynadıkları roller giderek azalan bir özeleştirir ve içduyu ile gelişmelerini sürdürmektedir. Örneğin, "Bir aynada gibi", "Persona", "Kurt zamanı" ya da "Bir tutku" filmlerinde sanatçılar ve aydınlar güçsüz, sömürücü ve toplumsal olarak çaresiz insanlar gibi gösterilir. İşin ilginç yanı, böyle bir duyunun insanı sanatın işlevini sürdürüp sürdürmemesi konusunda bir kuşkuya götürmesi gerekirken Bergman'ın büyük bir pişkinlik göstermesi. Bu da bir sanat kurumundaki egemen kişiye özgü pişkinlikten başka bir şey değildir: Kendi yeri

sağlam, güvencesi sonsuz olan kişinin adaleti. 'Persona'nın gerisinde sanat kemirilen yılan derisi, sanatçılar da birbirlerinin sırtında-yanında koşuşan karıncalar olarak tanımlanır. Niçin sürdürmeli böylesine rahatsız bir varoluşu?

"Bu bir tek benim gerçeğimdir. Başka kimsenin gerçeği olmasını dilemiyorum ve sonsuza kalış açısından da doğal olarak pek zayıf olduğumu biliyorum. Gelecek birkaç yıl içinde yapılacak sanatsal çalışmalara temel olarak gayet yeterlidir, hiç değilse benim için. Kendi için sanatçı olmak her zaman pek zevkli değil. Ama çok nefis bir çıkarı var: Sanatçı deneyimlerini, yine bir tek kendileri için diğer bireylerle paylaşır. Bunun sonucu, soğuk ve boş bir gökyüzü altındaki pis yeryüzünde bencilliğin ortaklığında yaşayanların kardeşliği olur."

İşte böyle açıklıyor Bergman kendi sınıfı ile olan dayanışmasını, önemsizliğini ve burjuva kamuoyunun gözünde Bergman mit'ini yaratan eleştirmenlerin yeterince değinemedikleri toplumsal rolünü."

-KJERSTIN NOREN
Ord och Bild, sayı 4, 1974

Harriet Andersson "Monika ile Yaz"

ni. Veronica Vogler ise, Johan'ın boyadığı ve dolayısıyla onda payı olan bir kadın olarak Alma'nın dokunulmamışlığının tam tersini, cinselliği canlandırır. Onun cinsel görkemliliği, Johan'ı gözünü dönmüşlüğe ve perişan olmaya sürükler. Onların aralarındaki eski ilişkinin dökümü, cinselliğin buyruğuna aldığı insanları nasıl felâkete sürükleyen bir güç olduğunu gösterir. Von Merken'in şatosunda Veronica rahatca arayabilmek için Alma'yı vurmaya çalışan Johan, Veronica Vogler'ce bu işe sürüklenmiştir. Şeytanlardan biridir o kadın ve geçmişin kenar-köşelerine itilmiş duyguların ortaya çıkışıdır. Johan'ın yavaş yavaş bu güçlere tutsak oluşudur. Johan onun bulunduğu yere perişan olarak vardığında o ölmüştür ama yaşar, yaşayan ölüdür ve Johan'ın ona olan isteği, kendisini de ölüme götürür. Alma'nın yaşayan dünyaya bağı olan anneliğini terkedince, kendisini kurtarabilecek tek şeyi de terketmiş, kendini cinselliğinin öldürücü egemenliğine bırakmıştır. Burada onu yalnız ölüm ve yok olma bekler.

"Kurt Zamanı"nda içgüçler kazanır. "Utanc"ta ise dışgüçlerdir zafer. Bergman'ın kahramanları, düşmanların hem kendi içlerindeki güçler, hem de yabancı ve korku verici bir dış dünyadaki güçler olduğu iki cepheli bir savaşın içindedirler. Paranın ortadan kaldırılması ile dış dünyadaki toplumsal gerçekler ve onun neden olduğu çıkar çatışmaları yok sayılır. "Utanc"taki savaşta dış dünyanın gerçekliği, emeğin dünyası yadsınır. Bunun yerine o Yabancı, korku verici ve ad konamayan güçler vardır ve onlar insanlara aklın almadığı oyunlar oynar.

"Utanc"taki savaş, Yazgının temsilcisidir. Düşmanın kimliğini bilmek olarak dışıdır. Savaşın ne amacı vardır ne de anlamı. İçinde yaşanan bir çeşit mekanizma gibi yıllarca sürer gider. İnsanlar, amaçsız gereçler gibi çeşitli güçlerin elinde zalim bir oyunda kullanılır.

Bergman'ın sahne dünyasında varolan iç ve dış dünya bölünüşü, burjuva içedönüklüğünde doğmuştur. Giderek durumu tehlikeye giren ve yalnız kalan özel kişinin aile bağı giderek küçülürken çevresinde, yabancı, düşmanca ve içeriği belirsiz bir dış dünya daha belirginleşir. Bu ikiye bölünüş, Bergman'ın filmlerinde daha "Hapishane" ile görülmeye başlanmış ki o filmde atom bombasının tehdidi altında yaşayan dünyanın egemen gücü olarak şeytan gösterilir. "Yedinci Mühür" ile sürmüş ve ta 1960'lı yıllarda yaptığı filmlerde kendisini göstermiştir. Ne ki ancak şimdi, en son filmlerinde, Bergman'ın bu bölünüşü bilinci olarak işlediği ve bu sorunu temel konu yaptığı görülüyor. Aynı zamanda şimdi de, aynen eskiden olduğu gibi, bu ikilemin altında yatan toplumsal ve sınıfsal kökleri anlamaz durumdadır.

Ingmar Bergman'ın bireyi ve toplumu anlayış şekli, tamamiyle otoriter burjuva ailesinin izini taşır. Onun dünya görüşü, belirli bir sınıfın, o sınıfa özgü tipik yok-saymaların üzerine kurulmuştur. Ama bu onun, aşırı öznelliği duyarlı bir alet gibi kullanarak burjuva bilincinin yapısını ortaya çıkarmasını engellemez.

Türkçesi : GÜRHAN UÇKAN

Bergom-Larsson, M., Ingmar Bergman och den borgerliga idologin, Stockholm, 1977, s. 166-177.

Filmleri: (Y:Yönetmen, S:Senaryo, F:Foto, O:Oyuncular)

- 1944 — Hets S:Bergman, Y:A.Sjöberg
- 1946 — Kris (Kriz) S-Y:Bergman, F:Roosling
- 1946 — Det regnar var karlek (Aşkımıza yağmur yağıyor) S: Bergman-Grevenius, Y:Bergman, F:Bladh
- 1947 — Kvinna utan ansikte (Yüzü olmayan kadın), S:Bergman-Molander, Y:Molander
- 1947 — Skepp till Indialand (Hindistan'a gemi) S-Y:Bergman, F:G.Strindberg
- 1948 — Musik i mörker (Karanlıkta müzik) S:Edqvist, Y:Bergman, F:G.Strindberg
- 1948 — Hamnstad (Liman şehri), S-Y:Bergman, F:Fischer
- 1948 — Eva, S:Bergman-Molander, Y:Molander
- 1949 — Fångelse (Hapishane), S-Y:Bergman, F:G.Strindberg
- 1949 — Törst (Susuzluk), S:Grevinius, Y:Bergman, F:Fischer
- 1950 — Till glädje (Neşe için), S-Y:Bergman, F:Fischer
- 1950 — Medan staden sover (Şehir uyurken) S:Bergman Y:Kjellgren
- 1950 — Sant inte hander har (Burda olmaz öyle şey) S:Grevinius, Y:Bergman, F:Fischer
- 1951 — Sommarlek (Yaz oyunu), S:Grevinius-Bergman, Y:Bergman, F:Fischer
- 1951 — Franskild (Boşanmış), S:Bergman-Grevenius, Y:Molander
- 1952 — Kvinnors vantan (Kadınların özlemi), S-Y:Bergman, F:Fischer
- 1953 — Sommaren med Monika (Monika ile yaz), S:Bergman-Fogelström, Y:Bergman, F:Fischer, O:Harriet Andersson
- 1953 — Gycklarnas afton (Şarlatanların akşamı) S-Y:Bergman, F:Bladh-Nykvist, O:Harriet Andersson, Hasse Ekman
- 1954 — En lektion i karlek (Bir aşk dersi) S-Y:Bergman F:Bodin, O:Harriet Andersson, Eva Dahlbeck
- 1955 — Kvinnodröm (Kadın rüyası) S-Y:Bergman, F:Bladh, O:Eva Dahlbeck, Harriet Andersson
- 1955 — Sommarnattens leende (Yaz gecesinin gülümsemesi), S-Y:Bergman, F:Fischer, O:Eva Dahlbeck, Harriet Andersson, Jarl Kulle
- 1956 — Sista paret ut (Son çift dışarı) S:Bergman, Y:Sjöberg
- 1957 — Det sjunde inseglet (Yedinci mühür) S-Y:Bergman, F:Fischer, O:Max von Sydow, Bibi Andersson, Nils Poppe
- 1957 — Smulttronstallet (Dağ çileklerinin yeri) S-Y:Bergman, F:Fischer, O:Bibi Andersson, Ingrid Thulin, Victor Sjöström
- 1958 — Nara livet (Yaşama yakın) S:Isaksson, Y:Bergman F:Wilen, O:Ingrid Thulin, Eva Dahlbeck, Bibi Andersson Max von Sydow, Erland Josephson
- 1958 — Ansikte (Yüz) S-Y:Bergman, F:Fischer, O:Max von Sydow
- 1960 — Jungfrukällan (Bakire kaynağı) S:Isaksson, Y:Bergman, F:Nykvist, O:Max von Sydow, Gunnel Lindblom
- 1960 — Bröllopsdagen (Düğün günü) Fikir: Bergman, Y:Fant
- 1960 — Djävulens öga (Şeytanın gözü) S-Y:Bergman, F:Fischer, O:Jarl Kulle, Bibi Andersson, Nils Poppe
- 1961 — Sason i en spegel (Bir aynada gibi) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Harriet Andersson, Max von Sydow
- 1961 — Lustgarden (Aşk bahçesi) S:Bergman-Josephson, Y:Kjellin
- 1962 — Nattvardsgästerna (Gece konukları) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Ingrid Thulin, Max von Sydow
- 1963 — Tystnaden (Sessizlik) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Ingrid Thulin, Gunnel Lindblom
- 1964 — För att inte tala om dessa kvinnor (Şu kadınların sözünü etmemek için), S:Bergman-Josephson, Y:Bergman, F:Nykvist, O:Jarl Kulle, Bibi Andersson, Harriet Andersson
- 1966 — Persona, S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Liv Ullmann, Bibi Andersson, Gunnar Björnstrand
- 1967 — Stimulantia, Y-F:Bergman
- 1968 — Vargtimmen (Kurt saati) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Liv Ullmann, Max von Sydow, Erland Josephson
- 1968 — Skammen (Utanc) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Liv Ullmann, Max von Sydow
- 1969 — En passion (Bir tutku) S-Y: Bergman, F:Nykvist, O:Liv Ullmann, Max von Sydow, Erland Josephson, Bibi Andersson
- 1969 — Farö (Belgesel) Y:Bergman, F:Nykvist
- 1969 — Riten (Ayn) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Ingrid Thulin
- 1971 — The Touch (Dokunuş) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Bibi Andersson, Max von Sydow
- 1972 — Viskningar och rop (Fısıltılar ve çığlıklar) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Harriet Andersson, Liv Ullmann
- 1973 — Scener ur ett aktenskap (Bir evlilikten görüntüler) S-Y:Bergman, F:Nykvist, O:Liv Ullmann, Erland Josephson, Bibi Andersson, Jan Malmsjö, Gunnel Lindblom
- 1975 — Trollflöjten (Gizemli flüt) S-Y:Bergman, F:Nykvist, Müzik:Mozart, O:Josef Köstlinger, Irma Urrila, Hakan Hagegard, Elisabeth Eriksson
- 1976 — Ansikte mot ansikte (Yüz yüze) S-Y:Bergman, F:Nykvist Müzik: Mozart, O:Liv Ullmann, Erland Josephson, Gösta Ekman
- 1982 — Fanny och Alexander (Fanny ve Alexander) S-Y:Bergman F:Nykvist, O:Jarl Kulle, Ewa Fröling, Erland Josephson, Jon Malmsjö, Christina Schollin, Gun Wallgren

Ingmar Bergman

ğına kabızmalın. O zaman çocuklar gibi azarlanırsın, tehdit edilir, bir daha çipuraları alınmama korkutulur.

Sabır küpüdür o. Çünkü sabır ister paraketa dizmek. Bir-iki bin metrelik 'beden'in ucundan sarkan dört yüz, beş yüz 'köstek' ve iğneyi o küçük sepetin içinde karıştırmadan yemlemek ve dizmek, başındaki kilları saymaya benzer. Saatler boyu sürer yemleme, 'sabırlıyım' diyenlerin sabrını çatlatırcasına sürer. Gözleri akşamın alacasında çıkılacak ve örülecek denizi seyrederken elleri, az önce sığ sularından toplanan ve ayıklanan deniz patlıcanlarını, sübyeleri bir yabancıya karmakarışık diye niteleyeceği ikibin metrelik 'beden'e bağlı 'kösteğin' iğnelerinin uçlarına geçirir. Tek tek iğneler alınır sepetin içinden ve tek tek yemlenir her biri. Yemlenen, sepetin kenarına takılır. Paraketacı bunu doğduğu günden bu yana böyle yapar, böyle görmüştür babasından çünkü. Sanki iğneler o karmakarışık sepetin içinden sırayla fırlarlar da gelirler. Ama öyle değil, yetenektir bu ve yılların deneyimidir. Gündüzleri güneş altında bronzlaşan, geceleri eski rum kilisesinde müziklerini çılınca

paraketacı

Ogün Hakan Küçükunal

Gündüz ya da gece, güneş ya da ay, soğuk ya da sıcak, sevinç ya da hüznün... Hiçbiri engelleyemez Paraketacıyı. Çocuğu hastalansa, yansa ateşler içinde, ilçeye götürmek zorunda kalsa, götüremez paraketacı. Ağlamak, sızlamak boş gelir, bilir bunu. Komşuları da bilir gidemeyeceğini ilçeye. Onun için onlar götürür. Paraketacı eğer o günü boşa geçirirse, eğleşirse olmadık şeylerle, hastane gibi, o gün karısı sessizleşir, hasta çocuğu hiç mi hiç iyileşemez. Paraketacı bilir ki boştur denizin olmadığı, sepetin olmadığı, sandalın olmadığı her bir şey. Vurgun değildir denize ama yaşamak için zorunludur.

Yazın kavurucu sıcaklarında ufak köylerine eğlenmeye, dinlenmeye ve bolca dans edip kafa çekmeye gelenlerin çılınıklarına aldırış etmeden, sanki hiçbir şey değişmemiş, sanki onlar yokmuşcasına gene her günkü sabrı ile ve sessizce kumsala inip sepetini serer önüne. Ve bin, iki bin metre uzunluğundaki paraketasını yemler, deniz patlıcanı ile, sübye ile. Bilir ki paraketacı turistler gelse de gelmese de tutulması gerektir çipuranın, yemlenmesi gerektir denizin. Çünkü sabah güneş henüz ilk ışıklarını verirken, çipiyle gelecektir şehirliler kabızmal ve paraları sayacaktır avucuna. Ola ki kaçırsa günün ilk ışıklarını, göremezse kabızmalı suratları asılacaktır, hasta çocuğu iyileşemeyecektir. El altından kabızmal ses duyurmadan Otelin lokantasına verebilirse bir kaç kilo çipurayı o gün diğerlerinde daha bir başka sevinç kaplar içini. Ya bir de ses giderse kula-

danslarla dinleyip içkilerini yudumlayanlar ve sıkça kumsalın dibindeki kahveye inip ayrılmak için sade kahve içen turistler, az ötelere yere oturmuş paraketacının işleyen ellerine aldırılmazlar bile. Ve bilmezler dün gece tabaklarına sunulan çipura'nın ne pahasına oraya geldiğini.

Gün, geceye hazırlık, denizi yemlemeye, çipuraya tuzak kurmaya adımdır. Gün sabırdır. gece bir başka sabır. Gün, deniz patlıcanlarının, sübyelerin avlanması, paraketanın hazırlanmasıdır. Gece, bin ya da iki bin metrelik bir tuzak.

Gece, çılın bir müzik köyü kapladığında, atlar sandalına. Sepeti koltuğunun altındadır. Şamandıraları ve mantarları sandalının burnunda. Çevirir yönünü koy'u kapayan iki tepenin üstüne. Uzaklarda paraketasını salarken suya ve ağır yol alırken çılınmüziği hâlâ duymaktadır. Nasıl bitirir bir paket sigarayı bir, iki saatte. Gönülü, her gece, yıllar boyu çıktığı suya açılıp da salmaya başladı mı 'beden'i hep heyecanla dolar. Ve başlar dumanını çekmeye derin derin. Çiğerlerine doldukça duman, yarılar paraketa suyun üzerinde. Kimi kez dümdüz, kimi keze ay şeklinde. Dilediğinde dizer, gönlünce. Son sigarasını yaktığında, motor, ufak tahta iskeleye yavaş ve paraketacı atlayıp kumsala henüz kapanmamış kahvede ayrılmaya gelen turistlerin biraz ötesine geçip, gözlerini dikip uzaklara çayını yudumlar.

Güneş ilk ışıklarını verdi verecekken, sarhoşlar henüz uykudayken, umutla gece bıraktığı paraketasına yol alır. Hızlı gitmez yarım yol verir motoruna. Bir-iki fazla çipura takılır gidene kadar umuduyla. Ve her elini atışta 'beden'e anlar boş mu, dolu mu olduğunu kösteğin. Daha parmağı değer değmez anlar, daha uzaklardayken, yaklaşmamışken anlar. Şamandıranın duruşundan, mantarların suya batış çıkışlarından anlar. Onca uzunluktaki paraketa ilk şamandıradan başlanarak toplanır. Nasıl bırakıldıysa gecedan öyle toplanır. Çipuralar yavaş yavaş doluşmaya başlar livarların altına. Her 'höstek'e gelişte heyecanlanır, tıpkı bir gece önceki gibi. Sabır ister bu toplayış. Yavaş yavaş, karıştırmadan. Sırası vardır çekilen kösteğin. Sepete saplana çıka yer etmiş deliği vardır. Ne bir ileri, ne bir geri batırır iğneyi. Tam yerine. Ve son 'kösteği' de aldığında sepetin kenarında ilk iğnerin yanında son bir delik kalmıştır.

Çipi uzaktan görür. Görmeden sesinden tanır motorunun. Yeni açılan kahvenin boş tahta sandalyelerinden birinin üzerine oturmuş, henüz demlenen çayın ilk tadına varan kabızmalı görür. Yol verir motoruna. Fazla bekletmek, kızdırmak istemez kabızmalını. Sabrını ödüllendirecektir çünkü az sonra.

Almanya'da video pazarı ve duyguların sömürüsü

Hıdır Çelik

Yaklaşık iki yıldır bir salgın yaşanıyor. Özellikle içinde bulunduğumuz yılla birlikte dayanılmaz sınırlara ulaştı. Televizyonu açın, reklam programlarını izlemeye başlayın, videoların türlü çeşitlerinin, cici bicili tanıtımlarını. Bakalım hangisi iyi. Karar verirsiniz de yatırım ilk taksitini, ama büyük bir olanak da kaçırdınız, gazetelerimiz günde 230 liraya veriyorlardı bir zamanlar, neyse, getirin evinize, her akşam bir, iki, belki de üç, dört kaseti alın apartmanınızın altında size "Hizmet" sunan "özel" videocunuzdan, kapanın evinize ve

Avrupada yayın yapan günlük türkçe gazetelerin sayfaları, video şirketlerinin birbirinden çarpıcı, renkli reklamlarıyla dolu. Hangisini alırsanız alın, bir iki sayfası, "en acıklı", "en hissi", "en kavgalı" filmlerde "en kral artistlerin" oynadığı ve "en güzel türkülerin çalındığı" video kasetlerinin reklamlarına ayrılmıştır. Piyasanın çok iş yapanlarının tam sayfa, daha az iş yapanlarının yarım, çeyrek sayfa olarak verdikleri reklamları, köşebaşı videolarının küçük kutu reklamları izler: "Türkkan video sunar... kakhaha tufanıyla karışık müzik dolu bir film: Şen Sazın Bülbülleri..." "Destan video nefis bir aile filmini daha gururla takdim eder... İstirap... ıstirap çekenlerin filmidir." "Yavuz geliyor Yavuz, Video dünyasında olay... heray birbirinden güzel dört film..." "Videoda öncü, hizmette öncü Kalkavan video..." "Uzman video... Murat Video video, video..." Bununla da bitmiyor, satılan, dağıtılan pek çok gazete çıkarılıyor, haftalık onbeş günlük aylık. Hepsi de video pazarlaması. Videoculuk öyle bir yayılıyor ki iki buçuk yıl önce ilk kasetler ortaya çıktığında günlüğünün kirası on, onbeş mark arasındaydı. Video kulübüne üyeliği gerektiriyordu, buysa yıllık yüz marktı. Ama yayılma fiyatları öylesine düşürdü ki, bugün üç dört mark yetiyor kiralamaya, üyelikse hepten gereksiz. Çıkıldımıydı bakkaldan, kasaptan bile bu "hizmet" kolaylıkla karşılanabiliyor. "Dün akşam Cüneyt'in son filmini seyrettik, öyle güzeldi ki, doyamadık bi daha seyrettik. Sabah da işe geç kaldım."

"Ferdi'nin filmini gördün mü kız, vallahi ağlamaktan gözümde yaş kalmadı. Anandan izin al gel de, seyredelim."

"Napcan oğlum Cüneyt'i, onun ki de karatemi. Ben Brusleninkileri alıyorum, gel de karatenin Allahını gör."

"Hadi lan, martaval kesme, seks filmi seyrettim sanıyorsun, gel sana bi porno attırım, dünyanın şaşsın."

"Abi o filmdeki kadın var ya, yatsın benle, geceliğine onbin vermezsem adiyim."

Bunlar da kolayca satın alınan "hizmet" in sonrasında her yerde, sokakta, tramvayda, işyerinde, okulda süren yorumlar.

Öyle ki, iki yıldır giderek artan bir biçimde, bir türkle yapılacak

konuşmanın büyük kısmını bunlar, video, kasetler alıyor. İşçiler, çocukları özellikle de cumaları en önce video kasetlerini atıyorlar alışveriş torbalarına. Öyle bir yaygınlaşmış durumda ki video, bu salgın her üç türkten birini kapsıyor. Her üç türkten birisi konuşmada da görüldüğü gibi her akşam en az bir hafta sonlarında birkaç film tüketiyor.

Teknolojik ilerlemenin güzel ürünlerinden birisi olan video, böylelikle bir toplumun, üçüncü sınıf insanların yoğun sömürülmesinin araçlarından birisi oluyor. Azınlık konumlarından yararlanılarak işçiler yapma bir duygusal ortamına sürükleniyor, gençler açıktan zehirleniyor. Üstelik de gene örnek konuşmada da görüldüğü gibi yaşam artık "video" oluyor. Ücretmiş, azan ırkçı saldırı olmuş, yurdun haliymiş, geride kalanlar olmuş... hepsi "palavra" oluyor.

Neler izleniyor. Birkaçı dışında kabaca şöyle şeyler: Biraz aşk, biraz gözyaşı, biraz ezan sesi, biraz türkü, eh elbette bolca da en düğüntüsünden seks sahnelerinin bir araya getirildiği yeşilçam filmleri.

Filmlerin çoğunu seyretmeye başladığımızda sonucu kestirebilirsiniz. Hâlâ halkı en basit, en ilkel olaylarla duygulandırmaya çalışan bu filmlerde, örneğin başroldeki kız hâlâ verem olmaktadır. Kör olan şarkıcı, bir araba kazası sonucu ya da sevgilisinin gözlerini bağışlaması sonucu yeniden görür. Ama bu kez de sevgilisini kaybeder. Gözlerinin açılmasıyla sevgilisi kendisini terketmiştir. Fakir bir işçi kızı patronun oğlu aşık olmaktadır. Ne var ki ailesine bir fakir kızın katılmasını istemeyen az bulunur kötü patron kiralık adamlarıyla kızı rahat vermeme, ortalığı karıştırmaktadır. Ya da tam tersi zengin bir kız bir demirci çırağına aşık olmaktadır, ailesinin baskıları sonucu kız bir başkasıyla evlenmektedir. Ama bu arada demirci parçası da aşkı yüzünden deliye dönmekte, işini terketmekte. Yine öyle bir rastlantı ki, bir deniz kıyısında yüreği aşka susamış yanık yanık türkü söylerken, oradan geçmekte olan gazinocular kralı bu demirci çırağını görüp şarkıcı yapmakta ve üne kavuşturmaktadır. Ve sonuçta üne, paraya, mala mülke sahip olan demirci parçası sevgilisine tekrar kavuşur vd.

Toplumsal olayların çarpıtılması,

emekçi halkın dikkatinin gerçekler üzerinde toplanmaması için hertürlü rezillik bu filmlerde bol bol yer alır. Bu filmlerin hemen tümünde, toplumsal gerçeklerden uzak bir dünya kurulur ve bu dünyanın içinde bütünüyle yapay "iyiler", "kötüler", "gaddarlar", "müşvikler" yaratılır. Bu iyi ve kötü tipler kâh bir ağa, kâh bir patron, kâh bir bar katadayısı, kâh bir işçi, kâh bir sokak serserisidir. Ve bu gerçek dünyadan kopuk "iyiler", "kötülere" karşı mücadele ederler.

Tüm toplumsal olaylar kaderci bir yaklaşımla çözüme ulaştırılmaya çalışılır. Her yanıyla idealist bir düşünce tarzı egemen kılınmaya çalışılır. Olayların çoğu ve çözümler toplumsal gerçeklerin dışında bir hayal dünyasında sunulur. En kaba hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılan şudur: Kaderine razı olmalısın, bu alın yazısıdır ki, kimi zaman en zengin bir patronu mutsuz kılar, kimi zaman gecekonduya açlıktan karnı guruldayan bir işsizi zengin bir kıza biraraya getirip mutlulukların en büyüğünü yaşatır. Böylece de ülkesinden uzaklarda, çocuklarından, eşinden ve yakınlarından ayrı yaşamakta olan işçi, fabrikadan eve döndüğünde, içinde bir boşluk yaratan eş, çocuk, dost ve vatan özlemini videosunun başına geçerek gidermeye çalışır. Yabancı düşmanlığının geliştiği, yabancılara saldırıların arttığı, işsizliğin üç milyona yaklaştığı bir toplumda, her an işsiz kalma, işinden kovulma, geri gönderilme korkusuyla yaşayan Türkiyeli işçi tümüyle kendine yabancı bir dünyanın içine girip, kâh üzülüp kâh gülerken dertlerini unuttur. İçine girdiği bu hayal dünyasında mutluluğu, ortaya çıkacak az bulunur olaylarla kaderinin değişmesini bekler. Dahası bugün sayıları 600 binin üzerinde olan Türkiyeli işçi çocuklarının, bu genç neslin karşı karşıya bulunduğu tehliktir. Gençcecik beyinleri en dinamik çağda, bu ütopya dünyasının içine girip, bu dünyanın olgularını hayal etmeye başlar. Kimi zaman iyi bir kareteci olup vurup kırarak zengin ve mutlu bir yaşam kurar kendi kendine, kimi zaman zengin bir fabrikatörün kızını araklayarak kuracağı mutlu yuvayı hayal eder. Derslerden birşey anlamıyor mu, işsiz mi, iş bulamıyor mu? Geçsin Videosunun başına herşeyi unuttur gider. Videosu mu yok? Önemli değil en yakın

türk kahvesine gitsin orda filmlerin en "kıyağını" seyrederek. Ve yaratılan bu hayal dünyasında yüzerek kendini tatmin ederek, her şeyi unutup gider.

Bugünkü video salgını Alman video patronlarının da özellikle işine yaramaktadır. Bir yandan bu işten milyonlar kazanılmakta, diğer yandan ise Türkiyeli işçiler toplumsal sorunlarından uzaklaştırılarak, evlerine, videonun yarattığı hayal dünyasına hapsedilmektedir. Bu işten büyük kazançlar sağlayanlar ise Yeşilçam'la ortaklaşa çalışan büyük video şirketleridir. Örneğin yalnızca Tahir Minareci video stüdyosu için 1983 yılında 1 milyon mark yatırdığını açıklamaktadır. Yalnızca video stüdyosuna 1 milyon mark yatırımın video kasetlerinden kaç milyon mark kazandığı düşünülmelidir. Yılmaz Öcalan, Kalkavan video, Türkkan video ve daha onlarca video şirketinin yanısıra dağıtım işini yapan yüzlerce bakkal, eksport ve video klublerinin de Türkiyeli işçilerin sırtından vurduğu vurgunlar yüz milyonlarca markı bulmaktadır.

Yurtdışındaki işçilerin sorunlarının çığ gibi büyüdüğü, herkesin, özellikle de gençliğin tam bir arayış içinde olduğu bir ortamda, video gerçekten burjuvaziye büyük hizmet sunmaktadır.

Kadercilik, umutsuzluk, kötümserlik tohumları alabildiğine yayılarak, toplumun uyutulmasının, genç neslin sorunlarından uzaklaştırılarak, büyük ve karmaşık kaosun içine çekilmesinin bir aracı olarak video bugün işlevini fazlasıyla yerine getirmektedir.

Soysuzlaşma, yozluk, lumpenlik, değer yargılarının alabildiğine karmaşık ve içinden çıkılmaz hale getirilmesi, aldatmacalar video filmleri sayesinde ustaca geliştirilmektedir. Gençler kendi sorunları için düşünme, kafa yorma, kendilerini eğitime, toplumsal olaylarla ilgilenme yerine ham ve gerçekleşmesi olanaksız bir hayal dünyasının içine itilerek uyutulmakta, toplumsal ilişkiler ve dayanışma ruhu yerine bireycilik geliştirilerek, kaderin yaratacağı ani sürprizlere umut bağlanmaktadır. Sonuçta kaybolan bir kuşaktır. Türkiye'ye döndüğünde toplum dışı kalmış bir topluluktur. Bu istenilen yapılmıştır. Sonuçları da yapınlar için kötü değildir. Olumsuzluk toplumdur, ülkenin bugününe ve geleceğindedir.

dalin kaset dünyasına.

Biz bunun yalnızca çevremizde, ülkemizde yaşanan, bir sonradan gelen salgın olduğu düşünce-sindeyken, Hıdır Çelik tarafından hazırlanmış dosya, olayın "ikinci vatanımızda" da aynı boyutta sürdüğünü gösterdi.

Daha doğrusu, hepimiz aynı salgını yaşıyoruz.

Nedir bu salgının olası ve çıplak gözle de kolaylıkla görülebilen, görülebilecek sonuçları?

Öncelikle, toplumun insanlar birliği olma özelliğini yitirip, tek tek insanlardan oluşur duruma gelmesidir. Çünkü artık yaşam bir ekran, bir video ve bir de iki üç kişiyle sınırlanmıştır. Sonra herşeyi, her olguyu, karşı karşıya kalınan her güçlüğü,

olumsuzluğu, kaderci bir anlayışla aşabilme "olu-nağı"nın tanınmasıdır insanlara. Bu bir ölçüde tv ile de olmaktadır, ama tv'nin yayınlarından zaman zaman duyulan hoşnutsuzluk, videonun sağladığı "hizmetleri" sağlayamamakta oluşu, görevini yeterince yerine getirmesine engel de olabilmektedir.

Dahası, tek tek insanlar, artık, sanki istediklerini yapabilmekte özgürleşmiş duygusunun "mutluluğunu" da yaşayabilir olmaktadır. O, artık kendisinin efendisidir, istediği kaseti alır, gider evine geçer ekranın başına, oh, ondan daha "özgür" kimse yoktur. Tüm bunların ne demek olduğuydu tartışılmayacak kadar ortadadır. Artık tümüyle bireycileşmiş insanlardan oluşan ve tepkinin tümünden geçmişte kaldığı bir toplum. Çünkü, video kasetleri, insanlara, insanlar yerine istediklerini verebilmekteydi. "sevgi mi, şiddet mi, ağlama mı, gülme

mi, tepki mi ne istiyorsunuz, buyrun, 1 oyun bir kaseti ve seyredin artık, viz sizin yerinize sizin için her istediğinizi ekrana getiririz"

Bunları, teknolojinin ilerlemesinin bu güzel aygıtı için yazmak gerçekte çok acı, ama bilimin ve teknolojinin her yeni buluşunun da tümüyle insan-cıl biçimde kullanılmadığı da bir gerçek. İşte, görev de tam burada belirliyor. Bilimin ve teknolojinin ilerlemesinin, insanlar için kullanılmasının, binlinçli insanların örgütlü topluluğu olan çağdaş toplumlar tarafından sağlanması. Bunun için daha çok acılar çekileceği, daha çok yıllar geçeceği bu-günden görülmektedir. Ama ayırdına varmak da önemsiz olmasa gerek.

“Haftada 1700 ile 2000 film kiraya veriyorum.”

□ Adır ı,
■ Veli Karahancı. 13 yıldan beri Almanya'dayım.
□ Mesleğiniz, ne işle uğraşıyorsunuz?
■ Asıl mesleğim telefon teknikerliği. Fakat Almanya'ya geldikten sonra 73-78 seneleri arasında turizm acentası temsilciliği yaptım. Bu arada işlerimin iyigitmeyişi sonucu, acentalığı bıraktım. 1980-83 yılları arasında ise Bonn'da Alman posta idaresine teknik eleman olarak çalıştım. Şimdi ise gördüğümüz gibi bir yılı aşkın bir zamandan beri turizm acentalığı ve videoculuk yapmaktayım.

□ Videoculuğu bir meslek olarak değerlendiriyor musunuz?

■ Batı ülkelerinde, diğer meslekler gibi videoculuk da öğrenim gerektiren deneye dayanan bir meslek dalı. Fakat şunu söyleyeyim ki, bizde bu tam tersi. Bilgi ve deneyim olmadan bu işi yürütebilirsin, zaten Almanya'da videoculuk yapan türk-ler bu alanda pek önemli bir bilgiye ihtiyaç duymazlar. Çünkü müşteriyle olan ilişkileri, onları bu alanda birşeyler öğrenmeye teşvik etmez. Kısacası söyleyeceklerim şu ki, müşterimizle, video satıcımız kültür birikimi yönünden birbirlerinden ayrılmazlar. Yani ikisinin de kültür düzeyi aynı. Bu anlamda da ne video satıcısı müşteriye birşeyler verebilir, ne müşteriden birşeyler öğrenebilir.

□ Peki sizin bu alandaki bilgi ve deneyiniz ne düzeyde?

■ Demin söylediklerim benim için de geçerli. Zaten bu işi sonradan yapmaya başladım.

□ Kaç müşteriniz var, hafta da kaç video bantı kiraya veriyorsunuz?

■ Bunu şöyle sıralayabilirim. Birincisi düzenli aboneler. İkincisi abone olmayanlar. 900 Abone var. Abone olmayanlarla birlikte bu sayı 1500 aşıyor. Bundan iki yıl önce abonelerden yıllık aidat olarak 100 DM alınıyordu. Fakat ben bu işe 1983 başında başladığımda hem video klüpleri hayli çoğalmıştı, hem de yıllık abone parası yavaş yavaş ortadan kalkıyordu. Bu nedenle ben bu işe abonelerden yıllık aidat almadan başladım. Bugün hafta'da ortalama 1700 ile 2000 arasında film kiraya veriyorum.

□ Bonn'da kaç video kulübü var?

■ Bonn'da beş video kulübü vardı. Bunlardan biri kapandı. Şimdi Bonn'un merkezinde dört video kulübü faaliyet gösteriyor. Fakat Bonn çevresinde de video kulüpleri var. Bunların sayılarını kesin olarak bilmiyorum. Yanlış bildiğim, Bonn ve

çevresinde 7 bin Türkiyeli yaşamakta. Ve bu sayıyı oranladığımızda dört video kulübü bile çok.

□ Müşterileriniz, özellikle ne tür filmler seyrediyorlar?

■ Müşterilerimi üç kategoriye ayırabilirim. Birinci kategoridekiler, güldürü filmleri seyrediyorlar. Bunlar Kemal Sunal, İlyas Salman, Şener Şen vb. filmleri kaçırmadan seyrediyorlar. Bunlar arasında toplumsal konuları içeren filmleri seyredenler de var. Örneğin Fikret Hakan'ın bir Demiryol filmi, Tarık Akan'ın bir Maden filmi vd. İkinci kategoridekiler ise, özellikle Osmanlı tarihi ile ilgili filmleri, Kıbrıs barış hareketi ile ilgili filmleri ve Türklerin savaş, kahramanlık konusu filmleriyle dini filmleri seyrediyorlar. Üçüncü kategoridekiler gelince, onlar biraz müzik, biraz açık saçık, biraz da polisiye ve kavgalı filmleri seyrediyor.

□ Videonun zararları var mı? Sizce yararları neler?

■ Bence Videonun zararları da var, yararları da. Fakat benim görüşümce zararlarından çok yararları var. Öncelikle burda doğup büyüyen çocukların türkçe öğrenmelerinde yardımcı bir unsur.

Veli Karahancı (üstte) Yekta Güven (gözlüklü)

Ayrıca dini filmler, çocuklarımızın dinlerine sapmamaları, dini görevlerini yerine getirmeleri için faydalı. Bir diğer faydalı filmler ise Osmanlı tarihi ve türklerin kahramanlık filmleridir. Ben bu tür filmlerin seyredilmesinden yanayım. Komik ve güldürü filmlerde ise çocuklar her türlü küfür vb. öğreniyor. Onun için de bu tür filmleri tavsiye etmem.

□ Size gelen video filmlerini kiraya vermeden önce siz seyrediyor musunuz?

■ Hayır. Buna imkan yok. Zaten zamanım da buna elvermez. Fakat müşterilerim seyrettikleri filmleri gelip anlatırlar. Ben de hangi filmin neyi içerdiğini müşterilerimden öğrenmiş olurum.

□ Bugün Türk işçileri arasında rağbet gören video pazarının, türk işçilerinin geri dönmesiyle birlikte Türkiye'ye kayacağını düşünüyor musunuz?

■ Bugün Almanya'da türkler olduğu için video iyi para getiren bir iş kolu. Türkler olmasa video pazarı da söner. Türklerin geri dönmesiyle, video pazarının Türkiye'ye kayacağını düşünüyorum. Bu nedenle de Video Türkiye'de geleceği olan kârlı bir yatırım alanı. Zaten şimdiden Türkiye'nin birçok yerine video girmiş durumda.

“Video pazarı sömürmenin aracı olarak kullanılıyor.”

□ Adınız?

■ Yekta Güven

□ Mesleğiniz? Ne işle uğraşıyorsunuz?

■ Öğrenciyim. Mimarlık öğrenimi yapıyorum 1980 yılından beri Almanya'dayım.

Öğrencilik dışında, 1980 yılının ortalarında benim çabalarım sonucu kurduğumuz Türk Tiyatro ve Folklor grubu çalışmalarınıyla uğraşıyorum.

□ Dört yıldan beri folklor ve tiyatro çalışması yürüttüğünüzü söylediniz, bugün bu çabanız ne düzeyde?

■ Şu anda sizin de gördüğünüz gibi, yeni bir çalışma içindeyim. Daha önce birçok yörenin halk oyunlarını çeşitli kültür gecelerinde oynamıştık. Şimdi ise yeni üç oyun çıkarmaya çalışıyoruz. Bunlar Artvin, Gaziantep ve Silifke yöresinin oyunlarıdır. 19 mayıstan başlayarak bu oyunlarla seyirci önüne çıkacağız.

□ Grubunuzun isminden de anlaşıldığı gibi tiyatro ile de uğraşıyorsunuz, bu çabanız ne düzeyde biraz açıklar mısınız?

■ Çalışma alanlarımızdan biri de tiyatrodur. 1982 yılında türk köy düğününü canlandıran folklorik, müzikli bir tiyatro yapmıştık. Çok ilgi gör-

As. Tiyatro çalışmalarımızda seçtiğimiz konuları, özellikle folklor ve müzikle birleştirerek, hareketli, biraz da seyirciyi eğlendiren bir tiyatro türüne kaydırmaya çalışıyoruz. Şimdi bu alanda ikinci bir tiyatro hazırlığı içindeyiz. Büyük bir olasılıkla izin sonrası bunu başlatmış olacağız.

□ Çalışmalarınıza kaç kişi katılıyor?

■ 16 kişi katılıyor. Fakat bu arada yeni girenler ve çıkanlar da oluyor. Grup sayısını sürekli 16 kişide tutmayı başardık. Bugün bu sayımız daha kabank olabilir. Fakat amatör grup olduğumuz için, katılanlar ya öğrenci ya da işçidir. Bu arada okulunu bitirip gidenler oluyor. İş şartları sonucu ayrılmak zorunda kalanlar oluyor.

□ Çalışmalarınız Bonn ve çevresi ile mi sınırlı?

■ Hayır. Biz Ruhr bölgesinde ve Essen'de de gecelere çıktık. Davet gelen her yere gideceğiz. Çalışmalarımızı Bonn'da sürdürüyoruz. Esas alanımız Bonn.

□ Almanya'da son dönemlerde Türkiyeli işçiler arasında oldukça ilgi gören video pazarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Korkunç. Herşeyden önce Almanya'da video pazarı Türkiyeli işçilerin sömürülmesinin bir aracı olarak kullanılıyor. Bu nedenle de her türlü rezil film, kültür adına piyasaya sürülüyor. Tabii buna alternatif bir film pazarı bulunmadığından, piyasaya sürülen her türlü film seyrediliyor.

□ Videonun kültüre katkısı olabilir mi?

■ Hiç kuşkusuz evet, fakat bugün dediğim gibi piyasaya sürülen filmler Türkiyeli işçilerin kültürel gereksinimlerini karşılamaktan çok uzak. Üstelik Türkiyeli işçilerin ve onların çocuklarının kültür adına türk kültüründen uzaklaştırılmasının bir aracı bugün piyasada olan filmler. Şunu açık söylemek gerekir ki, video bir yerde insanın düşüncelerinin körelmesinin, insanı belirli bir monoton kalıp içinde tutmanın iyi bir aracı olarak kullanılıyor. Gönül isterdi ki, gerçekten halkımızın kültürünü video gibi son derece gelişmiş bir aygıt aracılığıyla kitlelere ulaştırabilmenin şartlarını yaratmış olsaydık. Ne yazık ki yurt dışında oluşumuzdan bu şartlar daha da kısıtlı. Bu nedenle işçilerimiz kültürel değerlerden uzak kalarak yabancılaşıyorlar.

□ Videonun gençler üzerindeki etkisi ne olabilir?

■ Yine söyleyeceğim çok korkunç. Özellikle burda doğup büyümüş çocuklar Türk kültürü adına, soysuzlaşmayı başıboşluğu ve kaderciliği öğrenecekler. Bu da kültür olmasa gerek. Zaten bu çocukların büyük bir kısmı aile içinde de gerekli kültürü elde edemiyorlar.

□ Alternatif kültürden bahsettiniz biraz açıklar mısınız?

■ Benim alternatif kültür dediğim, halkımızın sosyal, siyasal yaşantısını bir bütün içinde toplumsal gelişmelerden koparmadan kitlelere yansıtabilen kültürel etkinliklerdir. Bunlar müzik olabilir, tiyatro olabilir, folklor olabilir, sinema, resim vs. olabilir. Bunda temel kıstas toplumsal gelişmelerden koparılmadan yapılan, insanı kafa yorma, düşünme ve yorum yapma eylemi içine iten sanat anlayışıdır. Hayalciliği, kaderciliği temel alan toplumsal olaylardan soyut sanat, insanın monotonlaştırılmasının ve toplumdaki koparılmasının bir aracıdır. Ben buna sanat demem.

□ Yurtdışında bu doğrultuda neler yapılabilir?

■ Çok şey. Fakat bu doğrultuda birçok şehirde, birçok şey yapılmaya çalışılıyor. Zaman zaman bu doğrultuda iyi yapıtlar da ortaya çıkıyor. Eksik olan merkezleşmiş bir örgütlülük. Şayet kültürel etkinlikleri merkezleştirecek güçlü bir örgütlenme yaratılırsa, çok şeyin yapılacağı ve değerli kültürel etkinliklerin ortaya çıkarılacağı görüşündeyim.

□ Yarın'ı tanıyor musunuz, yarın aracılığıyla iletteceğiniz birşey var mı?

■ Yarın'ı duydum. Fakat yeteri kadar tanıyamıyorum. Bunda yurtdışında oluşumun etkisi var galiba.

“Video yokken hep işçi cemiyetine giderdim.”

□ Adınız?

■ Ali Atak

□ Kaç yıldan beri Almanya'dasınız?

■ Yirmi yıldan beri Almanya'dayım. 1964 senesinde gelmiştim. Genç geldim, yaşlı dönüyorum. Bütün ömrünü fabrika ve inşaatlarda geçirdim. Üç yıldan beri işsizim.

□ Geri dönmeyi düşünmüyor musunuz?

■ İşlerim bitti. İki aya kalmaz temelli döneceğim. Emekliye ayrıldım. Bundan sonra alacağım emekli parasıyla yaşayacağım.

Ali Atak (üstte) Bonn'da Türk Tiyatro ve Folklor Grubu'ndan (ortada) Video Kulübünde Çocuklar (altta)

□ Geriye dönüştü nereye yerleşeceksiniz, herhangi bir işle uğraşacak mısınız?

■ Ben Ankara'nın Şereflikoçhisar kazasının Yeşilyurt köyündenim. Temelli dönüşümde köye yerleşeceğim. Dönüşümde ne tür bir işle uğraşacağımı ben de bilemiyorum. Suda yolunmuş tavuğa dönmüşüz. Bakalım hele, elimizden ne iş gelir.

□ Ailece mi burdasınız. Kaç çocuğunuz var? Okula gidiyorlar mı, okuldaki başarıları nasıl?

■ 4 çocuğum var. Üçü okulda. Biri ise boş. Bir mesleğe gönderelim dedik, gitmedi. Kendisini soytarlığa verdi. Bir iş yaptığı yok. Gündüz bu sokak benim o sokak benim demez dolaşır. Gece sabahlara dek televizyon başından ayrılmaz. Okula gidenlere gelince biri 9. sınıfta, diğer ikisi 5. ve 4. sınıflarda. Dersleri normal. İdare ediyorlar. Şikayetimi türkçeyi az bilmeleri. Türkiye'ye dönersen bu çocuklar ne yapar diye düşünüyorum.

□ Videonuz var mı? Varsa ne tür filmler seyrediyorsunuz?

■ Hem de iki video var. Biri Alman malı, iki binlik bantları gösterir, biri de Japon malı normal VHS bantlarını gösterir. Birinden film bulamadıysa, diğerinden muhakkak buluyorum. Filmlere gelince, vallahi biz H. Ömer ve peygamberlerimizin filmleriyle, bizim Kıbrıs zaferimizi gösteren filmleri çok seyrediyoruz. Çocuklar bazen Kemal Sunal'ın filmlerini getirir. Ama ben ondan hiç hoşlanmam, çok küfürbaz.

□ Çocuklar sizinle birlikte mi video seyrediyorlar? Gece saat kaçta kadar çocukların sizinle video seyretmesine izin veriyorsunuz?

■ Bizde ayırım, gayrım yok. Tabii ki çocuklar da bizimle video seyrediyor, bazen seyretmezsek onlar yalnız seyrediyorlar. Büyük oğlana gelince o sabahlara kadar seyretse de olur. Nasıl olsa bir iş yaptığı yok.

□ Video'nun yararları var mı, varsa neler bize anlatır mısınız?

■ Ne söyleyeyim. Var da, yok da. Fakat çocuklar biraz türkçe öğrendi. Zaten okulda türkçe öğrenemiyorlar. Bir de çocuklar okuldan sonra hep evde video seyrediyor. Onun içinde korkumuz yok. Çocuk sokağa gitti, arabanın altına mı girdi diye düşünmüyoruz.

□ Haftada kaç film seyrediyorsunuz? Film başına kaç mark veriyorsunuz?

■ Vallahi ne söyleyelim. Bazen günde iki üç hafta dört film aldığımız oluyor. Hafta sonu olunca beş altı tane alıyoruz. Film başına 3-4 mark arası veriyoruz.

□ Dönüşünüzde videolarınızı birlikte mi götüreceksiniz?

■ İkisini de götüreceğim. Yanlız filmler çok pahalıymış diyorlar. Ne yapayım ben de burdan bol miktarda kaset alırım.

□ Videonuz olmadan önce boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyordunuz? Çevrenizle ilişkileriniz nasıldı?

■ Video yokken, hep işçi cemiyetine giderdim. Şimdi eskisi gibi sık gitmiyorum. Canım sıkıldı mı çocukları yollar, film getirip seyredirim. Eskiden tanıdıklara gidip gelirdik, onlar bize gelip giderdi. Şimdi eskisi gibi sık olmuyor. Olduğunda da takarız filmleri hep birlikte film seyrediriz.

□ Dergimiz aracılığıyla iletteceğiniz bir sorunuz var mı?

■ Söylediğimize göre bu gazete Türkiye'de çıkıyor. Benim sizden istediğim, bir türk olarak, türk hükümetinin biz vatandaşlarına geri dönüşlerinde yardımcı olmasıdır. Ben şimdi iki video götüreceğim, iki kere vergi mi ödeyeceğim. Zaten burda 5 bin mark verip iki video aldım. Şimdi bir de o kadar vergi mi ödeyeceğiz? Bir de çocuklarımızın geleceğini garantiye alsın. Biz gurbet elde rezil olduk, bari çocuklarımız memleketimizde biraz yaşasınlar. Daha çok sorunumuz var. Ama ilgilenen yok ki!

1. EVRENİN OLUŞUMU ÜSTÜNE GÖRÜŞLER

E vrenin nasıl yaratıldığına ilişkin pek çok görüş ileri sürülmektedir (dinsel açıklamaları bu yazımızda dikkate almıyoruz). Genel kabul göreni fizikçi Alan Guth'un kuramı: Büyük patlamadan önce evrenin tam bir kargaşa durumunda olduğunu düşünelim; bu "Kozmik Köpük" biçimindeki evren bir tarafta soğuyor, bir tarafta ısınıyor, bir yerde genişliyor, bir yerde daralıyordu. Kozmik köpük içindeki bu ilkel "kabarcık" henüz sıcak kaldıkça öyle olağanüstü bir şey olmuyordu, ancak, kabarcık genişledikçe sıcaklığı her genişleyen madde gibi azalmaya başladı ve milyar x milyar x milyar dereceye düşüncü büyük patlama için uygun koşullar doğdu. Nasıl donmakta olan su için de buz kristalleri oluşursa, evrenin

Çizgiler : MURAT ÖZMENEK

soğumakta olan bu bölümünde de yavaş yavaş elektronlar, kuarklar ve nötrinolar oluşmaya başladı. Donan suyun kabını çatlatması gibi, oluşan evrenin yarattığı güçlü enerji de kabarcığı, korkunç bir basınç ile dışa doğru itmeye başladı. Önce tek bir protonun milyarda biri ölçüsünde küçük bir hacme sığmış olan evren köpüğü, birdenbire bir balon gibi şişmeye başladı. Evrenimizin, başlangıçta hemen hemen yok denecek kadar az maddeden ve inanılmayacak kadar kısa sürede yaratıldığını hesaplayabiliyoruz.

Bilim, evrenin başlangıcını "İlk üç dakikasını" açıklayacak kadar gelişmiştir. Penzias-Wilson 1978 yılına kadar sürdürdükleri çalışmaları sonunda Nobel Ödülü'nü aldıkları zaman, bilim dünyasına kantladıkları başlangıç görünümü aşağı yukarı şöyle idi: Başlangıçta 10^{-24} saniye sonra, evrenin yoğunluğu 10^{50} gram/cm³ idi. O andaki ısı ise bir trilyon dereceyi buluyordu. Yalnız rakamlarla tanımlanabilir bu ortam bize bilimsel olarak bir şey anlatmıyor. Böylesine bir ortam bugün düşünebilen fizik kuramı ile açıklanamaz. Kurlsız etrafa yayılan proton ve nötronlar, çekimsiz, mad-desiz ve bugün evrende bulunduğunu bildiğimiz hiçbir şeyin bulunmadığı bu ortamda zaman bile yoktu.

Başlangıçtan 0,0001 saniye sonraya eriştiğimizde uzayda önemli değişiklikler olmuş ama en önemlisi artık zaman olmuştur.

Birinci saniyenin sonuna doğru, artık fotonlar oluşmaya başlamıştır.

EVRENİN EVRİMİ

O anda evrenimiz bir ışık küresi gibiydi. Isısı beş milyar dereceye düşmüştü. Bu ısıda fotonlar birleşerek elektron-pozitron çiftlerini meydana getirmekte ancak yüksek radyasyon dolayısıyla tekrar parçalanmaktaydı. Diğer bir deyişle henüz maddenin oluşması için yeşil ışık yakılmamıştı.

Atom parçalarının her birleşme çabaları yoğun radyasyon tarafından bozuluyordu. Henüz madde oluşmamıştı ama ortamın koşulları, bugün bilinen fiziksel yasalarla açıklanabilir hale geliyordu.

Birinci saniye dolduktan sonra üçüncü dakikanın sonuna kadar önemli bir değişiklik olmadı. Ne var ki, birinci saniyeden sonraki dönemin koşulları, bugünkü olanaklarımızla uzayda gözlenebiliyor. Üçüncü dakikadan sonraki dönemde artık maddenin oluşumu için yeşil ışık yakılmıştı.

Bildiği gibi evrende her şey bir simetri içinde ve her "şey" in bir karşıtı vardır; elektrona karşı pozitron, protona karşı antiproton... maddeye karşı antimadde. Bildiğimiz gibi "gözlemleyebildiğimiz evren" in sınırları içindeki her şey maddeden yapılmıştır. Peki, antimaddeye veya karşı maddeye ne oldu? Bu konuda da çeşitli görüşler

ileri süren bilim adamları var. Bunlardan birkaçı şöyle: Başlangıçta her maddeye karşı bir antimadde vardı ama madde sayısı antimadde sayısından bir fazla idi ve her madde antimaddeyi yok etti ve geriye kalan madde ise zamanla çoğalarak "evren" i oluşturdu. Bir başka görüşe göre; evrenin oluşumundan hemen sonra kosmos maddenin, antimaddeye yeğlenmesi biçiminde gelişti.

Bazı astrofizikçilere göre; evren her yerde aynı olmayıp, tıpkı büyük bir dantel gibidir. Bu örgüde antimadde-ler şuraya buraya dağılmıştır. Çok uzaklara dağılmış bu antimadde-leri teleskoplarla göremiyorsak da vardır ve gördüğümüz her şeyin maddeden yapılması sadece bir rastlantıdır.

Hangi görüş doğru olursa olsun, bizce doğru olan birşey varsa o da, madde karşıtı antimaddenin varlığıdır. Bugüne kadar yapılmış laboratuvar deneylerinde üretilen ya da yok edilen proton veya nötron kadar antiproton ya da antinötronun da üretildiğini ya da yok edildiğini biliyoruz. Kısaca; proton olmaksızın antiprotonu, antiproton olmaksızın protonu elde etmek olanaksızdır.

Üçüncü dakikadan sonra, evren maddenin gaz hali ile dolmaya başlamıştır. Maddenin gaz halinden, katı hale dönüşmesinise, bugün bile tam olarak açıklayan bir kuram yoktur. Bu konudaki kuramlar ikiye ayrılır; birincisi, bulutlar kuramı; ikincisi, çarpışma kuramı.

Bulutlar kuramı, güneş ile güneş sisteminin gaz ve tozdan oluşan yıldızlar arası bir bulutun yoğunlaşması sonucu meydana geldiğini kabul eder.

Çarpışma kuramı, çarpışma sonucu güneş yöresine fırlatılan gazın yoğunlaşarak gezegenlerin oluşturduğu biçimindedir. Bugünkü bilgimize göre; 10-20 milyar yıl önce evrende dağılan yüksek sıcaklıkta ve hidrojen den bir gaz bulutu vardı. Girdap hareketleri ve çekimsel etkilerle bölgesel yoğunlaşmalar başladı. Soğuma ile düşen gaz basıncı bölgesel yoğunlaşmalara engel olamadı. Dev bulutun bu biçimde küçük kümelere parçalanması süper galaksi kümeleri içinde galaksi gruplarını, üçüncü parçalanmalar galaksi grupları içinde "galaksi" leri oluşturdu.

İçinde bulunduğumuz samanyolu galaksisi de bu tür bir galaksidir. Kütleli; 6×10^{38} ton ve çapı; 650.000 ışık yılıdır.

2. YAŞAM NASIL BAŞLADI?

Soğuk bir gaz bulutundan 5 milyar yıl önce doğan gezegenimizde yer kabuğunun soğuması, meteor bombardımanının durması ile başladı. Yeryüzü soğuyunca, buruşan kabuğu yer yer eğilip, bükülür, depremler ve volkanlara neden oldu.

Genç dünyanın etrafındaki, güneş sistemini oluşturan bulutta bu-

lunan gazlardan bir kısmı dağılmadı ve bazıları bileşikler yaptı. Bu bileşiklerden bazıları; su, metan ve amonyaktı.

Cansız dünya okyanuslarında, vahşi buzul çağları arasında ilginç kimyasal değişiklikler olmaya başladı. Anahtar elementler olan karbon, oksijen, azot ve hidrojen bileşikler oluştu.

Güneş'in ultraviyole ışınları, atmosferinde koruyucu ozon tabakası oluşturacak serbest oksijen bulunmayan dünyayı yaktı. Ultraviyole ışınlarıyla düzensizce ısıtılan atmosferde sık sık şimşekler çakıyordu. Diğer yandan, denizin altında dünya toprağı, bol miktarda volkanik ve radyoaktif ısıya sahipti. İki birlikte bu ısı kaynakları gelişen bileşikleri pişirdi ve yaşamın yapı taşları olan amino-asitler oluştu.

Tüm dinler yaşamın "dışardan" büyük bir güç tarafından başlatıldığı varsayımı üzerinde yükselmişlerdir. Ama bilim bize bunların tam tersini söylüyor ve kanıtıyor. Hem de hiçbir gücün "dışardan yardımı" na gerek kalmaksızın.

Dünyanın ilk iki milyar yılının genellikle inorganik nitelikte olduğu varsayılmaktadır. Belli niceliksel birikim-gelişim dönemlerinden sonra maddenin inorganik devinimi, belli koşullar altında maddenin organik devinimine dönüşebiliyor.

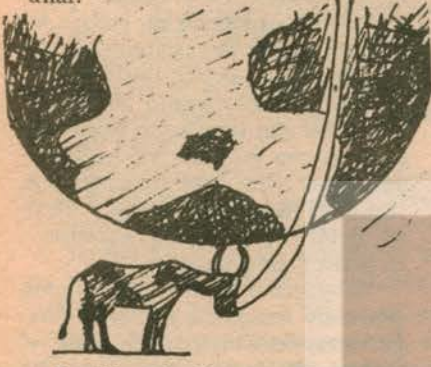

Stanley Miller yönetimindeki bir grup amerikalı bilim adamı, geliştirdikleri basit bir araç ile dünyadaki ilk yaşam biçimini oluşturmayı başardılar.

Bir kaç cam balon ve bir-iki metre uzunluğundaki cam boruların içine 3 milyar yıl önceki eski dönemin "ilk atmosferi" ni içeren gaz karışımını (metan, amonyak, su buharı) koymuşlar, cam balonlardan birine, elektrik atlamaları ile, gene eski dönemlerin şimşekli hava koşullarını yineleyen bir araç yerleştirilmiş, aygıtın bir başka bölümü ise, soğuk hava koşullarını içerecek biçimde soğutucuya dönüştürülmüştür. Deneye başlanmış, balonlardan biri sürekli olarak ısıtılmış, buradaki gaz kitlesi, elektrik boşalmaları olan bir bölgeden geçirilmiş ve bu gaz karışımı yeniden soğutulmuştur. Bu deneye aralıksız bir hafta kadar devam etmişler, sonunda, toplayıcı cam balonda biriken sıvının kirli sarı renge dönüştüğü ve oldukça yoğunlaştığı görülmüş. Bu "kirli sarı çorbanın" biokimyasal araştırması yapıldığında; alanin, glicin, asparagin asidi, beta alanin ve alfa amino butirik asidi gibi canlı yapılar protein zincirlerinin temel taşlarını oluşturan önemli amino asitler ile şeker molekülleri bulunmuştur.

Bu gelişmelerin uzantısında su birikintilerinde toplanan amino asit kümelerinden-protein zincirlerinden ilk "canlı hücre öncülü"nin oluşmaya başladıkları varsayılmaktadır.

Milyonlarca yıl süren birikim döneminden sonra sularda toplanmaya başlanan amino asit moleküllerinden-protein zincirlerinden, daha dirençli ve -göreceli- daha ileri düzeyde örgütlenmiş "protein damlacıkları" ortaya çıkmaya başladı. Başlangıçta bu organik bileşiklerin dış etkilerden korunacak hücre zarları yoktu ancak, hücrelerin dış yüzeylerinin "hücre zarı" biçiminde özelleşmeye başlaması ile varlıklarını daha uzun süreler korumayı başardılar.

Bu dönemlerden sonra hücrelerin iç örgütlenmelerinde de büyük ve önemli özelleşmeler oldu. Enerji kullanımı ve üreme gibi sorunların çözümü için ilk zamanlarda kendileri kadar özelleşmemiş -serbest şeker ve amino asit molekülleri v.b. - yapıları kullanmışlardır. Fakat çoğalmalar başladığında var olan enerji kaynakları yetmemeye başladı. Önceleri fermantasyon yöntemi ile enerji elde ederken, zaman süreci içinde ışın ışınlarını da kullanmaya başlamışlardır.

Başlangıçta kendi besinlerini sağlayamayan, bunları ancak dış ortamdan "hazır olarak" alıp kullanabilen hücreler, giderek somut pratiğin - yaşam koşullarının zorlaması sonucu bazı değişiklikler göstermeye başlamıştır. Böyle bir evrimsel devinim içine girmiş olan canlılar belli geçiş dönemleri süresince hem hazır besinleri alıp kullanmışlar, hem de güneş ışınları aracılığı ile kendilerine besin maddesi -enerji üretebilmişlerdir.

Daha yüksek düzeylerde örgütlenmiş canlıların evrimine olanak veren serbest oksijen gazının doğada -havada birikmeye başlaması ancak fotosentez olayının gelişiminden sonra olmuştur. Böylece evrimsel gelişimde önemli sıçramaların yapılabileceği niceliksel birikimler oluşmaya başlamıştır.

Doğanın değişen somut koşullarında, canlı türlerinin bir kısmında sürekli bir gelişim saptanırken, bir kısmının milyonlarca yıl hemen hemen benzer görünümünde kaldığı, bir bölümünün ise çevre değişmelerine uyamayıp ortadan kalktığı, evrim tarihinden silindiği görülmüştür. Bu arada beslenme alanlarında da yeniden değişiklikler olmaya başladı. Değişen yeni besin düzeninin nicelik ve niteliğine yöndeş olarak yeni bedensel biçimlenmeler oluşmaya başlamıştır. Dünya iklim koşullarında yeniden önemli değişikliklerin oluşmaya başladığı ve genel

bir kuraklığın tüm yer küresini etkisi altına aldığı saptanmıştır. Bu somut doğa iklim değişikliklerinin etkilerinin dolaylı ya da dolaysız yollardan karada yaşamaya uyum sağlamış anfibiler üzerinde yansımayla başladığı izlenmiştir.

Bu arada, bitkiler dünyasındaki en önemli aşama "çiçekli bitkiler" in ortaya çıkması ile olmuştur. Bu gelişim ile yeni evrimsel dönemler başlamış ve organik doğanın, inorganik doğayı değişime uğratma-etkileme sürecinde yeni bir aşamaya gelinmiştir.

Bu koşullar altında, karalarda yaşayan hayvanlar dünyasında eskiye oranla çok daha hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci başlamış, memeli hayvanların gelişmeleri hızlanmıştır. Sağlanan daha değişik besin maddelerinin etkisi ile memelilerde; başın, ağızın, çenelerin, dişlerin biçimlerinin, sıralanışlarının değiştiği, öğütme yeteneklerinin arttığı belirlenmiştir. Çeşitli yaşam koşullarına uyma, daha nitelikli besin-enerji maddesi bulma-kullanma zorunlulukları, memelileri, evrim zincirinin ön sıralarına çıkarmıştır. Memelilerde, sürüngenlerdekine oranlanmayacak ölçüde "büyük" ve "gelişmiş" bir beyin ve "sinir sistemi oluşmaya başlamıştır. Evrim süresi geliştikçe, dişi ve erkek yumurta hücrelerini üretecek canlıların-hayvanların ayrılmaya başladıkları belirlenmiştir. Önceleri dişilerin yumurtalarını erkek hücrelerin dölemesi ile üremelerini sürdüren canlılar, bu yöntem :milyonlarca döl kaybına neden olduğu için daha ileriki aşamalarda döllenmeyi, dişiler üzerinde gerçekleştirmeyi başardılar ve bu sayede türlerinin yaşama şanslarını artırdılar.

Dişi bedende oluşmaya başlayan yavru, daha fazla zaman dilimini ana karnında geçirmeye başlamasıyla; beynin ve sinir sisteminin gelişmesi için gerekli ön koşullar oluşmaya başlamıştır.

Sürüngenlerin uzun süre çiğneme ve sindirme işlevlerine karşılık, memelilerin geliştirdikleri yeni nitelikli dişlerle, sindirimin daha ağızda iken başlaması, sindirim işleminin kolay ve kısa sürede yapılmasını sağladı. Böylece sindirim organlarının bedende kapladıkları yerler göreceli olarak azalması ile, sinir sisteminin ve hareket organlarının gelişmeleri hızlanmaya başladı. Ayrıca tüm canlı yapı, yeni gereksinimler doğrultusunda yeni özelleşmeler geliştirmeye başlamıştı.

Günümüzden, yaklaşık, 60-70 milyon yıl önce yırtıcı memelilerin hızla çoğalmasıyla kimi memelilerde ağaçlarda yaşamak zorunda kalmışlardır. Yerde yaşamak zorunda kalanların kimileri bu vahşi yaşama ayak uydurup (bir kısmı yırtıcı yetenekler kazanırken, kimileri de düşmanlarından daha hızlı koşma yeteneğini geliştirmişler) türlerini sürdürmüşler, kimileri de yeni özelleşmeler gösteremediklerinden türleri silinip yok olmuşlardır.

Primatlar ise, bu tür özelleşmeler göstermeden ağaçlara sığınmakla kurtu nuşlardır. (Sürecek)

Yarın İstanbul Araştırma Bürosu

Güzde

sarayburnu aile çaybahçesi'nde bir güz öğlesi
sen ben ve adımı bile bilmediğimiz bir İstanbul
oturmuş konuşuyoruz herşeyden
senin ellerin masanın üstünde uzun bir koşuya hazırlanıyor
ben geçip giden gemileri kovalamaktan soluksoluğu kalmışım
istanbul uykusuz gözlerini oğuşturuyor
bir martı beyazlığını düşürüyor masamızda
bir polis kimliğimizi soruyor
zaman geriliyor geriliyor geriliyor
wilhelm tell'in eli titriyor ve kalbime saplanıyor ok
hemen ölüyorum orda ama duyuyorum sizi
cesedimin soğumaması için istanbul güneşini açıyor üstüme
ölümüm dünyanın dengesini bozuyor
başucundaki sarsıntıdan anlıyorsun bunu
ağzındaki öpücüğün düşmesinden
sarayburnu aile çaybahçesi'nde bir güz öğlesi
sen ben ve adımı bile bilmediğimiz bir istanbul
oturmuş konuşuyoruz herşeyden

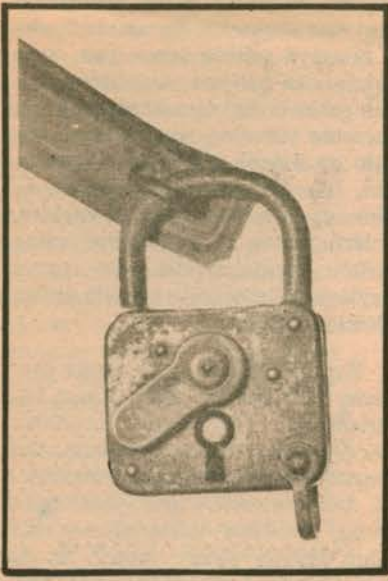
Ömrüm diyorum

- Bir rüzgâr gelip düşüyor gömleğimin yakasına
sararmış eskimiş paslanmış bir rüzgâr
usulca uzanıp alıyorsun onu
saatlerce oynayıp duruyorsun elinde
avcundaki terden ıslanıyor yırtılıyor eriyip gidiyor sonunda
yalnızca bir serinlik kalıyor ellerinden bana doğru yayılan-
işte böyle başlıyoruz herşeye
masallarına ihanet eden iki masal kahramanı gibi
iki gerçek oluyoruz seninle
yerküreyi masamızın üstüne koyuyoruz debelenip duruyor
gemiler rıhtımlara ayrılık boşaltıyor bugünlerde
istanbul biryerlerde yaprak döküyor

bu güz gününde herkese yepyeni bir tanrı düşerken
bizim payımıza çok kullanılmış bir tanrı düşüyor
şimdi bu tanrıyı alsak götürsek sisli bir kent ikindisine
yedirseki giydirsek elini yüzünü yıkasak
ikametgâh ilmuhaberi istesek mahalle muhtarından
yalnızlığımızı yasallaştırsak
sonra tanrımızı götürüp bağışlasak tanrı sevenler vakfına
bütün geliri size aitfir desek
biz yalnızız yaralıyız henüz çocuğuz
kendi sularımızda çürpüyoruz bu tanrı bize fazla desek
hayatta herkesin mutlaka bir sarayburnu aile çaybahçesi varsa
hayatta herkesin mutlaka bir istanbul'u varsa
hayatta herkesin mutlaka bir tanrısı varsa
ve biz tanrısız kaldığımızı göre
sen benimle mi gelirsin
ben sende mi kalırım
bunu bırakalım şu geçip giden bulutlar düşünsün

Salih Bolat

Öğrenci dernekleri ve demokrasisi

Mehmet İzer-İsmail Gül

Özgürlüklerin tılsımı, Perikles'den bu yana değişmemiştir. O gün cesaret ne kadar önemliyse, bugün de o kadar önemlidir. Cesaret, yapılan her haksızlığa, insanın insan olmasından gelen en temel haklarına karşı girişilen her saldırıya karşı "hayır" diyebilme, karşı koyabilme cesareti; bir hakkın kullanılmasından çıkarları zedeleyenlerin sözcüsü olan "cadılar"ın korkutmalarına, yaygaralarına pabuç bırakmama cesareti; karşı koyma cesareti, bu benim temel hakkımdır, çünkü ben insanım diyebilme cesareti.

Özgürlüğün tılsımı Perikles'den bu yana nasıl değişmemişse, düşmanı da değişmemiştir: Korku, uyuşukluk ve çaresizlik duygusu, hep kendi dışından "lütuf"ların yağmasını bekleme duygusu, kendine, kendi özgücüne güvenmeme duygusu.

İşte bu yüzden ki, Perikles'den bu yana da özgürlüklerin düşmanları hep korkuyu, korku üzerinde yükselen çaresizlik, güvensizlik duygusunu körüklemeye çalışmışlardır. Önce özgürlükleri katletmeyi kafalarına koyup, sonra da çaresizlik, korku ilaçlarını şırınga etmişlerdir.

İşte bu nedenlerdir ki, özgürlüklere yönelen tehditlere, saldırılara ya da özgürlüklerin katledilmesine karşı hazreti İsa sabri ve anlayışı istenmesi de, kısıtlanan bir hakka bir başka hakkı da vererek "insanlık" gösterilmesi de tarih boyunca "çare" olmamıştır "yaraya." Bunlar ister "insanîyet" ister "politik" nedenlerle önerilsin, sonuçta olan hep insanlara, insanların en temel haklarına olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti anayasaları en son 1982 anayasası da der ki; insan hakları evrensel bildirgesinin 20. maddesi de der ki; her isteyen izin almaksızın dernek, birlik türü örgütler oluşturabilir, bu kuruluşlarda çalışabilir. Anayasa da, bildirge de bunu, tıpkı yaşama hakkı gibi

temel hak olarak almıştır sayfalarını. Ama bunların sayfalarda kalması değil, korunup kullanılması gereklidir, zorunludur. Bunlar kullanıldığı ölçüde "özgürlük" türler, yazılı kaldıkları ölçüde de güzel sözlerdir.

İşte, ülkemizde dernek kurma hakkının kullanılır duruma getirilmesi, ona yaşam verilmesi bu nedenlerle önemlidir. Tüm toplum için önemlidir, ülkenin gelecek günleri için önemlidir. Ama özellikle de bir kesim için, öğrenciler için önemlidir. Çünkü bu olmaksızın, öğrenciler kendi ellerinde oluşturdukları dernekten aracılığıyla yaşama katılır duruma gelmezsiniz, ne sayı artık yarım milyona ulaşan yüksek öğrenim gençliğinin de geniş olarak tüm gençliğin toplumsal yaşama ve içinde yaşadığı toplumun yönetimine, karar alma süreçlerine doğrudan katılımı olabilir, ne de bir baskı grubu biçiminde dolaylı katılımı olabilir. Belki bu gerçekler daha uzun süre de ülke gündemine giremeyecekti. İşte o zaman da gerçekte gençlerin demokratik hakları olduğu için kuruluş çalışmalarına başladıkları, aralarında uzun süredir tartışıp, nasıl yapılması gerektiğini konuştukları dernekleşme ülke gündemine girdi. Artık çok daha geniş bir çevre sorunla ilgilenir, sorunun üzerine düşünür oldu.

Yine aynı günlerde, dernekleşmeyi zorunlu bir gereksinim olarak duyanlar dışındaki çevrelerde konu tartışılır, konuşulurken, diğer ülkelerde, o kadar uzakta da değil Akdenizde biraz uzağımızda duran adanın kuzeyinde bile gençlerin gençlik örgütleriyle temsil edildiği ve hükümetlerin de gençlerle ilişkilerini bu örgütleri öne koyarak yürüttükleri görüldü. Ve kısa sürede ülkenin en azından öncelikle üniversitelerinin bulunduğu kentlerinde de şu sonuca varıldı ki, gençler derneklerini kurabilmeli, bu kendilerinin olan araçlarıyla toplumsal yaşama katılabilmelidirler.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1985 yılının, gençlik yılı olmasını kabul ettiği zaman, gençlik yılının temel belgesini de şöyle belirlemiştir: Katılım-gelişme-barış. Bunların nasıl kavranması gerektiğini de bir deklarasyonla tüm ülkelere iletmişti. Her üçü de aynı önemde, ağırlıkta ilkelereydi bunlar. Ama Türkiye gençliği için, ki benzer birçok ülke gençleri için de durum aynıdır, katılım yaşamsal bir ilke olarak belirdi. İlk bakışta da şaşırıcı geldi bu olgu, ama gerçektir. Evet gençlerin daha iyi, insan gibi yaşayabilmeleri, "ayrıcılık değil hak olan eğitim" den daha yaygın ve çağın gelişmelerine uygun yararlanabilmeleri, işsiz bir tek gencin kalmaması, üstelik de

ULKER SEYMEN (İşçi Portresi Sergisi '84)

bunların "yaşarken" yani barış içinde olması önemsenmiyor değildi; çok çok önemliydi ama, bunları istem biçimine getirebilmek, gerçekleştirilmesini sağlamak ve giderek koruyup yetkinleştirmek için "katılım" ilkesinin anlaşılması ve zaman yitirmeksizin yaşama geçirilmesi için adımlar atılması gerekiyordu.

Katılımsa, körlerin betimlemeye çalıştıkları fil değildi. Temel bir koşulu vardı, Birleşmiş Milletler de böylece belirliyor ve duyuruyordu: Gençlerin kendi bağımsız örgütlenmeleri ve bunların ulusal düzeydeki birlikleri aracılığıyla toplumsal yaşamın en küçük ve alt biriminden, en üst ve gelişkin birimine kadar katılmaları.

Uzucudur ama yine gerçek: Katılım, Türkiye'de körlerin elleyip elleyip apayrı şeylere benzettiği file döndü. Kimisi bu sözcüğü ilk kez duyuyordu, "iştirak" bile birşeyler çağırıyorlardı onlara. Kimileri, TBMM kanun çıkarsın, gençler de oy versinler olsun bitsin diyordu, kimileriye daha da değişik bir düşüncede idi, katılınsın ama, ne olur bizim dışımızdaki şeylere. Ama gene üzücüdür ki, bir ortak yan çıkıyordu bunların tümünden: Gençlik ve genç insanlar kurumlardan, kuruluşlardan, yönetimden ve giderek yaşamdan ne kadar uzak olurlarsa o kadar iyidir.

İşte bu "iyi" ya da "kötü" niyetli tüm yaklaşımlar da aklımıza su fıkrayı getiriyor ister istemez: Ülkenin birinde, bir kilisede ya da bir yarıda, dileklerin olması için adak olarak mum yakılan bir köşede, bir tek mum sürekli yakılmadan durmuş. Yöre insanları yeni yeni mumla diğer yakarlarmış ama, hiçbirisi o tek mumu yakmazmış, adına da şeytan mumu derlermiş. Günün birinde bir yabancının dikkatini çekmiş, sormuş, ona mumun şeytan mumu olduğunu, onu canlandırmanın şeytanı canlandırmak olacağını anlatmışlar, aman ha demişler, sakın.. Yabancı inanmamış ve ürkerek de olsa, yabancı olmanın verdiği cesaretle mumu yakmış. Karşısınaysa şeytan yerine altınlar, gümüşler, değerli taşlar serilmiş. Bu değerli şeyleri insanlardan onların kullanımından saklamak isteyen papaz ya da benzeri, en güvenilir yol olarak çareyi insanları korkutmakta ve onların kör inançlarını canlandırmakta bulmuş.

Öğrenci derneklerinden her söz etmek isteyen çevresinde yükselen sesler ya da sessizlik, "şeytan mumu" yaratmaktan başka ne olabilir? Anayasa hak olarak geçirmiş sayfalarına, yasası çıkmış dar, güdük ama öncelikle "kurma" yolunu gösteriyor. Ne var ki, daha çok yasaların dışında yasaklar konmaya, "öcü ve cin"ler dolu bir dünya ya-

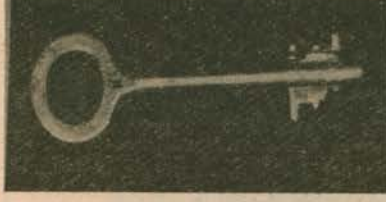
ratılmaya çalışılıyor. Bu cinler periler dünyasının cadıları da dernek kurma ve derneklerde çalışabilme hakkının yasal ve anayasal sınırlar içinde kullanılmasının önüne geçebilmek için şunları söylüyorlar: "Bugün gençliğin topluma katılımını sağlayacak olan öğrenci dernekleri, geçmiş dönemin acıları ve na-hoş hatıraları zihinlerde hâlâ canlı olduğu için, bunları geçmişte çok istismar etmiş olan çevreler tetikte bekledikleri için, bazı kısıtlamalar altındadır. Bunlar bir süre sonra yeniden canlanacaktır." Bu, hiçbir zaman anlamına gelmiyor mu? Tarihin belleği güçlüdür. Dünün olduğu gibi bugünün de hoş olmayan anıları vardır. Yasalarda hiçbir engel yoktur, varolan engeller ise fiildir (keyfidir) ve politiktir.

Gerçi yasa dernek kurma ve üye olma hakkını olabilecek en dar sınırlar içinde tutma çabası içindedir. Ayrıca yasa öğrencileri "kandırılmaya", "maşa olarak kullanılmaya her zaman hazır zavallılar" olarak görmekle ve neyin nasıl yapılacağını ayrıntılarına dek anlatmakla yetinmemiş, devlet çarkını da denetlemeye memur etmiştir. Bunlar konumuzun dışında ve ikincil önemdedir. Günün sorunu, bu sınırlar içinde bile öğrenci derneği kurmanın önüne bin bir engel çıkartılmasıdır. Öğrencilerin sosyolojik anlamda davranışlarının düzenlenmesinde yasaların gücüne de güvenilmediğini ortaya koymuyor mu bu durum?

Nasıl anayasal sınırlar içinde olan dilekçe hakkı kullanıldığı için öğrencilerin üstüne gidilmiş, disiplin cezaları verilmişse, aynı anlayışla dernek kurma hakkının kullanılmasında önlenmeye çalışılıyor. Toplumun ve demokrasinin geleceği için bu uygulamalara karşı çıkılmalıdır. Bu nedenle gençliğin dernek kurma hakkını kullanmasına yardımcı olmak ve desteklemek, doğrudan demokrasiyi savunmak demektir. Bu nedenle de yaşamsal değerdedir. İn-

san olmanın onuruna sahip çıkmak demektir.

Sorun bu denli yalındır, sonuçları da bu denli ortadadır. Ama bir hakkı kullanmak için yola düşmek, önu aralı düşünülmezsizin, sonrasında yapılacak bilinmezsiniz, hesaplanmaksızın olacak şey de değildir. Kazanılan bir hakkı kullanmak da, yazılı bir hakkı kullanmak da, onları nasıl kullanabileceğini bilenlerin başarabileceği şeylerdir.

İşte burada öğrencilerin yaşamın verdiği hakla kuracakları dernekleri nasıl edilebilir sorusu geliyor gündeme. Bu soruyu tartışmak da, katılımın ne olduğunu tartışmak kadar önemlidir. Çünkü kullanılacak yasal hakkın anlamlı olması ve yaşaması bu sorunun tartışılmasındaki yetkinlikle ve varılacak sonuçların doğruluğuyla doğrudan ilişkilidir.

Öğrenci gençliğin dernekleri nasıl olmalıdır, sorununu tartışmaya; öğrencilerin toplumsal yaşama katılımlarının etkin bir düzeyde gerçekleştirilmesi, kendi hak ve çıkarlarını koruyup geliştirmesi, toplumun genel demokratikleştirilmesi açılarından bakarak başlanmalıdır. Bunun için de etkinlik düzeyi yüksek, kendi kitlesini kucaklayabilen dernekler düzeyine getirecek ilkele-re dayanmalıdır.

Her şeyden önce, dernekler yasasında da belirtildiği gibi, üye olmak için öğrenci olmak yeterli sayılmalıdır. Üyeleri bir araya getiren, doğal olarak çalışma ve yaşama koşullarının aynılığı olduğuna göre, dernekler de ilkesel olarak bu doğal

yapıya dayanmalıdır. Yasanın öngördüğü amaç da güzel bir rastlantıyla budur.

Okullarda öğrencilerden gönüllü olanları ve hedef olarak da bütün öğrencileri örgütleyecek olan bu derneklerin federasyonlaşmaları, sorunlara bulunacak çözümlerin kolaylaşmasını, hedeflere ulaşan yolların kılmasını getirebilir. Bu nedenle de kentler ve giderek ulusal düzeyde bütünleşmiş bir öğrenci birliği yaratmak genel hedef olmalıdır.

Burada akla gelen bir şey de, toplumun geleceği olan gençliğin, öğrenci kesiminin birimler ve giderek daha geniş düzeylerde atacağı adımların sağlam olması gerektiğidir. İleriye doğru atılan bir adımın; önde duran ayağının arkasında bir ayak daha vardır daima. Bu nedenle de geçmişi iyiden irdelemek, üstelik bunu da korkusuzca ve önyargısız yapabilmek, "ya bunlar başkalarına malzeme olursa" kaygusuna kapılmamak da ileriye atılan adımın arkada duran ayağıdır. Yani başarının en az yarısıdır. Ama bunun da başarısının sırrı, geçmişe seçerek, ele-yerek değil bir bütün olarak bakabilecek olgunluktan geçer.

Bu ele alış, büyük bir olasılıkla, öğrencilerin sorunlarından kopmuş, üniversite dışına düşmüş, içinde bulunma için öğrenci olmanın yetmediği ve değişik görüşler taşıyan gençlerin birarada bulunmasına olanak tanımayan, geniş öğrenci yığınlarıyla kucaklaşamamış, öğrenci tabanının söz ve karar sahibi olmasına kapıları kapanmış yapıların yalnızca sözde değil, çabada da reddedilmesini getirecektir. Getirmesi de hem öğrenci gençlik için, hem de demokrasi için zorunludur.

Üyelik için öğrenci olmak yeter ve gerek koşul sayılmalıdır. Bu dünyanın dört yanındaki pek çok ülkede yer alan öğrenci örgütlenmesinin en sağlıklı biçimi olan sendikal örgütlenme için doğal ve zorunlu bir koşuldur. Bilindiği gibi, sendikal

yapılar, nitelikleri gereği politik ayırımı esas alamazlar. Buralarda üyeleri biraraya getiren temel yan, aynı yaşama ve çalışma koşullarına dayalı çıkar birliği olmaktadır. Bunun üzerinde yükselen gönüllü olma koşulu da önemli bir canlılık koşuludur. İşte ülkemiz öğrencilerinin de biraraya gelecekları bu dernekler, onların sorun ve istemlerini çıkar birliği yapabilmelidir. Bu inancı paylaşan öğrencilerin gönüllü birliği olabilmelidir.

Burada bir soru haklı olarak gündeme gelmektedir. Acaba, yasa hazırlanırken, "bir okula kaydolana her öğrenci o okulda kurulmuş olan derneğe de üye olmuştur" denilseydi, daha kitlesel ve tüm öğrencilerin birliği yolunda daha olumlu bir adım atılmış olmaz mıydı? Ya da hedef bu mudur? Doğal üyelik diye özetlenebilecek bu yapı, gerçekte ülkemiz tarihinde de örnekleri görüldüğü gibi bağımlı öğrenci örgütlenmesinin temelini kurar. Oysa ki, amaç hükümetin güdümünde olan, onun sözcülüğünü üstlenen bir yapı değil; bağımsız öğrencilerin sözcüsü olan bir yapıdır.

Bu gönüllü öğrenci birliğinin, tabanın söz ve karar sahibi olacağı demokratik bir işleyiş oturması da, sanırım hem kendi canlılığı, hem de demokrasinin, demokratikleşmenin toplumun içine sindirilmesi için önemlidir. Öğrenciyken oluşturduğu, içinde yer aldığı birliklerin yönetimine demokratik işleyişlerle katılan bir genç, toplumun geleceğinde bu işleyişin etkin kılınmasının en önemli güvencesidir. Ve bu işle-

YARIN SORDU

Gençliğin toplumsal yaşama katılımı bağlamında öğrenci derneklerinin kurulması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

HIZIR EKŞİ SODEP MKYK Üyesi

Gençlik yılının üç temel ilkesini gen geniş biçimiyle almanın doğru olduğu kanısındayım. Özellikle katılımı da böyle görmek ve dar anlamda, özellikle de kişisel anlamda almamak gerekir. Siyasal düzeyde de, kurumlar düzeyinde de gençler katılımdan dışlanmamalıdır.

Kurumlar düzeyinde gençlerin, eğitim öğretim etkinliklerinde buldukları kurumlarda oluşturdukları yasal dernekler ve benzeri örgütlerle; kurumlar düzeyinde gençlerin çalıştıkları yerlerde çalışma yaşamıyla ilgili oluşturulan dernekler ve sendikalar düzeyinde en geniş anlamda, siyasal düzeyde de gençler 15-24 yaşlar arası kapsadığına göre, doğal olarak her şeyden sorumlu tutuldukları bir yaştan, 18 yaştan başlayarak, hem kişisel, hem de kurumlar olarak katılıma alınabilmelidirler, söz sahibi olabilmelidirler. Hatta bence demokrasimizin

önemli eksikliklerindedir, örgütlerle bağının koparılmış olması. Demokrasi bir bakıma örgüt işleyişleri rejimidir, örgüt ilişkileri rejimidir, toplumsal kitlesel örgütlerin aralarındaki ilişkilerden oluşan, etkilenen bir rejimdir.

Bu anlamda toplumun diğer kesimleri, özellikle işçi kesimi gibi, ama gençlik örgütlerinin etkinliklerinde demokrasimiz içerebilmelidir.

1985'in yüzyıllarca sürecek gençlik yıllarının birincisi olacağı ile mutlu yarınlar...

Bazı kurumların, demokratik kitlesel örgütlerinin geçmişteki olumsuz gibi iz bırakmış deneylerini kıstas tutup, gençlerin örgütlenme haklarının alınmasını kısıtlanmasını, doğru bulmuyorum. Demokratik rejim örgütleri içinde çalışarak, öğrenerek gelişir. Gençlerin kendiliklerinden ve kendileri için örgütlenmelerine gerekir, seslerini de örgütleriyle duyurabilmelidirler, katılımlarını da böylelikle yaşama geçirmelidirler.

CÜNEYT CANVER HP Adana Milletvekili

Gençliğin sorunları her dönemde ve o dönemdeki sosyopolitik etkinliklerin güdümünde tartışılmıştır.

Gençliğin sorunlarına her dönemde farklı yaklaşılmasına karşın yine her dönemde ve mutlaka tartışılan sorun gençliğin siyasal katılımı olmuştur.

Günümüzde birçok ülkede 18 yaşını tamamlamış gençlerin siyasal katılımlarının sağlandığını görüyoruz. Genellikle yerleşik kuralları olmayan ülkelerde ise seçmen yaşının 21 ve daha yukarı olduğunu gözlemek mümkün.

Gençliğe siyasal katılma hakkı, kuşkusuz yalnızca oy kullanabilmekten ibaret değildir. Siyasal katılma beraberinde siyasal örgütlenme, siyasal partilere girebilme ve siyaseti aktif olarak yapabilmeyi de getirir.

yiş, öğrencilerin biricik birlikleri olan derneklerinin güçlü ve gelişkin bir yapıya ulaşmasının önemli güvencesidir. Cinler periler dünyasının cadılarının öğrenci örgütleri üstüne yaygınlaştırmaya çalıştıkları kof korku ve kuşku bulutları, "öğrencilerin geçmişte örgüt içi demokrasi-lerinin olmaması yüzünden terör araçları haline geldiği" propaganda-sına dayandırılmaya çalışılıyor. Kuşku bulutlarını dağıtmak ve etkin öğrenci örgütleri yaratmak için bu sorunun üstünde tekrar tekrar geçmişin deneylerini irdeleyerek durmak gerekiyor.

Kaldı ki, gençlik doğası gereği ortak davranmaya, çoğunluğun görüşüne uymaya, demokratik tartışma ile karar almaya vb. toplumun diğer birçok kesiminden daha yatkındır. Toplumsal yaşamın düzenlenmesinde, gençliğin demokrasiye güveninin ve kararlılığının, kendisi ile doğrudan ilgili işlerin yönteminin kendisine bırakılması gereğini açıkça ortaya koyduğu görülmektedir. Örneğin yurtların yönetiminin, okul kantininin işletilmesinin, kitap satışlarının vb. böylelikle hem kendisi ile ilgili işlerin yönetiminin kendisine bırakılması, hem de okul yönetim ve karar alma sürecine katılımı, öğrencilerin dernekleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Kestirmeden yeniden söylenirse, gençliğin bir bütün olarak toplumsal yaşama çok yönlü ve her düzeyde katılımı dernekleri aracılığıyla sağlanabilecektir. Bunun için de bu derneklerin okul yönetimleri tarafından, öğrencileri temsil yetkisinin kabul edilmesi gerekir. Kaldı ki, dernek kurma hakkını en dar sınırlar içinde tutmaya çalışan bugünkü dernekler yarasında, bu derneklerin öğrencileri temsil ettiğini belirtirken, 56. madde dernek adına öğrenci temsilcisi seçiminden bile söz etmemektedir. Bugün dernek kurma önünde fiili engel olarak çıkartılan kuruculuk ve üyelik için rektör, de-

kan izni, aynı zamanda bir başka açıdan bu derneklerin öğrencileri temsil ettiğinin kaçınılmaz biçimde keşfedilmesidir; böyle görülmesidir.

Bütün bu söylenenler, bu yılın ilkelerinden olan "katılım"dan yola çıkarak, bu ilkenin ülkemiz özelliklerinde, özellikle de demokrasi özelliklerinde öğrenciler için nasıl yaşama geçirileceğinin tartışılmasıdır. Üstelik de sorunun yalnızca çıplak gözle ilk anda görülebilenlerinin tartışılmasıdır. Ve şimdiden söylenebilecek en kestirimci çıkarım şu olabilir:

Bu yılın gençlik yılı olmasının getirdiği tartışma olanaklarıyla, sorun özgürce, korkmadan ve "cadı" masallarına "şeytan mumlarına" al-dırmadan konuşulmalı, tartışma masalarına getirilmelidir. Kazanacak olan gençliktir, tartışma bir yanı sıra olumlunun, geleceğe yönelik olanın üstündeki kirin pasın silinmesini sağlar, bir yandan da atılması gereken adımların atılmasını. Unutmayalım demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sürekli sınırlan-dırılması, önceden kestirilemeyecek sonuçlara yolaçabilir. Harcı korku, tehdit, yılgınlık, engelleme olan dalgakıranlar kısa ömürlü olurlar; özgürlüklerin karşısına konulan bu dalgakıranlar gün olur dalgaların boyutu karşısında kibrit çöpünün çaresizliğiyle kahırlar.

Bu dalgakıranlar, öğrencilerin yasal haklarını kullanıp fiili engelle-ri etkisizleştirerek derneklerini kur-maya başlamaları ya da kurma sürecindeki arkadaşlarına omuz ver-meleriyle aşılabilir. Öğrenci dernek-lerinin kuruluş sürecinde karşılaştıkları engeller, demokrasinin ne ölçüde varolup olmadığının da ölçütü olacaktır. Şimdi demokratlık, öğrencilerin en doğal haklarına destek olmayı gerektiriyor. Ülkemiz gençliğinin ve toplumumuzun demokrasiye inanmada olumlu ve başarılı bir sınav vereceğine inanıyoruz.

Uzak Bir Başlangıca İlişkin Güz Düşlemi

— Alev İnan'a —

I.
çöz parmaklarını, uzat,
kal biraz daha.
damlasın o büyük parlayış
destansı gözlerinden anka'nın.
bırak kendini çoğalan şu biçime
gölün kıyısında, ağaçların orada.
dokunayım, koy parmaklarını tellere
dön git ya da, ve düşünme bizi,
unut bıraktıklarımı.

biz cama yakın dururuz içerde,
bahara döner yüreğimiz,
kutsal yüzümüz yıldızlarla örtülür,
sırsız.
sen sürüp gidersin bizde,
bir kuş
kurtulur avuçlarımdan,
çırpınır iki demir arasında,
ne gider, ne gelir..

sorular sormuştum. gülüşüyorlardı.
çarparak çırpımtım bir kapıyı. saçlarım
dağılmıştı birden

hızla geçen bir atın rüzgarında.
dağlar vardı hemen kıyıda ve
ateş yakmayı kumda
en iyi sen biliyordun,
dönüp gitmeyi bir de
taşıyarak bir fazlalığı yüreğinde..

dokunayım işte sana
uzat parmaklarını.

Kemal Durmaz

Gençlik bu hakkı aldığı anda, ken-dine ve sorunlarına en yakın ve en kalıcı çözümleri bulabilecek ikti-darların seçimine etkili olacak ve sorunlarına yine kendi çare bulacaktır.

GÜNSELİ ÖZKAYA HP İstanbul Milletvekili

Birleşmiş Milletler gençlik yılı-nı kutlama nedeni olarak üç ilkeyi katılım gelişme barış'ı temel olarak almıştır. Katılım, gençlerin düzenlenen toplantılara izleyici, dinleyici ya da seyirci olarak katıl-ları anlamında değildir. BM bu yıl nedeniyle gençliğin temsilcilerinin, hükümetlerin ilgili organlarıyla diyalog kurarak karşılıklı istemlerini, özlemlerini ve kendi açılarından olan sorunlarını dile getirmelerini istemiştir.

Bizdeyse, dernekler kanunu öğrenci kuruluşlarının amaç ve çalışma

alanlarını belirlemiştir. Ancak uygulama olarak öğrenci kuruluşlarının henüz işlerlik kazanmadığını gözli-yoruz. Burada üzerinde düşünülmesi gereken tavrın öğrencilerin böyle bir kuruluşa taraftar olup olmadıkları noktasında toplanır. Ben kişisel gözlemim yönünden, öğrencilerin öğrenci dernekleri kurma eğiliminden uzak olmadıklarını düşünüyorum.

D. FİKRİ SAĞLAR HP İçel Milletvekili

1985 Yılı'nın Dünya Gençlik Yılı olarak kabul edilmesi özellikle ülkemiz açısından önemli bir şanstır.

Toplumun dinamizmi, sahip olduğu gençliğin enerjisinin sosyal ve ekonomik olgulara bütün boyutları ile kanalize edildiğince belirginleşir.

Gençliğin niteliklerini kullanabileceği gücünü artırıcı örgütlenmeye gitmesi doğaldır. Örgüt disiplini, yetenek ve enerjisini sonuna dek en

verimli şekilde kullanıracaktır.

Meclis'in en genç parlamenterleri olarak arkadaşlarımızla birlikte, bu yıl toplumda önemli yeri olan üniversite gençliği ile söyleşiler yapacağız. Böylelikle gelişmenin katılım-la hızlanacağı, görev ve ödevlerle dolu her kesimin bilinç içinde mutluluk ve barışa gidecek yolun açıkça ortaya konulmasının sağlayıcısı olacağız.

GÜRBÜZ YILMAZ ANAP Genel Sekreter Yardımcısı

Gençlerin sosyal olaylara yakla-şımaları şarttır. Bana göre gençler zaman içinde cemiyete intikal ederler. Bu intibak sayesinde de sosyal meseleleri biraz daha genişletirler. Çünkü Türkiye'nin yapısı herkesin aynı seviyede meselelere bir-

denbire toplumsal geçişini mümkün kılmamaktadır. Çünkü bölgesel özelliklerimiz vardır, örf ve ananelerimiz vardır. Bu münasebetle, bu meselelerimiz zaman içinde halledilebilecek. Liseden sonra üniversite seviyesinde gezdikleri, gördükleri, konuştukları kimselere göre sosyal meselelere iştirakleri sağlanacaktır. Daha sonra da iş hayatıyla birlikte bu sosyal gelişme ileri safhalarda olabilir. O zaman gençlerin iştirak konularındaki şansı daha fazla olacaktır.

Oy hakkının 18'e indirilmesi meclisin iradesiyle ilgili bir iştir. Biz parti olarak bu işlere karışmayız.

Millet olarak öğrenci derneklerinin belasını çekmişizdir. Bunların çok sıkıntılarını gördük. Onun için bunlar zaman meselesidir. Mesele-nin üzerine birden gitmek genç olan insanları yine ateşin içine atmaktır. Şahsi kanaatim olarak bunlar zamanlama meselesidir. Birdenbire olacak meseleler değildir.

yedi öğrencinin dernek kurma çabasının kısa öyküsü

M. İZER/YARIN ■ Bilindiği kadarıyla 1982 anayasası ve dernekler yasası, YÖK sonrası ilk öğrenci derneği kurma çabasına girişenler sizlersiniz. Bunun, sizin öğrenim alanınızın hukuk olması da düşünülünce önemi artıyor. Nasıl başladınız bu işe?

ALPER □ Bir yıldan beri biz bu işin üzerindeyiz. Dernekler yasasında belirtilen bütün yasal prosedüre göre, biz yedi kurucu arkadaş, yasanın belirttiği belgelerle birlikte, tüzüğümüzü de hazırlayarak valiliğe, daha doğrusu emniyet müdürlüğündeki dernekler masasına başvurduk. Başvurumuz kabul edildi. Sözlü olarak, bizden sonra başvuru yapılamayacağı, yapılırsa da kabul edilmeyeceği bize bildirildi. Valiliğin verdiği yanıtta fakültemizde 1980 öncesi faaliyette bulunan "Talebe Ce-

miyeti" adlı bir dernek olduğu, ancak bu derneğin tasfiyesinden sonra bizimkinin tüzel kişilik kazanacağı söylendi. Ama bizim dosyamız da işleme girmiş oldu. Daha sonra, yine sözlü olarak, kurucu üyelik konusunda rektörün yazılı iznini almamız gerektiği söylendi.

BASKIN □ Bu izin Yüksek Öğretim Kanunu (YÖK) ndan kaynaklanıyor.

ALPER □ Evet, işte tüm bunları yaptıktan sonra beklemeye başladık. Aralık içinde rektörlüğe yaptığımız başvurunun yanıtını da dün...

İZER ■ Yani 4 Şubat.

ALPER □ Evet 4 Şubat'ta öğrendik Kurucu üye olmamız uygun görülmemiş. Şu anda ulaştığımız ya da ulaşamadığımız nokta bu.

İZER ■ Biraz daha açarsak, başvururken neler yaptınız?

BASKIN □ Dernekler yasası, öğren-

cilere ilişkin düzenlemeyi çok ayrıntılı biçimde yapmış, öğrenci derneklerinin amacını belirlemiş, adını söylemiş.

ŞULE □ Ancak okulun adıyla kurula-biliyor değil mi?

BASKIN □ Evet. Bunların dışında da diğer derneklerden pek bir farkı yok. Yalnız fazla olan istenecekler var. Atılma durumuna gelen öğrenciler organlarda görev alamıyorlar gibi. Kısacası yasayı aldık elimize, ne tür belgeler istiyorsa, tamamlayıp başvurduk.

ALPER □ Başvuru bizi epey uğraştırdı. İlgili daireye bir kaç kez gittik. En başta hiç işlem yapılmaksızın reddedildi, o eski "cemiyet" in tasfiye işi yüzünden.

İZER ■ Tasfiyeden anlaşılan ne?

ALPER □ 12 Eylül'den önce kurulmuş olan derneklerin çalışması durdurulmuş bulunuyor. Yeni dernek-

ler yasasına göre de, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak altı ay içinde yeni yasaya uyum sağlanması isteniyor. Bu olmazsa kendiliğinden o dernek dağılmış sayılıyor.

BASKIN □ Kanun 7 Ekim 1983'te çıkmış.

□ İşte buna göre de süre 7 Nisan 1984'de dolmuş oluyor. Yani öğrenci dernekleri kendiliğinden dağılmış durumdadır. Tasfiye denilen şeyse, bunların mal varlığının saptanması, daha sonra hazineye devri gibi hukuksal bir aşama. Bunlar bitmeden yeni bir başvuruyu kabul edemeyiz demelerini de buna dayıyorlar. **BASKIN** □ Öğrenci dernekleri için, birden çok olamaz hükmü olduğundan haklılar aslında. Hâlâ bir önceki dernekler tasfiye edilmediğinden yeni bir dernek kurulamıyor.

ALPER □ Doğru ama, Hukuk Fakültesindeki "Talebe Cemiyeti" 79 ve 80 genel kurullarını yapamamış bir dernek. O dönemdeki yasaya göre de, bunun kapatılması gerekiyor. Nitekim, 81 yılında durum savcılığa bildirilmiş. Hâlâ bir karar yok. Bunun yanında, öğrendiğimiz kadarıyla yeni yasaya göre tasfiyesi gereken bin dernek var yaklaşık. Ama yapılanların arasında tasfiyesi en kolay olan öğrenci derneklerinden bir tane bile yok. Bunun da nedeni ne olabilir bilemiyorum.

İZER ■ Düşünelim ki, tasfiye işlemi de bitti, sonrası?

ALPER □ Sıkıyönetim komutanlıklarını görev ve yetkilerini düzenleyen yasaya göre, yeni kurulacak dernekler sıkıyönetim komutanlığının iznine bağlı. İzin verme ya da vermeme gerekçelerini açıklamak durumunda da değiller, karara herhangi bir itiraz yolu da yok.

ALPER □ Olağan koşullarda, bir dernek valiliğe başvurulduğu an tüzel kişilik kazanıyor. Sıkıyönetim koşullarındaysa, valilik aldığı başvuruyu sıkıyönetime gönderiyor. Bu arada kalan sürede derneğin hu-

BAKİ TUĞ DYP Genel Başkan Yardımcısı

Gençliğe özel bir bakış açımız var; gençliği milletlerin teminatı olarak görüyoruz. Ve milletlerin teminatı olarak görünce gençliğin belli ölçüler, belli seviye içinde yetiştirilmesine inanıyoruz. Gençliği yetiştirecek müesseseler eğitim müesseseleridir. Her ülkenin geleceği gençliğidir. Gençliği olmadan geleceği düşünmek mümkün değildir.

Buradan gençliği toplumsal olarak alabiliriz. Gençlik dünyanın her yerinde gençliktir. Bu nedenle, kendi gençliğimize eğilirken dünya gençliğine de saygı duyacağız, onların da kendi ölçüleri içinde bizim gençliğimizle birlikte olmaları için ne gerekirse onu yapacağız.

Gençliğe ne verilmesi gerekiyor, onun verilmesini istiyoruz. Gençliğe bir sorumluluk veriliyorsa hakki da olacaktır. 18 yaşındaki gençlere oy hakkı verilmesine taraftarız. Ama bu kanunî bir konudur. Şu anda da parlamentoda temsilcimiz olmadığı için şimdiden bir şey söylemek doğru olmaz. Eğer bizim karşımıza bu sorun gelirse, o zaman gereği düşünülecektir.

Biz öğrenci derneklerine karşı değiliz. Ancak geçmişte bir deneyimiz var. Bu dernekler suistimal edilmiştir. Biz gençliğin siyasi organizasyonlara alet olmamak kaydıyla dernekleşmesine taraftarız. Gençlik dernekleşmeyi kendi sorunları için

istiyorsa biz onlarla beraberiz, varız. Ancak geçmişte olduğu gibi bir siyasal organizasyon haline gelecekte, onu kabullenmiyoruz.

Av.RIZA ULUCAK Refah Partisi Genel Başkan Yardımcısı

Esasen gençleri iki gruba ayırmak mümkün. Birisi halen tahsilde olan gençlerimiz, birisi de esasen çalışma hayatına katılmış olan gençlerimiz olarak. Çalışma hayatına katılmış gençlerimiz için ayrı bir fikir serdetmeye imkan yok, mahâl da yok. Onlar zaten hayatın içerisinde. Muhtelif sebeplerle, ya imkansızlık veyahut da tahsilde muaffak olamamak ve hatta bizim memleketimizde olduğu gibi, imtihan kazanamamak suretiyle tahsile devam edemeyerek, onlar hayatın içerisinde.

Diğer gençlerimizin de memleketin gidişatına, idaresine katılması için bizim parti olarak görüşümüz,

gençlere bu gençlik yılında çok şey veremiyoruz, memleket olarak olanaklarımız çok kısıtlı, ama hiç olmazsa rey hakkını behemahal tanımak lazımdır. Çünkü 18 yaşını bitirmiş gençlerimiz cezaî ehliyet bakımından tam ehliyete sahiptir.

Dernekler kurulabilir yalnızca siyasi partilerle doğrudan ilişki kuramazlar. Esasen, tahsil çağındaki gençlerimiz siyasi partilere üye olma hakkından da mahrum edilmişlerdir. Dernekler, öğrenci dertleriyle ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere kurulabilmeli ve kuvvetlendirilebilmeli daha etken bir vaziyete getirilmelidir.

MDP

MDP Genel Saymanı olan bir milletvekili de aynı konuda konuşmaya giden arkadaşımıza, MDP programının "genç" ve "gençlik" geçen paragraflarını okudu. Bu nedenle de yaptığımız "konuşmayı" yayınlamayı anlamlı bulmadık.

kuki statüsü belli değil. Dernek tüzel kişilik kazanmış mıdır, yoksa tüzel kişilik sıkıyönetim onayından sonra mı kazanılıyor, belli değil.

İZER ■ *Dönelim gerçeklere, şu anki durumda derneğiniz ne statüde?*

ALPER □ Yalnızca bizim durumumuz şöyle açıklanıyor, açıklıyorlar: Bu aşamadan sonra Hukuk Fakültesi'nden yeni bir başvuru yapılamaz, bu aşamada yeni bir dernek kuruluşu için girişimde bulunulamaz.

İZER ■ *Peki rektörlüğün kararını konuşalım biraz da.*

BASKIN □ Daha önce şunları da söyleyelim, yasal prosedürün uygulanmasında da bir kargaşa çıktı. Emniyet müdürlüğünün bizden istedikleri, yasadakilerden fazlaydı. Yasada olmamasına karşın, dernek merkezinin kontratı ve yer sahibinin izni istendi.

BAYTEKİN KARA (İşçi Portresi Sergisi '84)

SEFA ULUKAN (İşçi Portresi Sergisi '84)

Sayı: 64/1348 16007
İlgi: 12.12.1984 tarih ve 3805 sayılı yazınız.

Aşağıda adı soyadı, sınıf ve numaraları yazılı Fakülteniz öğrencilerinin "A.Ü.Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği"ne kurucu üyel olmaları Rektörlüğü müzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Tarık Somer Rektör

ALPER □ Rektörün işe girmesi, YÖK gereğince ve sözlü istek üzerine oldu. YÖK'e göre bir derneğe üye olabilmek için rektörün yazılı iznini almak gerekiyor. Bizim başvurumuza 24 Ocak'ta alınan kararla, kurucu üye olmamızın uygun görülmediği bildiriliyor. Yedi kişi içinde aynı. **İZER** ■ *Olay donmuş durumda kı-*

sacası, siz istemiyoruz, vazgeçtik deseniz...

ALPER □ Bize rektörlük izin vermedi, dosyayı geri verin dersek, onlar da kabul ederlerse sorun yok. Yenden yollar açılır. Ancak bizim dosya oldukça kabarmıştı, kapağına basılan damgalar, verilen numaralar bayağı artmıştı; herhalde vermezler artık.

İZER ■ *Peki, siz vazgeçtik diyemiyorsanız, yeni girişimler de olamıyor, size de izin verilmiyor. Yapabileceğiniz birşeyler var mı bu aşamada?*

BASKIN □ Biz rektörlükten çıkan engele karşı birşeyler yapabiliriz. Rektörlüğün kararına itiraz ettik zaten. Hiçbir yasal gerekçeye dayanmadığını, anayasal bir hakkımızın

engellendiğini belirttik itiraz dilekçemizde. Bu dilekçeden sonra iptal davası açacağız. Bu idari bir işlem. Rektör bütünüyle keyfi bir karar almıştır.

ALPER □ Kanun, üyelik için izin alınması gerektiğini çok açık bir biçimde koymuş. Anayasa da kurma hakkını vermiş. Rektörü bağlayacak olan hukuk kuralları, anayasa ve yasalardır.

BASKIN □ Bu işe başladığımızda, keyfi uygulamalara da günlük yaşamımızda alıştığımız için, reddedilebileceğimizi de düşünüyorduk. Böyle bir keyfiliğin güvencesinin ne olacağı geldi aklımıza. Anayasa, hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlanabileceğini belirtmiş. Bizim olay bunun dışına taşmış. Böylece anayasal hakkı-

mız engellenmiş oluyor. Yüksek Öğretim Kanununa göre derneğe üye olmak için izin alınması gerekiyor. Biz kurucu üye olarak rektörlükten izin alamıyoruz. Böylece bizim dernek kurma hakkımız engellenmiş oluyor. Bu bizi üzüyor da.

ALPER □ Ekleyeyim, anayasa, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğunu belirttikten sonra, kimlerin bu hakkının sınırlanabileceğini de söylemiş. 33. maddenin son fıkrasına göre, silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma hakkı sınırlanabilir ya da yasaklanabilir. Yani öğrencilerin bu hakkının sınırlandırılması için anayasal bir gerek-

TEOMAN EVREN Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Ulusların en dinamik ve geleceğe yönelik yapısını gençlik kesimi oluşturmaktadır. Gençlik ulusların yarınına uzanan çok değerli unsurunu oluşturmaktadır.

Katılım demokrasi ile idare edilen ülkelerde sistemin zorunlu işlevi olarak kabul edilmiştir. Gençlerin tek tek toplum hayatına katılmaları mümkün olduğu gibi topluluklar halinde birlikte katılmaları da sözkonusudur. Asıl önemli ve etkili olanı da topluluklar halinde katılımdır. Katılımın devletin tanıdığı olanakların kullanılması, bunlardan yararlanma şeklinde olabileceği gibi, ülkenin hukuk yapısının tanıdığı özgürlükler ve hakların kullanılmasında da olabilir. Devletin örgütlenme olanaklarını sağlaması ve özendirilmesi gerekmektedir.

Dernek kurma hakkı anayasal hakların başlıcası ve en önemli olanlarından birisidir. Öğrenci derneği kurma hakkını dernek kurma hakkından ayır düşünmeye imkan yoktur. Ülkemizde son zamanlarda dernekler ve derneklerin toplum hayatına katılımı önemli olaylar yaratmıştır. Kamu oyunda çok büyük kuşku ve tedirginlik, hatta karşı olma gibi düşünceler mevcuttur. Katılımla birlikte kalkınma ve barış ilkeleri ortaya çıkan engelleri gidebilecek niteliktedir. Katılımın kalkınmaya yönelik olması kuşku yaratabilir. Ayrıca barış ilkesi bu konuda büyük önem taşımaktadır. Barış, gençlik için çok önemli bir ilkedir. Sürekli bir barış ortamı içinde işlerliği sağlanan katılımı karşıtı olan her türlü kargaşayı, terörü, kötü gelişmeleri önleyecek bir yapıya sahiptir. Katılma ve kalkınma ilkeleri devamlı bir barış ortamı içinde şekillenmelidir. Gençlerin muhtaç oldukları barış ortamı en güzel şekli ile sağlanmalıdır.

Doç. ZEKİ HAFIZOĞULLARI AÜHF Dekan Yardımcısı

Biliniz ki benim beyanatom bir Türk vatandaşı olarak veriliyor, okuldaki bir idareci olarak vermiyorum.

Gençlerin medeni ehliyet yaşıyla siyasi ehliyet yaşı aynı olmalıdır. Bir kişi 18 yaşında temyiz kudretine haiz kılınmışsa sayılmışsa, aynı kişinin oy verme hakkına da haiz sayılması tabii bir şeydir, dünyadaki gelişme de bu yöndedir.

Avrupa gençliğiyle gençliğimiz arasında bir kıyaslama yaparsanız onlar çok daha bilinçlidir gelişkindir. Bizim gibi ülkelerde bu düşündürücü bir konudur.

Gençlik dediğimiz kesim evlenerek, boşanarak, borç ödeyerek oy vererek yaşama katılıyor o halde toplumsal yaşama katılma diye bir sorun yok.

Öğrenci derneklerinin geçmişte

çok kötü deneyleri var. 18 yaşından küçük öğrencilerin üye oldukları derneklerin kurulmasında, toplum yaşamına katılmasında yarar görmüyorum. 18 yaşını doldurmuş, yani medeni ehliyetini kazanmış olan gençlerimiz dernek kurmaya da ehil olabilir.

Ama öğrenci derneğini kurumların içinde bir birim olarak düşünürsünüz buna taraftar değilim. Ama öğrenci kalkar, üç beş hukuk öğrencisi kalkar kendi keyiflenme kendi başlarına dernek kurar o kendi sorunudur.

Şimdiye kadar 1960'dan beri bu işin içerisindeyim, öğrenci derneklerinin hayırlı doğru dürüst bir iş yaptığını tanık olmadım. Öğrenci dernekleri esasen ayrımcılık yapmıştır. İdeolojik çatışmalar ve maddi menfaatler için çalışmıştır. Öğrenci dernekleri öğretim kurumlarında hocalardan idareciye kadar herkesin üstünde baskı grubu olmaya çalışmıştır. Öğrenci dernekleri idare üzerinde baskı grubu olamaz, bir

çe yok. Bu da açıkça gösteriyor ki, Yüksek Öğretim Kanununun, rektörün iznine bağladığı maddesi anayasaya aykırı. Ayrıca YÖK'le, dernekler kanunu da çatışıyor. Dernekler yasasına göre yüksek öğretim kurumunda öğrenci olanlar, aldıkları öğrenci belgesiyle dernek üyeliğine kabul edilmek zorundalar. Yani dernekler yasası, öğrenci belgeni al, üye olacaksın diyor. YÖK'le, hayır rektörden izin alacaksın diyor. Bu bize göre anayasaya aykırı bir durum.

İZER ■ Bu çelişkiler şimdiye kadar somut biçimde dile getirilmemişti. **BASKIN** □ Bundan sonra da pek olmaz sanıyorum. Çünkü anayasanın 15. maddesine göre, 12 Eylül 1980'le, TBMM oluşana kadar geçen süre içinde çıkan kanunların, tüzüklerin, yönetmeliklerin, bakanlar kurulu kararlarının anayasaya aykırılıkları iddia edilemez. YÖK de o süre içinde çıkmış.

ALPER □ Mahkemede, bu kanun hükmü anayasaya aykırıdır diyebilme hakkımız da ortadan kalkıyor. Ancak böyle yazıp çizebiliriz bu konuda, başka birşey yapamıyoruz.

BASKIN □ Bir yargıç, bunun anayasaya aykırılığını kabul etse bile, yine, anayasa kendisini engelliyor. Gerçi tartışmaya da açık yanları yok değil ya.

İZER ■ Şimdi de, çabanızın yasal yönünü, ulaştığı aşamayı öğrendikten sonra bir başka yönüne eğilim dilerseniz, niçin bu işe başladınız?

BASKIN □ Aşlında tersini sormak gerekir. Birlikte olmak, toplum içinde birlikte olmaya çalışmak, insanın çok doğal bir niteliğidir. YÖK, yüksek öğretimi düzenlemek amacıyla eksiksiz bir sistem getirmiş. Cumhurbaşkanı yüksek öğretim kurulumunu seçiyor...

ALPER □ Atıyor, seçim pek yakın bir sözcük değil burada.

BASKIN □ Evet, atıyor. YÖK başkanını da belirliyor. YÖK rektörleri, rektörler dekanları, dekanlar yar-

dımcılarını seçiyor, yani atıyor. Sonra bunlar kendi aralarında senato, üniversitelerarası kurul olarak yeniden örgütleniyorlar. Hepsisi geliyor, öğrencinin karşısına dikiliyorlar. Bir kurum, bir sistem olmuşlardır artık. Bunun karşısında, öğrenci yapayalnız, cılız bir biçimde kalıyor. Bunun çözümü birlikte olmaktır. Bu yüzden bu işe girdik.

İZER ■ Bu düşüncelerle başlayan ve süren çalışmanız, diyelim ki, hiçbir engelle karşılaşmadan sonuçlanmıştı, yani derneğin tüzel olarak kuruluşu gerçekleşse ve siz de kurucu kurul olarak AÜ. HF Öğrenci Derneğini yönetmeye başlasaydınız, neler yapmayı hedeflerdiniz?

BASKIN □ Yasa derneğin amacını çok ayrıntılı olarak belirlemiş durumda. Baştan bunu söylemeliyiz. Eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
15.11.1984 tarihli Dilekçeme,
24.12.1984 tarihli 64/1348 sayılı kararınızla verdiğiniz karşılıklı,
"Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği"ne kurucu üye olman uygun görülmemiştir.
Böylece, Anayasal hakkım olan "Dernek kurma hakkım" engellenmiş bulunmaktasınız. Hukukumuzla göre Anayasal haklar ancak yar-

konularda okul idaresi ve diğer kuruluşlar nezninde temsil edilmesi amaçlanabiliyor. Bu amaçlar çok soyut, çok genel. Zaten bizim istediğimiz de bu amaçlar içinde kalmak. Ama, kötü olan birşey var, amacınız ancak budur diye

önceden saptayarak önümüze konmuş olmasını bir türlü içimize sindiremiyoruz.

ŞULE □ Yani baştan güvensiz yaklaşılmasını.

ALPER □ 80 sonrası yasaların bir ortak özelliği de bu zaten: Herşeyi en ayrıntılı olarak belirtmeye çalışmak. Sonuçta büyük bir kargaşa ortaya çıkıyor.

BASKIN □ Öğrencinin öğrenci olmakla ilgili sorunlarıyla ilgilenenmiş dememiz de yetersiz geliyor bize.

ALPER □ İşin farklı yönleri de gündeme geliyor. Bir toplum içinde yaşıyoruz ve toplum içindeki bir üniversitenin bünyesindeyiz. Sosyal bir alan bu. Dünyada ve Türkiye'nin geçmişinde görüldüğü gibi en duyarlı diyebileceğimiz bir kesim öğrenciler. İster istemez ülkenin ilgili sorunlarına da kayıtsız kalınmıyor. Bunun yanısıra, artık bugün netleşen demokrasi kavramı ve tanımı içinde kurumların, kuruluşların, örgütlerin çok önemli görevleri var. Öğrenci derneklerini de bunun dışında tutamayız. Bu yönde de demokrasi için çalışmada, demokrasinin yerleşmesi yönünde de bir katkımız bulunacak.

BASKIN □ Öğrencinin öğrenci olmaktan doğan sorunlarının birçok toplumsal, ekonomik boyutu var. Bu boyutlara da gözümüzü kapayamayız. Bu dernek demokratik yapı içinde yer alırken, kendi yapısı içinde de demokratik olmak zorunda, bize göre. Bunu sağlamak için de tüzüğümüzde gerekli önlemleri aldık. Senede üç kez: genel kurul toplamak istiyoruz, üyelerin bütününe çalışmaya etkin katılımı için. Sonra çalışma biçimi açısından yardımcı kurullar biçiminde bir iç örgütlenmeye gittik. Kanunda belirtilen amaçlara ulaşmak için istekli öğrencilerden yardımcı kurullar oluşturacağız. Dernek çalışması bu kurullarda yürüyecek. Ayrıca yönetim kurulu başkanını diğer üyelerle bir tut-

maya çalıştık. Aynı kişinin iki kez seçilmemesi koşulunu koyduk. Yönetim kurulu başkanının görevlerini de sınırladık, birinci görevi genel kurul sonrası yasal işlemleri yapmak, ikincisi yayınlanan bildirimlere imza atmak. Bunlar dışında diğer yönetim kurulu üyelerinden ayrıcalığı yok. Yönetim kurulunun da üyelerden kopmaması için gerekli önlemleri almaya çalıştık. Bir tüzük herşeyi belirlemez ama, bu ilkelere sahip insanlar oldukça çalışmanın böylesine yaygın bir katılımı yürüyeceği inancındayız.

ALPER □ Kısacası geniş bir katılımı amaçladık.

İZER ■ HF gibi kalabalık bir okulda genel kurulun gerçekten olması gereken biçimde yapılması için ne düşünüyorsunuz, örneğin kademelendirme olası mı, yasa buna olanak tanıyor mu?

ŞULE □ Hukuk fakültesinin geleneği, devam eden öğrenci sayısı bin beşyüz, iki bin arasındadır. Toplamıysa sanırım 6-7 bini aşkın. Yani özel bir zorlukla karşılaşacağımızı sanmıyoruz.

ALPER □ Biz, tüm öğrencilerin üye olmasını gönülden istiyoruz. Bunun için de bu amaçı başa koyuyoruz. İsteğimiz çalışmayı tüm birimlere yaymak, katılımı en geniş biçimde gerçekleştirmek.

BASKIN □ Evet, yasaya göre genel kurulun okulda yapılması gerekiyor. Böylece buna uygun bir yapı da var. Yasa da kapalı değil. Ama biz doğrudan katılımı amaçladık. Olmazsa kademelendirme de düşünülebilir, örneğin sınıf sınıf yapılan genel kurullarda seçilen delegelerin oluş-

kamü görevi yapıyoruz, kamu görevi eleştiriyor, her türk vatandaşı tarafından, basın tarafından; öğrenci, vatandaş olarak bunu yapabilir ama dernekleşerek değil, bu olmaz.

Demokratik yaklaşım seçme seçilme hakkının çabuk biçimde yassallaşmasıdır. Millî Eğitim Bakanlığında, emniyette, hastanelerde bu yapılıyor mu, hastaların hastane idaresine katıldığını hiç gördünüz mü?

Demokrasi parlamento üzerinde siyasi iktidar üzerinde etkin olmaktır Öğrenci olabiliyor mu, o zaman demokrasi vardır. Öğrenci derneği değil, gitsin siyasi dernek kursun, benim dediğim gibi siyasi rüst yaşıyla medeni rüst yaşını birleşirse bu olur.

Prof. YAHYA ZABUNOĞLU

Katılımın siyaset biliminde iki anlamı vardır. Dar anlamda ve geniş anlamda katılım.

Dar anlamda katılım, genel ve yerel seçim olayında seçici ya da aday olarak işlev yerine getirme, geniş anlamda katılımsa toplumsal yapıda oluşan her türlü ilişkide ekonomik, kültürel, siyasal, psikolojik, sosyal psikolojik ilişkide rol alma ya da işlevde bulunmadır.

Kuşkusuz bu genel anlatım içinde siyaset bilimi bakımından önemli olan siyasi olgu ve ilişkilerde katılımdır. Bu da siyasi iktidar olma

ve siyasal iktidarı etkileme boyutlarını içerir.

Geniş anlamda katılımın öznelere gelince: Bunlar bireylerden başlayarak onların oluşturdukları çeşitli büyüklükteki gruplar, hukuksal kabuk ve kimlik kazanmış dernek, siyasal parti, vakıf, şirket gibi kurumlardır. Kısacası toplumsal yapının her türlü katman ya da sınıfsal kesitinde yer alan öznelere. Gençlik de öznelere biridir.

Birtakım ortak yararları gerçekleştirmek için bir araya gelmeler var ilgilenme, bilgilendirme ve aktif katılım aşamaları var. Bunlar çeşitli katılım modelleridir. Dernekler de bir katılım modelidir ve gençler dernek kuramaz denilemez. Diğer yurttaşlar gibi yasal bazı koşulları yerine getirerek dernek kurabilirler.

Doç. MAKSUT MUMCUOĞLU

Toplumsal yaşamın her alanında katılım zorunludur. Böyle

bir katılma, yani gençlerin toplumsal hayatın her alanına büyük bir katılımı olmaksızın toplumsallaşma dediğimiz sürecin gerçekleşmesi mümkün değildir. Başka bir deyişle, toplumsal rollerin öğrenilmesi dediğimiz sürecin gerçekleşmesi son derece zordur. Bunun için gençlerin toplumsal yaşamın her alanına etkin katılımı gerekir.

Her ne kadar bugün toplumumuzda gençlerin genel olarak toplumsal hayata, özel olarak da siyasal hayata katılmaları konusunda bir çekingenlik varsa da bu uzun dönemde yanlış bir düşüncedir.

Öğrenci dernekten daima Türkiye'de bir huzursuzluk mihrakları olarak düşünülmüşlerdir. Ne yazık ki geçmişte bunu doğrulayan örnekler de vardır. Ama buna bakarak tümünden yasaklanmasının da doğru olduğu kanaatinde değilim. Nasıl her yasal işin yasa dışı da kullanıl-

turduğu bir genel kurul, düşünülebilir.

IZER ■ Sormayı istediğim bir konu da çalışmalarınıza başladığınızda aldığımız tepkiler neler oldu?

ALPER ■ Önce, fazla sayıda kurucuyla işe başlamak konusu gündeme geldi. Bunun için girişimlerimiz oldu. Arkadaşlık ilişkimizin sürdüğü tanıdığımız hemen hemen tüm öğrencilerin bu çabadan haberleri vardı. Pek çok kişi kurucu üye olmaya yanaşmadı. Bu düşüncüdür. Ben bunun nedenini en başta, bugünkü uygulamalarda arıyorum. Bir baskı, korku ve cezalandırma ortamı çıktı. Şunu yaparsan, bunu yaparım dendi. Bu da korku yaydı. Atabilecekleri adımları da atmaktan caymaya başladı insanlarımız. Oysa ki bu adımların tümü yasal haklar yasal sınırlar içindedir.

IZER ■ Peki, size, yedimize çalışmalarınızdan dolayı bir baskı geldi mi?

ALPER □ Hayır, ne okul yönetiminden, ne de yasal işlemleri yürüttüğümüz çevreden hiçbir baskı ve engelleme gelmedi. Ancak üzücü olanı, bir kısım arkadaşlarımızın bu işe akıllarının yatmaması sonucu bize gelen tepkileri.

BASKIN □ Bazı arkadaşlar, bu iş olmaz, neden uğraşıyorsunuz diyorlardı. Genel yapı içinde böyle bir örgüte sahip olunabileceğine inanıyorlardı. Engelleneceği varsayımını başa koyuyorlardı.

ALPER □ Kişi olarak kendi yapacağını yadsıyıp, birilerinin dışardan birşeyler yapmasını bekleyenler oldu. Öğrencilerden, öğrenci derneği ne işe yarar diye bir tepki gelmedi. Ama isim olarak ortaya çıkmak zor geldi. Bunu da haklı görmek olası, yasal dilekçe hakkını kullandığı için yasa dışı baskılarla karşılaşılan bir ortamda olağandır bunlar.

IZER ■ Duyduğumuz kadarıyla akademik olarak başarılı öğrencilermişsiniz, yani sizin dışınızdan gelen bir

kayıp dışında 4 yılı 4 yılda bitirebilecek öğrencilermişsiniz. Peki öğretim üyelerinin bu girişiminizden sonra size karşı tutumları değişti mi?

ŞULE □ Hayır, üstelik işin yasal yanı için onlardan sorular sordüğümüz bile oldu.

IZER ■ Bu konuşmayı sonlamadan önce, son söz yine sizin olsun.

ALPER □ İsterseniz, bir özetleme yapayım ben.

Engelleme konusundaki kararların hukuki ve yasal bir gerekçesini göremediğimiz için aklımıza, öküç altında buzağı mı arıyoruz, sorusu takılıyor. Başarısızlık ölçütü getirildi ama, aramızda başarılı arkadaşlar var. Sanıyorum, yalnız bizim olayda değil, genelde yaşanan pratikte, gençler, özellikle de üniversiteliler bir dönemin suçluları ya da sorumluları gibi gösterilmeye çalışılıyor. Ashındaysa, geçmiş döneme sorumlu aranacaksa, o, bizler arasından değil, sosyal ve ekonomik koşullarda aranmalıdır. Bütün arkadaşlar olarak, düşünce özgürlüğünün, örgütlerin ve toplumun bütün alanlarının daha verimli olduğuna inanıyoruz. Bugün yaşadığımız günler, kimilerine göre demokrasiye geçilmiş, kimilerince de geçiş süreci günleridir. Bunların göstergesi, ülkenin kurumları, kuruluşları olsa gerektir. Rektörün bize izin vermeyerek, anayasal bir hakkımızı önlemesi, demokratik bir kurum olan derneğin oluşmasını önlemesi, bence ne demokrasıyla ne de demokrasinin geçiş süreciyle ilgili değildir. Bunların olduğu bir toplumda, bu tür keyfi uygulamalar olmaz, olmamalıdır.

Bir de anımsayalım, bu yıl bizim yılımız. Böyle bir uygulamayla mı katılım, gelişme, barış için adımlar atılacak.

IZER ■ Evet güzel bir anımsatma; çünkü, gerçekten bu yılın adını ülkemizde her gün anımsatmak gerekiyor, sıkça unutuluyor da.

MUZAFFER SÜTLÜOĞLU (İşçi Portresi Sergisi '84)

Yapraklanıyorsun

Nasılsa bir sen gide gide yapraklanıyorsun
Sabahları işçiler çıraklar kalfalar arasında
Hep aynı durakta durağa yakışan çınar
Başını uzatır buğulu otobüs camlarına
Seni arar telaşlı telaşlı, gözleri iki deniz feneri...
Sonra bulvarlara yürür kucağında kocaman bir
gökyüzü

Ceplerin şiir dolu okunursun gün olur
Çınar da okur boynunu uzatarak
Yaz dursun denizci defterlerine
Nasılsa bir sen gide gide yapraklanıyorsun
Buğusunu sıldıkça yeni sulanmış asfalt
Bulvarlara yürüyorsun dik tutarak gövdeni
Seninle yürüyor çınar kucağında sağaltılmış
hayat

Ahmet Ada

ması mümkünse, bunun da aynı şekilde ele alınması gereklidir.

Gerek kendi gerek entellektüel gelişmelerini sağlayabilmeleri için öğrencilerin derneklerinde örgütlenmeleri yararlıdır. Öğrenci dernekleri meşru faaliyetler içinde işlevlerini görev bilirler ve bu işlevler uzun vadede öğrencilerin ve toplumların yararına yararlıdır.

Doç. TUNCER KARAMUSTAFAOĞLU
HF Öğretim Üyesi

Yaşam çok yönlü bir şey. Gençlerin toplum içinde yaşadığı bir gerçek ama, toplumla aradaki bağlantının içeriği önemli. Katılım, illâki siyasi katılım değildir. Ama toplumsal faaliyetlere katılmak, toplum yönetimine belirli bir ölçüde, kendisini ileriye dönük olarak yetiştirmek dernek faaliyetlerine katılmak, kurmak, çalışmak, kültürel faaliyetlere katılmak, bunlar da toplum içerisinde birer katılım örneğidir.

dirlir.

Genç kuşak geleceğin kuşağıdır, gelecek toplumların kuşağıdır ve bugünkü toplumdan hazırlanır. Her yönden yetişmesi toplumun bir yükümlülüğüdür. Bu da bireysel katılımı olmaz. Bireysel katılım, özel öğretmenle tek öğrencinin ders yapmasına benzer bence. Bunun topluma eğitici hiçbir katkısı yoktur. Katılımı da böylesine geniş almak gerekir.

Ama duyuyoruz, idari takdirlerle engellemeler yapıyor. Eğer koşullar tamamlanmışsa, bırakınız kurulsun, örgütlenebilsin.

Anayasa ve dernekler yasasında, öğrencilerin örgütlenmelerini ön gören hükümler var. Bunlar çerçevesinde bu hak engellenmemelidir.

Prof. MÜMTAZ SOYSAL Milliyet

Katılım sorumluluk demektir. Katılmanın gerçek anlamda

katılma olabilmesi için, sorumluluğun da paylaşılması gerekir. Dolayısıyla gençliği bir işe katıyoruz, katılımını sağlıyoruz dediğimiz zaman, bu işin sorumluluğunu da aynı ölçüde gençliğe veriyoruz demektir. Katılma kısmiyse, sorumluluk da kısmi olur; katılma tamsa, sorumluluk da tam olur.

Gençlerin Türkiye'de bazı işlere katılması isteniyorsa, bu işlerde doğrudan sorumluluk almasının koşullarını yaratmak gerekir. Tabii bu hemen, gençlik devlet sorumluluğuna katılmasın değil ama, gençliğin içinde bulunduğu etkinliklere kendisinin katılması demektir.

Örneğin en basitinden başlayalım öğrenci dernekleri aracılığıyla yüksek öğretimdeki, hatta orta öğretim kurumlarındaki bir takım etkinliklerin doğrudan doğruya öğrenciler tarafından yürütülmesi demektir. Aksi durumda öğrencilerin fikrini de almak biçimindeki katılımın

adı, danışmadır. Danışmayla da katılmayı birbirinden ayırmak gerekir.

Daha yukarı düzeydeki görünümü, oy hakkının 18 yaşa indirilmesidir. Bu yolla da gençlerin vatandaşlık görevlerini yapmaları ülke yönetimine katılmaları sağlanabilir, ama aynı zamanda seçilebilme yaşı da indirilmelidir. Bugün bizde parlamenter seçilebilme yaşı 30, ABD'de başkan olabilme yaşı 25; bizde cumhurbaşkanı olabilme yaşı 40. Seçme yaşı yüksek tutulduğu gibi, sorumluluk yüklenebilme yaşı da çok yüksek tutuluyor. Oysa toplum olarak çok genç bir toplumuz. Dolayısıyla gençleri dışlayan bir sistem demokratik de olmuyor.

CÜNEYT ARCA YÜREK
Güneş

Toplumda, gençliğin yeri, dinamizmidir. Özellikle Türkiye'de, bu dinamizm çoğu kez işlevini yerine getirmiştir. Ne var ki, gençliğin içeriğinde ya-

Öğrenci dernekleri: yasalar ve uygulamalar

Selim Demirci

Yarın dergisinde, demokratik eğitim ve özerk üniversite üzerine önemli ve gelecek günlere ışık tutan tartışmalar yer aldı. Bu tartışmaların en önemli sonuçlarından birisi, kuşku yok ki, üniversitenin üçlü sacayağından birisini oluşturan öğrencilerin, örgütleri aracılığıyla katılımlarının sağlanmasıydı.

Gene ocak sayısında avukat Nevzat Helvacı'nın "Yasalarda Öğrenci Dernekleri" başlıklı yazısı da bu konunun pratikteki sonuçlarını kısa olmakla birlikte önemli yanlarıyla tartışarak önemli tartışmalara neden oldu. O yazıda not olarak belirtilen, konuyla ilgili yasaya ya da uygulamayla ilgili sorunların da yanıtlanacağı duygusu da konunun üzerinde önemle durulması sonucunu getirdi.

Tartışmalar, genel olarak sorunun nasıl uygulamaya geçeceği noktasında toplanıyor. Çünkü, bir öğrenci derneği oluşturmak üzere aralarında anlaşan yedi kişi, bu andan başlayarak önemli sayıda formaliteyle ve daha da önemlisi yasalarda

yer almayan fiili engellemelerle karşı karşıya kalıyorlar.

Bu formaliteler neler: Öncelikle kurucu yedi kişinin derneğin tüzüğünü, dernekler yasasına uygun biçimde hazırlamaları, kuruluş dilekçesini doldurmaları ve kurucuların nüfus cüzdanı örneklerini, ikametgah belgelerini muhtardan almaları, dernek yeri olarak kiralanmış olan dairenin kontratını ve yer sahibinin dairesini, dernek merkezi olarak verdiğini belirten yazısını hazırlamaları ve bir dosyada toplamalarıdır.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİNİN MERKEZİ, OKULUDUR

Öğleyle birinci sorunu oluşturan tüzükte neler söz konusu olmaktadır. Baştan belirtelim ki, Nevzat Helvacı'nın yazısında da belirtildiği gibi öğrenci derneklerinin kuruluşu yalnızca dernekler yasasıyla değil Yüksek Öğretim Kanunuyla da sınırlandırılmıştır. Bir tüzükte, derneğin adı, ki bu ad öğrenci dernekleri için yasada belirlenmiştir, kurulduğu öğretim kurumunun adını alacaklar-

dır; ve merkez adresi öncelikle yer ahr. Ancak, dernek merkezi olarak yasada belirli bir açık bulunmaktadır. Yine Nevzat Helvacı'nın yazısına dikkat edilirse, dernek merkezinin, kurulduğu öğretim kurumunda olabileceği yasada kapalı da olsa belirtilmektedir. Daha doğrusu tersi durumlar sayılırken, okullar geçmemektedir. Öğleyle, dernek merkezinin adresinin istenmemesi gerekir, bu konuda, okuldan kuruluş aşamasında, tüzel kişilik kazandıktan sonra okulda dernek için yer belirleneceği açıklaması yapıldığına göre ya tüzükte merkez adresinin bulunmasından vazgeçilmelidir, ya da okul yönetimi tüzel kişilik kazanma koşulunu aramaktan vazgeçmelidir. Ama pratikte, tüzüğün ilk ele alınışında adres zorunluluğu olduğu için bunun tartışmasının yapılmasının hiç değilse şu anda bir pratik değeri söz konusu değildir.

Yine tüzüğün önemli bir bölümünü, derneğin amacı oluşturur. Oysa ki dernekler yasası bu konuda öğrencilerin konuyla ilgili çalışma yapmasının önüne geçmiş ve amacı be-

lirlemiştir. Yapılacak tek şey, yasada belirlenen amacı tüzüğe geçirmektir. Bunları derneğe üye olma, üyelikten çıkarılma gibi özelliklerin sıralaması izlemektedir. Yine dikkat edilmesi gereken yasanın bağlayıcı hükümleri söz konusudur. Bunlar, öğrenci olmayanların öğrenci derneğine üye olamayacağı hükmü ve, kurumlarından aldıkları öğrenci belgesi ve rektörün izniyle, üyelik için başvuran öğrencilerin üyeliğe kabulünün zorunlu kılınmış olmasıdır.

Tüzükte, yasa gereği, derneğin genel kurul toplama zaman aralıkları ve biçimleri de görülmesi gereken ayrıntılardır. Burada da öğrenci dernekleri için bağlayıcı bir hüküm söz konusudur, ki bu, öğrenci derneğinin genel kurulunun, kurulu bulunduğu öğretim kurumunun yapısı içinde toplanması zorunluluğudur.

Burada, şu tartışmayı yapmak yararlı olacaktır. Yasa, öğrenci derneğinin öğrenciler için ve kurulu bulunduğu öğretim kuruluşunun yönetiminin denetiminde çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Genel kurulun yapılma yerini okul olarak belirlemektedir. Öğleyle derneğin doğrudan kurulacağı yer de okulun fiziki alanıdır. Ancak bunun hüküm olarak konulmamış olması uygulamada öğrenciler karşısına fiili bir engel olarak çıkacaktır, çıkmaktadır. Tüzükte bunları izleyerek kurullarının, ki yasa yönetim ve denetleme kurullarını zorunlu kılmaktadır, görev ve yetkilerinin belirtilmesi de zorunludur. Zorunlu olan kurullar dışında, kurucuların kurmayı tasarladıkları yan kurullar, danışma organları vb. varsa bunlar da tüzüğe ayrıntılı biçimde geçmelidir. Bunların tümünün ayrıntıları da yasada en ince noktalarına kadar belirlenmiştir.

Yine, derneğin şubesinin bulunup bulunmayacağı, bir üst kuruluş üye olacağına bunun koşulları, üyelerin ödenti miktarları, dernek

tan bu olgu, Türkiye'de çoğu kez yanlış anlaşılabilir, yanlış değerlendirilmiştir.

Gençliği toplumdan, toplumun sorunlarından soyutlayamazsınız. Gençlik grupları da kendilerini gerek doğaları, gerek yetiştirme biçimleri nedeniyle toplumun sorunlarından ayıramazlar.

Bu açıdan bakıldığında zaman, gençliğin toplumun her katında gerekli yeri almasına yanlı olmamak, eski bir deyimle "abesle iştigal etmek" olur ki, bunun Türkiye'nin yarınlarına önemli etkileri kendiliğinden ortaya çıkar.

Gençliğin, elbette Türkiye'nin siyasal, ekonomik tüm sorunlarıyla, toplumda görülen her türlü çalkantıyla gelişmeyle uğraşması doğaldır. Gençliği kategorik olarak şu ya da bu işlerle uğraşacak gibi anlamsız biçimde görev bölünmelerine bağlamak yersizdir.

Esasen, gençliğe şu ya da bu işle uğraşacak gibi bir buyruklar dizisi içinde görev aşılama gerçeğe bağdaşmaz.

ÜMİT ASLANBAY Cumhuriyet

Katılım, Birleşmiş Milletlerin gençlik yılına ilişkin hazırladığı programda da belirtildiği gibi; gerek karar alma sürecinde, gerekse yönetim kademelerinde gençliğin doğrudan katılımı, ama özellikle aşağıdan yukarı doğru katılımıdır. Türkiye'de bugün için örgütlü katılım mümkün değil, gençlerin örgütleri yok. Ama eksikliği hükümet de, yönetim de hissediyor. Bakanlığın çalışmaları var, merkezi bir gençlik örgütü oluşturulacak Türkiye'de. İki tip dernek kurmayı düşünüyorlar. "Gönüllü hizmetler birliği" adı altında bunu merkezileştirecekler. Birlik doğrudan bakanlığın güdümünde olacak. Bu çalışma bildiğim kadarıyla şu anda bakanlar kurulundadır. Gençlik sahip çıkarsa, aşağıdan yukarı doğru katılımı, bu birlik de işlevli olabilir.

Belirteyim ki katılım olması için örgüt önkoşul sayılmaz, ama elbette ki eksiklidir. Yani ben, katılımı

örgütle özleştirmiyorum. Olay tek tek insanlarda başlamalı diyorum. En azından katılım, tek tek de olsa yürekten hissedilebilir.

Sonuç olarak diyebilirim ki, gençlik yılı çerçevesinde düşünürsek, her şey için bakanlık eleştirildi. Tabandan da katılım olmadı. Oysa ki yoğun biçimde tabanda bir şeyler yapılabilir. Bu olmadı, olmuyor...

AYCAN GİRİTLİOĞLU Nokta Ankara Temsilcisi

Demokrasiyi biçimlendiren olaylar vardır. Belirli gruplar, belirli sınıflar ve katmanlar, dernekler, sendikalar, siyasi partiler aracılığıyla katılımı gerçekleştirirler.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak siyasi partiler gösteriliyor ama, siyasi partileri de belirli noktalara sevkeden, belirli görüşlerin oluşmasını sağlayan dernekler ve sendikalar. Çünkü siyasi partiler bir kez oluşur, belirli kongreleri olur. Düzenlidir, periyodiktir. O zaman

lar içinde sendikalar ve dernekler sınıflara, katmanlara yani ulusun bütününe değişik biçimlerde de olsa daha yakındırlar. Dolayısıyla yeni fikirleri değişen düşünceleri, onlar siyasi partilere götürebilirler. Oluşacak bu görüşler siyasi partilerde yeni bir takım gelişmelere yolaçabilir.

Öğrenci dernekleri de geçerli bir olaydır ve mutlaka oluşmaları gerekir. Her zaman engeller vardır, engelsiz bir yaşam zaten sözkonusu değildir. Özellikle demokrasi de bir fazilet olaydır, öncelikle bunu anlayabilmek gerekir. Bu anlaşıldıktan sonra da bakış buna göre değişir. Öğrenciler dernek kuracaklar yarın silahlı ele alacaklar diye düşünmek fevkalade yanlıştır.

Ama öğrenci derneklerinde demokratik bir anlayış içinde görüşler ortaya konulabiliyorsa esasen kavgalara, silah çekmelere gerek kalmayacaktır. Bu anlayışla öğrenci dernekleri de öğrencilerin görüşlerini ortaya koyabilmek için gerekli ve geçerli bir yoldur.

tüzüğünün değiştirilme biçimleri, ki bu yetki genel kuruldur, tüzüğün diğer maddelerini oluşturur.

Tüzüğün böylesine belirli sınırlar içinde ve madde madde nasıl olacağını yasa tarafından belirlenmiş olması ve zorunluluk taşıması dikkat edilmesi gereken en önemli noktadır.

REKTÖRLÜK "TAKDİR" DEĞİL "ONAY MERCİDİR"

Kuruluş bildirisi diye geçen ikinci temel belgeyse, kurulacak derneğin adının, adresinin ve kuruculara ait bilgilerin tek tek yer aldığı bir belgedir. Kuruculara ait ayrıntılı bilgiler de şunlardır: Adı soyadı, doğum yeri ve tarihi, meslek veya sanatı, tabiiyeti ve ikametgahı. Bu bildiri kurucularca tek tek imzalanıp, eki olarak da nüfus cüzdanı örnekleri, ikametgah kağıtları, adli sicil belgeleri ve kurucuların tek tek düzenledikleri, dernek kurucusu olabilme özelliğini taşıdıklarını belirten imzalı bildirimler dosyaya konulur. Dosyaya kurucularca imzalanmış dört adet tüzük de eklenir. Hemen tartışılması gereken bir nokta, öğrenci derneği kurabilmek için de rektörün izninin gerekip gerekmediğidir. Yasa ayrıca belirtmemiş olmakla birlikte üye olmak için getirilen hükmün kuruluş için öncelikle gerekebileceği yorumu yapılabilir.

Tüm bu belgeler kurucular arasında birisinin, kuruluşun yapıldığı yerin en büyük mülki amirliği aracılığıyla oranın emniyet müdürlüğünün dernekler masasına verilmesiyle (ki bunlar uygulamanın getirdiği yaptırımlardır, yasa yalnızca en büyük milki amirliği belirtmekle yetinmektedir) ve o kurumdaki belge almasıyla tüzel kişilik kazanılır. Ne var ki, tüzel kişilik kazanılması konusu da uygulamada farklılıklar göstermektedir. Öncelikle rektörlük izni alınması koşulu, tüzel kişiliği geri bir tarihte itmekte midir? Ya da rektörün kurucuların tümünü ya da içlerinden kimilerini uygun bulmamasıyla birlikte tüzel kişilik de sona mı ermektedir? Rektörün taktir yetkisini kullanması da yasalarca sınırlandırıldığına göre, ki bunlar yasanın 17. maddesinde öğrencilik sıfatını yitirmemiş olmak ve iki yıl sınıfta kalmamış olmakla sınırlandırılmıştır. Bu durumda, rektör salt onay merciidir. Takdir hakkı yoktur. Kurucuların yasanın 17. md. uygun koşulları olduğunu onaylamakla yükümlüdür. Bu koşulları taşıyan bir öğrenci için de kullandığı olumsuz taktiri idare mahkemesinin sonuçlandırmasına kadar geçen süre de tüzel kişilik ne olmaktadır? Tüm bunlar üzerinde ayrıntılıca tartışılmaya ve yasalar çerçevesinde yoruma ve fiili engellere yer bırakmayacak biçimde düzenlenmeye muhtaçtır.

"TASFİYE" TÜZEL KİŞİLİĞİN SONA ERMESİNDEN SONRA BAŞLANAN HUKUKİ BİR İŞLEMDİR.

Yorum farkı nedeniyle fiili engel biçimine getirilen bir diğer nokta

da üzerinde önemle durulmayı gerektirmektedir. Bu kısaca şöyledir: Yasa, bir öğretim kurumunda en çok bir öğrenci derneğine olanak tanımaktadır. Oysa ki, 12 Eylül 1980 günü çalışması durdurulan yani kapatılmayan derneklerin kimi okullarda dernek kurma girişimlerine engel olarak çıkarıldığı, yani o derneğin tasfiyesi gerçekleştirilmeksizin yeni bir dernek kurulamayacağıdır. Oysa, bu derneklerin birkaçı dışındakilerin dernekler yasası hükümlerine göre kendiliğinden dağılmış sayılması gerekmektedir. Yasanın 51. maddesinde, derneklerin kendiliğinden dağılmış sayılma hallerinden ikisini anımsatmak sanırım yeterli olacaktır:

Yönetim kurulunun tüzük gereği kurulmasına olanak kalmaması: Yönetim kurulu, yedek üyelerinin de göreve getirilmesinden sonra üye tamsayısının yarısından aşağı, yani iki kişiye düşerse, 28. madde gereğince genel kurul bir ay içinde mevcut yönetim ya da denetim kurulunca toplantıya çağırılır. Bilindiği gibi öğrenci derneklerini çalışmalarını 12 Eylül 1980'den bu yana, yani dört yılı aşkın bir süredir durdurulmuş haldedir. Bu süre içinde, o günkü yönetim kurulu üyelerinin öğrenciliklerinin sona ermiş olması büyük olasılıktır. Öğrenciliklerinin sona ermemiş olabilmesiyle ancak sınıfta kalmaları durumunda olasıdır. Yasanın 17 maddesinde öğrencilik sıfatını yitirenlerin dernek üyeliklerinin de kendiliğinden sona ereceği ve 56. maddesinde de, iki yıl sınıfta kalan öğrencinin dernek yönetim ve denetim kurullarında görev alamayacağı hükümleri getirildiğinden her iki durumda da bu derneklerin yöneticilerinin bu sıfatlarını yitirmiş olmaları gerekmektedir. Bu durumda da, yönetim kurulu üye sayısı yasanın belirlediği sınırın altına ineceği, genel kurulu toplantıya çağırarak bir organın kalamayacağı ve yeni yönetim kurulu oluşamayacağı nedeniyle derneğin tüzel kişiliği kendiliğinden son bulacaktır.

23 madde, genel kurul toplanması için yeter sayıları belirlemiştir. Bu maddeye göre, ilk toplantı için salt çoğunluk ve ikinci toplantı için de yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katı katılım öngörülmüştür. Derneklerin dört yılı aşkın süredir çalışmadan durması ve bu süre içinde üyeleri olan öğrencilerin büyük bölümünün okullarla ilişkilerini kesilmiş olması durumları gözönüne alındığında ve fiili duruma bakıldığında da, bu derneklerin iki genel kurullarını yapamadıkları sonucu doğal olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu maddeler, bu derneklerin kendiliğinden tüzel kişiliklerinin yitirildiği sonucunu vermektedirler. Burada fiili engel olarak öne çıkarılansa, derneğin tasfiye edilmiş olmasıdır. Buysa, hukuki işlemlerin tamamlanması prosedürü olduğu için, engel olarak çıkarılması olanaklı olmamalıdır. Yasa bu konuda yeterli açıklığı vermektedir. Yani yeni bir tüzel kişilik için eski kuruluşun tasfiyesinin sonuçlanması gerekmektedir.

Bu yazıda genel çerçevesi ile tartışılan tüm bunlar; dernek kuruluşu için gerekli yasal işlemler ve öne çıkarılan engeller ayrıntılı biçimde tartışılmaya muhtaçtır. Her engel ortaya çıktığında tartışarak ve danışarak, yasa dışı engellere teslim olmaksızın aşmak, yasaların da nasıl uygulanacağı konusunda şimdiden doğmuş bulunan büyük sorunların aşılmasına yardım edecektir. Unutulmamalıdır ki, yasadaki belirtilenler dışında, "yalnızca isteniyor", "bizim işimiz olsun da ne yapalım katlanalım" diyerek karşı durulmayan her formalite, her engel

zaten kısıtlamaları ve yasakları çok fazla olan yasaların daha da kısıtlı ve yasaklı olması sonucunu doğurmaktan öte bir işe yaramayacaktır.

Dernek kurmak inançlı ve sabırlı bir çabayı gerektiriyor. Engeller inanç ve sabırla aşılar...

M. FATİH AKIŞIK (İşçi Portresi '84)

Beklenmedik Sevgiler

Beklenmedik sevgiler
beklenmedik yolculuklar gibidir
vakit yok artık kitapları toplamaya
vakit yok artık vedalaşmanın hüznünü tadmaya
uzaklardan gelip, uzaklara giden
umutları sabahlara taşıyan bir trenin
ışığında yitip gitmek gibidir
Beklenmedik uyanmalar gibidir
darmadağınık şaşkın
çoşkun ve biraz ürkek
sorgulayan ve öfkeli
bilinç ve direnç
aşkı öğrenmeye namzet
yüreklere gibidir

O aşk ki
içinde hep bir sonbahar taşır
o aşk ki
gizleri çözmenin sevincini
patikalarda ürpertici sessizliğini
yalnızlığı ve birlikteliği
suskunluğu ve isyanı taşır
hiç bir zaman pişman olmamaktır

Beklenmedik sevgiler
beklenmedik yağmurlar gibidir
kaçılmazdır sonrasında güneşin güleç yüzü
kaçılmazdır sonrasında toprağın buğulu
doğurganlığı
kahverengilikten maviliğe filizfidan
ağıp erişmek gibidir

Hasbey Köksal

okuma notları...

M. NİYAZI AKINCIOĞLU
UMUT ŞİİRLERİ
Hacan Yayınları
Ocak 1985, 188 s.

"Selamın geçiyor besbelli yeşerdi telgraf direkleri..."

Niyazi Akıncioğlu denince, şaire biraz ilgi duymuş pek çok insan, zaman zaman yenmiş bir halk türküsünün yaşamdan damıtılmış dizeleri kadar güçlü ve güzel olan yukarıdaki iki dizeyi anımsayacaktır.

Ülke ve dünya sorunlarının şiirin mihrabını oluşturmaya başladığı 40 kuşağı şairlerimizin en önemlilerinden biri olmasına karşılık, belki de 1950'den sonra çok az yazdığı için unutulmuş olmasa da kuşakdaşları kadar ünlenmemiş bir şairimiz Akıncioğlu 1938'de yayımlanan gençlik dönemi şiirlerinden oluşan "Haykırışlar"ı saymazsak, bunca uzun bir zamandan sonra, şiirleri ilk kez bir kitapta toplanıyor.

Halk şiirinin dilini ve motiflerini, divan şiirinin sesini şiirlerinde özenle kullanmış ilk toplu şairlerimizden olan Akıncioğlu'nun, dergilerde kalmış Edirne, Bursa, Umut, Köröğlü, Hürriyet Kasidesi, Vatanlar Masalı gibi daha nice güzel şiirini bir araya getiren *Umut Şiirleri*, şiirimizin dününü ve bugününü bilmek isteyen okur-şair herkesin okuması gerekli önemli bir kitap.

Sözü, bu değerli şairimizin kitaba adını veren şiirlerinden "Umut" şiirinin birkaç dizesiyle bitirelim.

"Yalansa, dolansa eğer/ vebâli tarihin boynuna olsun/ Vadettiği günden ba-

histir/konuştuğumuz dil/ yazdığımız her satır." (...) "Onun için öldüler/büyük ölümler/merhaba der gibi sade/selam verir gibi dosta." □ ŞUKRÜ ERBAŞ

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU
İKTİSATTA DOĞRULAR VE YANLIŞLAR
Alan Yayıncılık, 1984, 120 s.

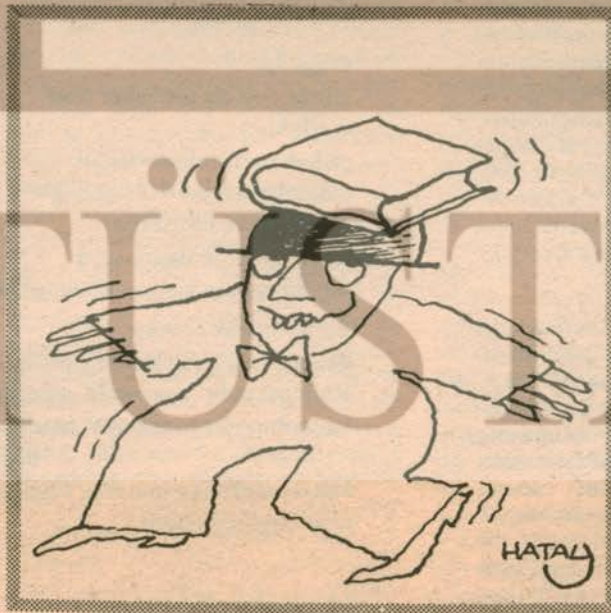
Kafaoğlu kitabına yazdığı önsözü, "Bu kitapçığı temel hatalara parmak basmak için kaleme aldık. Kolay izlensin diye de dipnotunu, göndermelerini en azda tuttuk. Halkımızın, okuma yazmayı sevenlerin kolay okumaları için," diye bitiriyor. Gerçekten de kitap gerek kullanılan üslup, gerek değinilen konular açısından ilgi çekici. İlgi çekici konuları örneklemek için "Köprü'nün satılmayacağını Özal da kabul etmiş olmuyor mu?", "Avrupa'da en ucuz benzini biz mi kullanıyoruz?", "Türk sanayicisi nasıl terbiye edilmeye çalışılıyor?", "Hem kalkınıp hem de uluslararası sıralamada gerilememiz nasıl oluyor?" sorularını ve yanıtlarını verebiliriz.

Bizce kitabın ilgi çekici diğer bir yönü de, "Türkiye'de tekel yoktur" örneğinde olduğu gibi, bazı iddiaları peşi sıra düşünmeyi ve tartışmayı getirmesi. "İktisatta Doğrular ve Yanlışlar" okunması ve üzerinde düşünülmesi ve tartışılması gereken bir kitap. □ NESRİN HOCAOĞLU

ÖZDEMİR İNCE
SİYASETNAME
Can Yayınları, 1984, 112 s.

Şiirleri ve çevirileriyle son yıllarda üretken bir çalışma içinde ilgiyle izlediğimiz Özdemir İnce'nin yeni şiir kitabı *Siyasetname*. Özdemir İnce, *Siyasetname* ile şiirimizde yeni bir damar arıyor. Dün, Bugün, Yarın bileşenlerini birbirine bağlı, birbirinin içinde ele alıp Yarın'ı bir sentez olarak arayan bir şiir toplamını durarak, düşünerek, yeniden başa dönerek okuyacaksınız. Bu kitaptaki şiirleri bir çırpıda okumak olanaksız. İçinde yaşadığı nesnel/tarihsel süreci anlayıp değiştirmek isteyen insanın bir tarihsel şiiri *Siyasetname*; bu nedenle okuyup bir kenarda bırakamayacağınızı, sık sık elinize alıp, belki orasından burasından yeniden okumaya başlayacağınızı göreceksiniz. Bu da bir şiir kitabı için sıklıkla rastlanamayacak bir özellik olsa gerek...

OCTAVIO PAZ
KARTAL MI, GÜNEŞ Mİ?
Türkçesi: Ali Cengizkan
Kuzey Yayınları,
Aralık 1984, 124 s.

Octavio Paz ile bir kitap oylumyla karşı karşıyayız. Ali Cengizkan, İngilizce metne bağlı kalmakla birlikte, özellikle ses, cümle yapısı ve bazen de anlam açısından ispanyolca özgün metni de gözönünde bulundurduğunu belirtiyor. Kitaptaki kısa yaşamöyküsü, küçük sözlük ve Paz'ın "Şiir ve Tarih" adlı yazıları ise, bu tür çevirilerin aranılan özenini oluşturuyor; kimi aranılan bilgiler böylece derli toplu ve özli biçimde verilebildiği gibi, doğrusu şiirlere girişin de ön hazırlıkları yerine geçiyor.

Kitabın başındaki yazısında yeralan ve şiiri açığıklayan ansiklopedik bir not gibi söylediği şu söz, kimbilir Octavio Paz'ın koca şiir dünyasını da açıklayacaktır: "Her şiir, tarihle şiiri şiirin yararına bir uzlaştırma girişimidir."

Genç çevirmen Ali Cengizkan'ın şiir çevirisini sürekli tutmasını dilerken, böyle kitaplarda her zaman olduğu gibi, "gecikmiş" diye bir dipnot düşmekten de kendimizi alamıyoruz. Octavio Paz'a selam! □ ERHAN CÖMERT

ALAEDDİN ŞENEL
İRK ve İRKÇİLİK
DÜŞÜNÇESİ
Bilim ve Sanat
Yayıncılık, 1984,
176 s.

İrkçilik, kuram olarak ilk ortaya atıldığından bu yana insanlığın gündeminden hemen hiç düşmemiş bir olgu. Egemen sınıflara maledildiğinden ve sistematik olarak, emekçi sınıflar üzerine bir baskı aracı olarak uygulandığından bu yana. Gazete, TV gibi iletişim araçlarında ırkçı politikaların şu ya da bu biçimde uygulanışı üzerine haber duymadığımız bir gün göstermek pek kolay olmasa gerek.

Alâeddin Şenel'in incelemesi, işte böyle yaşamsal bir konuyu ele alıyor. Fazla ayrıntıya girmeden, ama konuya hemen tüm boyutlarıyla değinerek.

İlkin ırk kavramı tarihsel gelişimi içinde ele alıyor. Bilimin gelişimiyle, ırk'ın bilimsel olarak tanımlandığını görüyoruz.

Ama, bununla birlikte kavramın içeriğinin saptırılması da başlıyor. İrkçilik, bir politika olarak burjuvaziye malediliyor. Ve sonuç bugün emperyalizmin bir aracı haline gelen "İrkçilik" Gerisine hepimi tanıyız:

ABD'de zenci ve kızılderi-lilere uygulanan ayırım, baskı, II. dünya savaş yıllarında, Alman faşizminin yahudileri gaz odalarına doldurması, Güney Afrika'da zencilere uygulanan "apertheid" politikası, göçmen işçilere yapılan baskılar ve daha başkaları.

İrk ve İrkçilik Düşüncesi'nin tüm bu açılardan, okunması ve üzerinde tartışılması gerek, ırkçılıkla da savaşılmalı.

□ KADİR ENDER

DORIS LESSING
TÜRKÜ SÖYLÜYOR
OTLAR
Can Yayınları, 1982,
233 s.

Emperyalizmin insanlık suçlarını bir solukta sayıvermek olası mı? Açlık, silahlanma, savaş, emeğin binbir türde sömürsü, ırkçılık... Uzayıp giden bir liste, uzayıp giden bir savaşım. Ve bu savaşımında bir Nikaragua'da sandinist bir savaşçı, bir barış göstericisi Avrupa'da ve ırkçılığa karşı ayaklanan bir siyahız Afrika'da. Ve onlar da bizimle.

Türkü Söylüyor Otlar, ırkçılığın günümüzdeki bayraktarı beyaz Güney Afrika'dan, onun insanlık dışı toplumsal düzeninden bir kesit sunuyor. İrkçiliğin, siyah-beyaz karşıtlığının ne kadar ötesinde olduğunu, çok boyutluluğunu gösteriyor.

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Doris Lessing yaşamının önemli bir bölümünün Güney Afrika'da geçirmiş. Daha sonra Lessing, Güney Afrika'da istenmeyen kişi ilan edilmiş. Yazarın türkçeye çevrilen ilk eseri *Türkü Söylüyor Otlar*.

Sözlerimizi kitabın girişinde yeralan şu sözlerle bitiriyoruz:

"Özel muhabir bildiriyor. Dün sabah, Ngesi'li çiftçi Richard Turner'in eşi Mary Turner, çiftlik evinin verandası önünde ölü bulunmuştur. Tutuklanan uşak, cinayeti işlediğini itiraf etmiştir. Cinayetin nedeni anlaşılabilir. Uşakın, değerli eşya peşinde olduğu sanılmaktadır."

□ OKAN ALKAN

Okuyucu mektupları, Yarın için he zaman yol gösterici, ışık tutucu olmuştur. Yarın'ın sürekliliği, okuyucu mektuplarına dayanan son derece canlı ilişki ve iletişim olmaksızın düşünülemez; bunsuz soluk alamaz bir dergi. Aşağıda tümünü yayımladığımız Emine Gül'ün mektubu, bu yaklaşımımızın iyi bir örneği. Eleştirilerinin bir bölümüne katılmıyoruz ama, pek çoğunu benimsediğimizi de belirtmek istiyoruz. Dilerseniz bize yazarak, dilerseniz kendi içinizde tartışarak değerlendirmeniz için, bu mektubu okumanızı öneririz.

Sizlere yazmak için derginizi söz söylemeye hak kazanacak kadar izledim. Şimdi konuşabiliriz.

Her şeyden önce sizin yanınızda olduğumu söyleyerek başlıyacağım. Yani dostça. Bu yüzden olumludan başlayıp olumsuz görüşlerime getireceğim.

En genelinde olaylara yaklaşımınızı doğru buluyorum. Yani sizi siz yapan belkemiğiniz sağlam. Çağdaş, ilerici, demokrat, insancıl, emekten yana doğru bir dünya görüşünden yola çıkıyorsunuz. Emekten, emekçiden, barıştan yanassınız. Böyle bir dönemde, böyle bir dergiye ülkemizin ekmek, su gibi gereksinimi vardı. Bu yüzden derginizi okumak, hiç olmazsa satın almak böylece desteklemek, demokrat ve ilerici isek, boynumuzun borcudur.

Derginizi bir dostla sohbet eder gibi, saldırıya uğramaktan korkmadan, sertleşmeden, gerginleşmeden, düşünce alışverişinin o doyulmaz hazzı ile okuyorum. Bu da çok önemli. Çünkü bazı sözde demokrat, sözde toplumcu dergiler, sanki saldırıya uğramış gibi, sanki Türkiye'de dile getirilecek haklılıklara, olumsuzluklara kıran girmiş gibi sola saldırmayı (solcu görünerek) solun prestijini yok etmeyi kendilerine iş edinmişler. Bu çok tehlikeli bir eğilim. Bugün gereksinimimiz olan demokratların ve ilericilerin birbiriyle didişmesi değil, dayanışmasıdır. Enerjimizi ve keskin dilimizi yönelteceğimiz o kadar çok şey var ki. Dertlerinin demokrasi güçleri arasında olumsuzlukların düzeltilmesi olmadığı kuşkusuna kapılıyor insan.

Yarın, bu tür dergilerden değil. Kiminle dost, kiminle düşman olması gerektiğini biliyor. Ancak Yarın'ı doğru buluyor ama, doğruları anlatırken gurur duyacak kadar başarılı bulmuyorum.

1. Yarın ne dergisidir? Sanat-edebiyat dergisi mi, gençlik dergisi mi? Bu ne değil. Önceleri sanat ve edebiyat dergisi idi. Bu dalda kabullenmiştik. Şimdi gençlik dergisi de olduğunu söylüyor. "Ne önemli var," diyebilirsiniz. "Hem gençli", hem sanat-elebiyat dergisi olmaz mı? Üstelik gençlik ve sanat-elebiyat birbiriyle çok yakışan olgular. Sanat ve edebiyatla ilgilenenlerin çoğu genç." Doğru ama, bir yayın organının yolu açık, belirli ve net olmalıdır. Sanat-elebiyat açısından gençliği mi ele alıyor, gençlik açısından sanat-elebiyatı mı? Buna verilen yanıtta göre söyleyeceklerim var. Eğer gençlik

Yarın'ın yayını için...

Emine Gül

dergisi ise, önce gençlik ve onun sorunları, sonra bunun içinde hak ettiği yer kadar sanat ve edebiyat.

İki iş aynı olgunlukta ve guzelikte yapılamaz. Bir taraf topal kalır. Sizin derginizde bazı sayılarda bir yan, bazı sayılarda öbür yan topal kalıyor. Bu konu çok açılabilir. Somut örneklenebilir. Ama ne söylemek istediğimi anlatabildiğimi sanıyorum.

Ayrıca belirtiyim ki, ben Yarın'ın gençlik dergisi olmasını daha çok istiyorum. Çünkü gençlikte büyük bir potansiyel var. Yasal olarak bu konuyu istismar etmek isteyen bir sürü soysuz da var. Siz olumlu örneğini verin ve biraz bunlara set çekin.

2. Yazılar çok uzun. Deyim yerindeyse duvar gibi; okuyucunun gözünü korkutuyor. Gerçi okuyucularınız sıradan insanlar değil. Okumaya en yatkın, öğrenip araştırmaya en duyarlı kişilerden oluşuyor ama, yazıların uzunluğundan özünü kaçırma tehlikesi doğuyor. Örneğin; İstanbul Festivali ile ilgili yazınızı okudum. Açıkça ne demek, neyi vurgulamak, hangi pratik sonucu çıkarmak gerektiğini bulamadım. Sonuç çıkarıp, kendi malım yaparak, gözlerim parlayarak yazının başından kalkmadım.

3. Dedğim gibi Yarın dergisini önemsiyorum. Hele bu koşullarda daha önem kazanıyor. Bu yüzden işlevini tam görmeli, sayfalar çarçur edilmemeli, dediğini en dolaysız, en kısa, en çarpıcı yoldan söylemeli. Çok entelektüel bir toplum değiliz. Olanaklarımız kısıtlı. Yeterince kitabımız ve araştırma materyalimiz yok. En önemlisi paramız yok. Sizi satın alıyoruz, öğrenmek, düşünce ufkumuzu geliştirmek için okuyoruz. Bu desteğimizin hakkını vermelisiniz.

4. Kime hitap ediyorsunuz, kimi kucaklamak istiyorsunuz? Bunların özellikleri, konuları, düzenleri ne? Ben gençlik olarak düşünüyorum. (Gençlik dergisi olmanızı istiyorum.) İşçi, köylü, öğrenci gençlik tarafından okunmak, benimsenmek istiyorsanız, onların nesnelitesini hesaba katın. Öğrenci gençliğin bile düzeyi, entelektüel yönü ülkemizde yeterli değil. Böyle olunca "Şiirde imge üstüne" başlıklı uzun yazınız ne ölçüde aradıklarımıza yanıt veriyor? Onu örnekleyelim. İşçi ve köylü gençlik bu yazıyı okumaz, okuyamaz. Öğrenci gençlik de öyle. Şiiri iş edinmiş gençler okuyabilirler ve onlara çok yardımcı olabilir ama, sanat ve edebiyat dergisi iseniz olabilir ve bu kadar yer ayrılabilir.

5. Sanatı ve edebiyatı küçümseyen, bize gereği yoktur diyen dar görüşlülerden değilim. Bu da sorunuzdur, eksikliğimiz ve açlığımız var ve sanat-elebiyat yoluyla çok şey yapılabilir. Çok önemli bir araçtır. Eğer sanat ve edebiyat dergisi iseniz, buna da söyleyeceklerim var. Bu yazılarda dil ağır; okuyucuyu eziyor. Sanat edebiyat zevki, ilgisi ve merakı değil, karamsarlığı uyandırıyor. Daha açık ve sade, bu konuda istediklerimizi keşfederek, bizim dilimizle söylemek istediklerinizi verin. Ayrıca yayımlanan şiirler, hep duygusal onların kişisel sancuları, örnekleri. Bir sorunumuz, bir gereksinimimizi, "şiirle ne güzel anlatmışlar" dedirtmiyor. Bunların çoğu amatörlerin şiirleri, onların emekleri değerdendiriliyor diyebilirsiniz ama, seçimi yapan sizlersiniz. Seçtiğiniz şiir örnekleri, ama başarılı ama başarısız, şiir nasıl olmalıdır örneğini verseler.

6. Yığınların sorunlarını yığın diliyle anlatmak. (Yazı ya da şiir ya da öykü.) En duru, en açık seçik, en anlaşılır biçimde. Bu özün

önemini zedelemeyiz, anlatacaklarınızı hafifletmeyiz. Yığınların diliyle en önemli, en seçkin düşünceler, en estetik biçimde anlatılabilir. Zaten yayıncıların görevi de bu değil mi? "Bizi bizim dilimizle ne güzel anlatmışlar" dedirtmek.

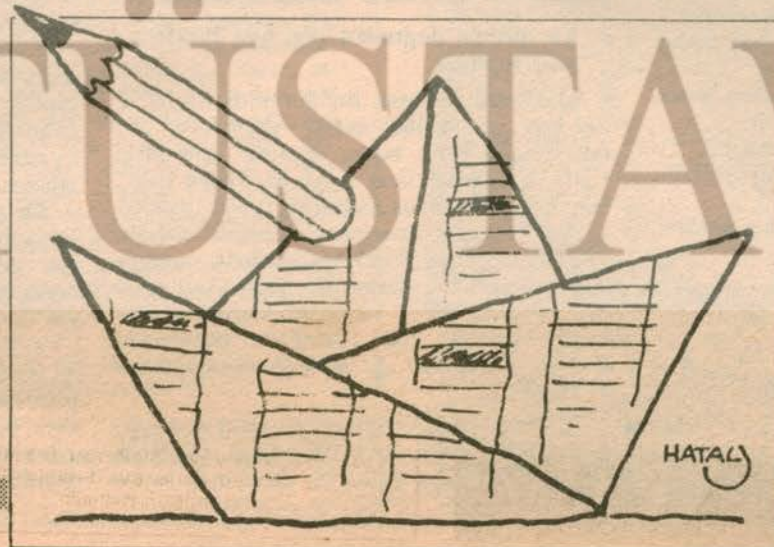
7. En başarılı yaptığımız işlere örnek olarak. Cezaevi mektupları, okur mektupları köşeleri çok güzel, satır satır okuyorum. Bunların da en başarılısı (ve sizin başarınız) Baykanlı doktorun mektubu. Siyah zemin üzerine beyaz harflerle öyle güzel yapmışsınız ki, zaten yazı hakettiği ilgiyi ve işlevi de gördü. Büyük yankılar yaptı, ortaklık karıştırdı. Bununla haklı olarak övünebilirsiniz. Bu tür yazılara daha çok yer verin. Somut olay, somut yorum istiyoruz. Arabesk müzik üzerine, George Orwell'in kehaneti üzerine vb. ilgi çekmiyor. Konu yine aynı konu olsun. Arabesk müzik işlensin ama, bilimsel rapor sonucu gibi değil.

8. Sizleri gençlik dergisi olduğunu iddia edenlerle kıyaslasam kızmayın. Kuşkusuz onlarla aynı yerde ve konumda değilsiniz. Başlangıç noktalarınız özleriniz farklı. Ancak biçim olarak kıyaslama yapınca onların daha çarpıcı, daha çekici olduğunu üzülerek görüyorum. Konuları gençlik. Rotaları belli, net. Gençlik olgusunu enine boyuna, kendi ideolojileri doğrultusunda, kendi açılarından tam anlamıyla ele alıyorlar. Gençliği, gençliğin sorunlarını didik didik ediyorlar. Yani en başarılı biçimde istismar ediyorlar. Çıkarılan sonuçlar felaket, yapmak istedikleri çok tehlikeli. Ama büyük gençlik kitlesini, daha iyisi sunulmazsa kucaklayabilirler. Bu konuda Yarın'a büyük iş düşüyor.

Yeri gelmişken, bu dergilerle polemiklerinizi izledim. Onlar bütün saldırganlıkları ile büyük gürültü kopardılar. ("Müjde çocuklar bir babanız oldu" gibi.) Sizi izlerken de üzuldüm; gençliğin sahte dostlarının karşısında biçim olarak zayıf kaldınız. Sizi daha militan, daha savaşkan, daha güçlü görmek istiyorum. Gençliği batağa götürmek isteyenlere karşı sesiniz güçlü çıksın. Sesiniz hepimizin sesi olmayı hedeflesin. Gerçek demokratların sesi.

Yeni yılda sizlere daha büyük başarılar dilerim. Bütün söylediklerimi sizin yanınızda, sizin kampınızda ve dostunuz olarak söylediyimi bir kez daha belirtiyim. Çokça olumsuzlukları sıraladım. Olumlu yanlarınız daha çok, daha büyük. Bütün söylediklerim içten, dürüst ve sizi daha iyi görmek içindi. Kendimce gördüğüm eksiklikleri sıralamak, size katkıda bulunmak içindir. Bu mektup bir okuyucunuzun oluşturduğu bir küçük aynada nasıl göründüğünüzü gösterebilmek içindi. Bunun bir görev olduğunu düşünerek yapıyorum. Siz mektuplarımızı sürecek. Siz de bana görmediklerimi gösterin. Karşılıklı sohbet etseydik, daha ayrıntılı ve doyurucu konuşabilirdik. Yazmak zordur. Her şey ele almıyor. Ama artık ne kadar oluyorsa.

Hepinize en içten sevgiler, saygılar, başarılar. Başarınız bizleri yürekten sevindirecek. Hoşçakalın.

Sürelili Yayınlarında KDV Uygulaması

Katma değer vergisi çikali ve uygulamaya konali epey zaman geçti. Ama, başbakanın da söylediği gibi henüz anlaşılamadı. Ne tür birşey olduğu halen tartışılıp duruyor.

KDV'nin bu en önemli özelliği, belki de süreli yayınlarda çok daha fazla biçimde gündemde. Öyle ki, halen kimi çevreler umutlarını kesmeden hükümetin yeni bir kararıyla süreli yayınlar üzerindeki KDV'nin kaldırılmasını bekliyorlar.

İşte aşağıda yayınladığımız yazı, bu karmaşa ortamında süreli yayınlarla ilgili durumun ne olduğunu anlatmayı amaçlıyor. Okununca görülecektir ki, asıl sorun anlayamamak, karışık birşeyle karşı karşıya olmak değildir. Önemli olan KDV'nin doğrudan kendisidir ve onu yürürlüğe koyan anlayıştır.

Gazete, dergi ve benzeri periyodik yayınların satışında KDV'nin nasıl hesaplanacağı, kanuni mükelleflerinin kimler olacağı gibi hususlarda, son olarak 9 Ocak 1985'de yayınlanan 11 sayılı Tebliğ göz önünde tutulacaktır. Bilindiği gibi, 3065 sayılı KDVK'da değişiklik yapan 3099 sayılı Kanunun (yayın tarihi: 15.12.1984) 2nci maddesiyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na "özel matrah" şekilleri tesbit etmek yetkisi verilmiştir. Bu yetkiye dayanarak çıkarılan 11 sayılı tebliğin A ayırımında "Özel Matrah Tesbiti" konusu ele alınmış ve münhasıran periyodikler üzerinde durulmuştur. Bu tebliğin en önemli yeniliği, perakendecilerin süreli yayınlar açısından kanuni mükellef statüsünden çıkarılmaları olmuştur. Bu durumda, 31.12.1984 tarihli ve 9 sayılı Tebliğde (5/a), perakende aşamada bir gazete bayii örnek alınarak yapılan açıklama da tamamen geçersiz kalmıştır. Şimdi yeni durumu çeşitli taraflar açısından örnekleyerek göstermeye çalışalım. Örnek olarak, KDV dahil nihai satış fiyatı 250 TL. olarak tesbit edilmiş bir dergi alınacaktır. Yayıncı ile perakendeci (gazete bayii, kitabevi gibi) arasında toptan dağıtıcı olarak tek bir aracının olduğu varsayılacaktır.

1. Yayıncının (üreticinin) toptan dağıtıcıya, satış yapması durumu.

KDV dahil satış fiyatı 250 TL. olan derginin vergi hariç net fiyatı $250 \times 10/11 = 227,27$ TL olacaktır. Bu tutar, aynı zamanda, derginin toplam nihai katma değerine veya KDV'nin matrahına karşılık gelmektedir. (Nitekim, $227,27$ TL'ye %10 oranında KDV uygular ve matraha eklersek 250 TL tutarına ulaşırız.)

Net satış fiyatının ($227,27$) %60'ını yayıncı alıyor, kalanını da toptan dağıtıcı %15 ve perakendeci %25 olmak üzere paylaşıyorlar. (ki uygulama genellikle böyledir), yayıncının dağıtıcıya satış fiyatı şöyle olacaktır: $227,27 \times 60/100 = 136,36$ TL. Fatura keserken bu tutara %10 KDV eklenecektir: $136,36 + 13,64 = 150$ TL. Bulunan 150 TL de vergili fiyat olan 250 liranın %60'dır.

2. Yayıncı ve/veya toptan dağıtıcının perakendeci bayiiye satış yapması.

Doğrudan doğruya perakendeci bayiiye satış yapanlar, ki bunlar içine genel dağıtıcı veya başbayi yansın bizzat yayıncı da girebilir, süreli yayını teslim ederken perakendeci için net satış fiyatının %25'i oranında bir pay hesaplayacaklar ve bunun vergili nihai fiyattan düşerek perakendecinin alış fiyatını bulacaklardır: $227,27 \times \%25 = 56,82$ TL (perakendeci-

nin net payı). $250 - 56,82 = 193,18$ TL (perakendecinin vergili alış fiyatı). Bunu şöyle de gösterebiliriz: (A)

a) Vergili satış fiyatı	: 250 TL.
b) KDV: $250/11 = 22,73$ TL;	
net satış fiyatı:	227,27 TL.
c) Perakendecinin payı	
($227,27 \times \%25$):	- 56,82 TL.
d) Perakendecinin alış fiyatı	
(veya toptancının perakendeciye satış fiyatı; KDV dahil):	193,18 TL.

Yayıncı ve dağıtıcı, perakendeciye satışta toplam KDV'yi tahsil etmektedirler. Tahsil ettikleri KDV, iç vergi oranı hesabıyla, dergi başına $250/11 = 22,73$ TL'dir.

Toptan dağıtıcının vergi borcu, eğer nakliye dolayısıyla ödemiş bulunduğu başka KDV yoksa, dergi başına $22,73 - 13,64 = 9,09$ TL olacaktır. Dağıtıcı daha önce yayıncıya KDV dahil 150 TL ödemişti. Bu tutara, vergi dairesine ödeyecek olduğu 9,09 lirayı da eklersek $159,09$ TL'ye ulaşırız. Böylece, dağıtıcının eline geçen net miktar: $193,18 - 159,09 = 34,09$ TL olur. Bu da, net satış tutarı içinde dağıtıcının hakkı olan %15'lik paya denk düşecektir: $227,27 \times \%15 = 34,09$ TL.

Aynı sonuca daha doğrudan ulaşabiliriz:(B)

Dağıtıcının vergisiz alış fiyatı	
(Yayıncının vergisiz satış fiyatı)	136,36 TL
Dağıtıcının net payı	34,09 TL
Dağıtıcının vergisiz satış fiyatı	170,45 TL
Toplam nihai KDV ($250/11$)	22,73 TL
Dağıtıcının perakendeciye vergili satış fiyatı	193,18 TL

Dağıtıcı, fatura düzenlerken, (A) veya (B) gösterim biçimlerinden birisini uygulayabilir.

3. Yayıncının doğrudan doğruya tüketiciye satış yapması.

a) Abonelere satış. Bu durumda da KDV'nin kanuni mükellefi sadece yayıncıdır. Ancak, doğan vergi borcu derginin üzerindeki KDV dahil nihai satış fiyatı üzerinden değil, abonmanın tarifesinde gösterilen toptan (6 aylık 1 yıllık) fiyat üzerinden hesaplanmalıdır. KDV Kanununun 25. maddesinde, matraha dahil olmayan unsurlar arasında, "teslim ve hizmet işlemlerinde fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen, ticari teamüllere uygun miktardaki iskonto" da sayıldığı için bu, kanuni bir haktır.

Bu durumda, örneğin eğer 1 yıllık abonmanın bedeli KDV dahil 3000 TL yerine iskonto lu olarak KDV dahil 2400 TL düzeyinde tesbit

edilmişse, bu tutar içindeki KDV'nin hesaplanması için gene iç vergi oranı yoluna başvurulacak ve $2400/11 = 218,18$ TL bulunacaktır.

b) Tüketicie (okuyucuya) doğrudan perakende satış.

Yayıncının merkez bürosundan veya yayınevine ait bir satış noktasından (bayi, kitabevi) doğrudan doğruya tüketiciye ve satış yapılabiliyorsa, bu durumda hesaplanacak vergi tıpkı yukarıda belirtilen perakendeciye satış şeklinde olduğu gibi olacaktır. (Yani $250/11 = 22,73$ TL.) 11 sayılı tebliğe göre, "perakendecilerin tüketiciye satışta vergili fiyat üzerinden yapacakları indirimler vergi hesabında dikkate alınmayacaktır". Yayıncı doğrudan doğruya tüketiciye perakende satış yapma halinde perakendeci kimliğine büründüğü için, yapacağı indirimleri matrahtan düşme hakkına sahip gözükmemektedir. Ancak, kanımızca, 25 nci maddenin ruhuna uygun düşecek olan uygulama, "fatura ve benzeri vesikalarda gösterilmek ve ticari teamüllere uygun olmak" koşullarıyla bu tür indirimlerin matrahtan düşülmesine imkân tanınması olmalıdır.

4. İadeler sorunu

Yayıncılıkta, özellikle de süreli yayınlarda en çok karşılaşılan bir durum da, yeni sayı çıkınca eskilerin iade edilmeleridir. Uygulamada görülen konsinye usulü satış iade sorununu çözer diye düşünülse de, KDV'yi doğuran olay, bizim örneğimizde, teslimle birlikte doğduğu için bu usul sakıncalıdır; üstelik vergilendirme dönemi sonuna kadar kesin satış tutarı gene de tam belli olmayabilir. Uygulamada yayıncı ve dağıtıcının bu sorunu daha başlangıçta eksik fatura düzenlenerek aşmaya çalışmaları beklenbilir. Ancak yasal kurallar içinde yayıncı ve dağıtıcılar açısından konuya eğilirse, bunlar iadeler için hesaplanmış ve borçlanmış oldukları vergiyi, değişikliğin vukubulduğu dönem içinde düzeltebilirler. Bunun için, iade olunan yayınların "fiilen işletmeye girmiş olması ve bu girişim defter kayıtları ile beyannamede gösterilmesi şarttır" (KDVK, m. 35) 11 sayılı tebliğe (A/2) göre de, "perakendecilerin iadeleri, vergili alış bedeli üzerinden gerçekleştirilecek, geri alınan bu mallarla ilgili KDV, perakendecinin vergisini hesaplayıp beyan etmekle yükümlü satıcı tarafından düzeltme konusu yapılacaktır". Yayıncı açısından iadeler tek bir düzeltme işlemine konu olurken, toptan dağıtıcılar açısından iki yanlı bir düzeltme işlemi ortaya çıkmaktadır. Toptan dağıtıcı, bir yandan bayilerden usulüne uygun olarak yapılan iadeler üzerindeki KDV'yi ($22,73$) düzeltme konusu yapacak (bu, vergi borcunu azaltıcı bir işlemdir); öte yandan ise, bu iadeler yayıncıya fiilen geri döndürüldüğü sürece, ikinci bir düzeltme işlemi yapacaktır (indirim hakkı bulunan KDV - 13,36 TL - iade tutarı kadarınca ortadan kalktığı için bu, vergi borcunu artırıcı bir işlemdir).

5. Yayıncının vergi borcu

Yayıncı, toptan dağıtıcıya, perakendeciye, abonelerine, doğrudan doğruya tüketiciye yaptığı satışlar üzerinden tahsil etmiş bulunduğu KDV'ni (ister satış fiyatı içinde isterse fiyattan ayrı gösterilmiş olsun), ayrı ayrı hesaplayarak toplayacaktır.

Bu toplamdan, kâğıt ve sair alışları, dizgi, pikaj, film, baskı, ciltleme vb. giderleri üzerinden ödediği KDV'ni indirebilecektir. Keza, beyannamede gösterilmek şartıyla iadelerle ilgili düzeltmeleri de yapacaktır. Kalan fark, ki bu kural olarak olumlu bir farktır, vergi borcuna tekabül edecektir. İstisnai bir durum olarak (örneğin yoğun kâğıt alışları dolayısıyla) alışlarda ödenen vergi satışlarda tahsil edilen vergiden daha fazlaysa, bu olumsuz fark izleyen dönemlerde indirilmek üzere ertelenecektir.

KAYIP'IN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

AFSAD'da Ayın Fotoğrafi

AFSAD'ın her ay üyeleri arasında düzenlediği "ayın fotoğrafı" yarışmasını şubat ayında Abdurrahman Canpolat'ın yapıtı kazandı. Birinciliği Coşkun İncekara, ikinciliği Cahit Turhan, üçüncülüğü Gülümser İşçelebi'nin yapıtları kazandı.

FOTOGRAF TEMEL EĞİTİMİ KURSU

AFSAD'ın düzenlediği "Fotograf Temel Eğitimi" kurslarından bir yenisini 9 Mart-5 Mayıs arasında gerçekleştirilecek. Kayıt ve ayrıntılı bilgi için "AFSAD, Kızılırmak Sok. No: 12/1, Bakanlıklar, Ankara" adresine başvurulabilir.

HFÖğrencileri Evcilik Oyunu'nu Sahnelediler

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri geçen yıl da oynadıkları Adalet Ağaoğlu'nun *Evcilik Oyunu* adlı oyununu bu yıl da sahneye koydular. Gençlik yılı etkinliği olarak sahnelenen oyun, organizasyonu yapmakla görevli mediko sosyal merkezi tarafından sonra kaldırıldı. Oyunu yetiştirebilmek için yoğun bir çalışma içine giren ve sonuçta da izleyenlerin beğenisini kazanan bir ürün elde eden yönetmen, oyuncu ve kol başkanıyla yapılan konuşmalarda şunlar söylendi.

Serap Evüboğlu: (oyunun yönetmeni); "İyi bir grup çalışması yaptığımızı

za inanıyorum. Amacımız çok iyi bir oyun çıkarmaktan öte iyi bir grup çalışmasıydı. Oyunun başarısını seyirci belirleyecektir." Ufuk Serdaroğlu (tiyatro kolu başkanı); "Oyun seçiminde ilk seçtiğimiz şey, oyunun mali portresinin yüksek olmamasıydı. Bunun yanısıra toplumsal içerikli bir oyun olması da gerekiyordu. Amatör oyuncu ruhuna da uygun olmalıydı. Bu oyun geçen sene de oynanmış ve beğenilmişti. Mediko sosyal merkezi yıl etkinliğine bu oyunu da almış oldu."

Şansın Ertufan (oyuncu); "Herşeyden önce böyle bir kültürel etkinlikte bulunabilmenin mutluluğu içindeyim. Ama şunu da belirteyim, öğrenciliğin yoğunluğu bu tür bir sosyal etkinliğe katılmayı ikinci sıraya düşürüyor. Aynı oyunda geçen yıl da ama o zaman severek oynamıştım. Şimdi öğrenciliğin baskılarıyla oyun beni sıktı. Bu duygumu diğer arkadaşlar da paylaşıyor."

"Dava düştü" diye bitiyor film. İsterse-
tiz sondan başa doğru gidelim ve düşen davanın ne olduğunu öğrenmeye çalışalım.

Bir Amerikan vatandaşının Şili'de darbeden hemen sonra öldürülmesinden, dönemin Dışişleri Bakanı H. Kissinger'i ve Amerika'nın Şili Konsolosu'nu sorumlu tutarak, öldürülen yazarın babasının açtığı davada, belgeler "Devlet Sırrı" olduğu gerekçesiyle mahkemeye verilmeyi.

Costa Gavras film boyunca bize bu "Devlet Sırrı'nın ne olduğunu anlatmaya çalışıyor. Yönetmen, kolay olmayan yolu seçmiş ve siz bunları filmimizden tek tek cimbızlayarak topluyor, bir bütünü parçaları imişçesine birleştirdiğinizde "Devlet Sırrı'nın ne menem bir şey olduğunu görebiliyorsunuz.

Peki, ne idi bu "Devlet Sırrı"? Şili'deki Amerikan çıkarları ya da daha doğru deyişle uluslararası Amerikan tekellerinin çıkarları.

Tüm yalanlara karşın Şili'deki darbeyi ABD'li askeri ve politik uzmanlar düzenlediler. Ve büyük bir rastlantı sonucu, genç bir yazar, gazeteci bir arkadaşısı ile darbeye önemli bir rol oynayan Amerikan Donanması'nda görevli subaydan, "Buradaki görevimiz bitti sayılır, Bolivya'nın da sorunları var, belki orada görüşürüz," itirafını duyuyor. Cümlüğüne geçirdiği bu notlar ve etrafına olur olmaz soru sorması "kayıp" olmasına yetiyor.

Baba (Jack Lemmon) Amerika'dan Şili'ye kaybolan oğlunu aramaya

geliyor. Bir Amerikan vatandaşı olmanın verdiği güven ile işe başlıyor, nedense konsolosluk görevleri sürekli önüne engeller çıkarıyor. Bu sefer kişisel gücünü kullanarak pek çok kişinin giremediği yerlere girebiliyor. Buradaki görüntüler Şili'deki darbenin niteliğini gösterme açısından oldukça ustalıkla seçilmiş; stad-yuma doldurulan binlerce insan, hastanelere her gün getirilen yüzlerce yaralı ve morglara sığmayan, kimliği belirlenen/belirlenemeyen ölümler. Görüntüler bir savaş anını hatırlatıyor. Görünen o ki, Şili halkının pek çoğu Amerika destekli Pinochet'yi kolay kolay kabul etmiyor.

Baba oğlunun ve gelininin (Sissy Spacek) platonik solcu yaşantılarını anlayamamakta, oğlunun kaybolmasının ardından yapılan "Hak edilme" nedenlerini aramaktadır. Kişisel mantığı açısından pek de haksız sayılmaz. Çünkü o bir Amerikan vatandaşı ve bu ülkede Amerikan vatandaşlarına dokunulmazlık hakkı tanınmıştır. Bir Amerikalı'yı öldürmek için yine bir Amerikalı'nın haberi olması gerekir. Baba, bu gerçeği oğlunun notlarını

okuyup, arkadaşlarından tutuklanıp sonra da salındığında evine döndüğü söylenen Amerikalı'yı (FIN Dergisi'ne yazı yazan bir solcu) morgda kimliği belirlenemeyenlerin içinde görünce anlıyor

Amerikan vatandaşı olmak bir üstünlüktür ama, Amerikan çıkarlarına zarar getirmemek kaydı ile, yoksa binlerce "Kayıp"ın içine karışmak çok olası.

Filmde pek kısa geçirilen ama, bizce çok önemli olan ABD konsolosunun kısa bir cümlesi var: "Şahsen bu olaya karışmamış, evinizde oturuyor olsa idiniz şimdi tüm bu olanları onaylıyor olacaktınız." Amerikan dış politikasının, Amerikan halkına nasıl anlatıldığını açıkça anlatıyor.

Solcular tarafından CIA ajanı, darbeciler tarafından solcu sanılan, kendi deyimleri ile biraz şaşkın bir insan olan genç yazar nasıl kayboluyor? Şili'de yaygınlaşan "duvara gömme" biçimi ile.

Şimdi bir kez daha yazımızın başına dönüp, "Dava neden düşüyor?" diye sorarsak, sanırım bunun yanıtını biliyoruz.

• Yarım İstanbul Bürosu

BİLİM ve SANAT MART (51) SAYISI ÇIKTI

- Savaş da Yargılanır • MAHMUT DİKERDEM • Cenevre Görüşmelerinde Sovyet-Amerikan Pozisyonları • HALUK GERGER • Aflın Anahtar Sorunları Bir Ceza Avukatının Anıları "Hatamızı nasıl düzelterek?" • ERŞEN SANSAL • Latin Amerika'da Yazmak • MARIA VARGAS LLOSA Çev. KEREM KURTGOZU • Santiago Treni • HASAN HÜSEYİN • Gözden Irak, Yüreğe Yakın • Okyanusun Ötesinde Bir Sıcak Ülke: Meksika • YASEMİN ÇONGAR • Latin Amerika Kültürü ya da Öfke ve Larizim • AHMET TELLİ • "Abdi İpekçi gibi bir kurumun yok edilmesinin önemi yaşadıkça kavranacak." • RAFET GENÇ • Oktay Arayıcı'nın Anısına Yaşarken Yaşamak • YILMAZ ONAY • M. Haçhasanoğlu Oyunlar da Yazdı • KEMAL ATEŞ • Bilimsel Teknik Devrim ve Ekonomik Toplumsal Yapıların Geleceği • SEROL TEBER • Öğretmen Örgütlenmesinin Tarihsel Süreci: 1908-1971 • İ.HAKKI BARKAN • F.Almanya'daki İşçilerimiz, Çocuklarının Eğitimi İçin Ne Düşünüyorlar? • SAMİ ÖZKARA • Persepolis Kitaplığından Berlin Meydanına: Kitap Yakmak • MÜMTAZ İDİL • Garip Bir TRT Öyküsü • JÜLİDE GÜLLÜZAR • Teşmil Uygulaması ya da "Sendika Seçme Özgürlüğü!" • İSMAIL AKMAN • KDV Karşısında Yayın Dünyamızın Konumu • OGUZ OYAN • Köln'de Bir Sanat Olayı • YAĞMUR ATŞIZ • Bir Kitap: "Uluslararası İletişim" • HÜSAMETTİN ÜNSAL • Marcel Proust ve Yaratıcılık • GÜNER ÖZTUNA • Karikatür • FERRUH DOĞAN

El Salvador'da

Gerillalar Görüşlerini Açıkladılar

YARIN-(ÖZEL) 15 Ekim 1984 günü El Salvador başkanı Duarte'nin çağrısı üzerine görüşme masasına oturan FMLN (Ulusal Kurtuluş İçin Farabundo Marti Cephesi) ve FDR (Demokratik Devrim Cephesi) adlı örgütler, bir bildiri yayınlamak karşılıklı görüşmelere değgin görüş ve değerlendirmelerini açıklamışlardır. Bildiride özelle şöyle deniliyor:

"Ortakdağı uyumsuzluk konusunda bizler, politik bir çözüm bulmak için karşılıklı görüşmenin önemine olan inancımızı ısrarla belirtmiştik. Bu nedenle savaşan güçler arasında yani FMLN/FDR ve ordu yönetimini elinde tutan hükümet arasında karşılıklı görüşmelerde bulunmak için adım attık. Ancak bu şekilde tüm sorunların ele alınabileceğine inanıyorduk ve La Palma'daki bu toplantı, yukarıda belirttiğimiz yönde bir adım oldu; ne ki bizler, El Salvador yönetimi, oligarşi ve ABD tarafından yapılan silahları bırakarak seçimlere katılma önerisini kesinlikle geri çeviriyoruz. Böyle bir davranış, ülkemiz politik gerçeklerini tümüyle görmemezlikten gelme demektir.

Halkın giderek artan katılımı ile etkisi azımsanmayacak boyutlara varan El Salvador silahlı başkaldırması, ABD yönetiminin kendi içinden ve dünya kamuoyundan, politik bir çözüm getirilmesi yönünde isteklerin doğmasına neden olmuştur. Bu baskıların altında Duarte, Birleş-

miş Milletler'de bir "barış önerisi" açıklamak zorunda kalmıştır. Toplantının iyi bir örgütlenme sonucu yapılmamasına ve girişimi Duarte'nin "demokratikleşme süreci" olarak adlandırmasına karşın bizim görüşme masasına oturduk. Bu arada hükümet güçlerinin bizlerin silahları bırakmayı geri çevirmesini kabul etmek zorunda kalması ve toplantının askerden arındırılmış bir bölgede yapılması, El Salvador halkının gücünü göstermesi bakımından bir zaferdir.

La Palma'daki toplantı olumlu sonuçlanmıştır. Karşılıklı görüşmeyi kurumlaştırmayı başardık. Bunun sürmesini ve politik bir çözüm gereksinmesi duyan tüm toplumsal kademelerin bunu desteklemelerini garanti altına aldık. Bu arada savaşın "insancılaştırılması" için girişimde bulunduk.

Yapıcı bir dialog kurma ve politik manevralarla uğraşmamak için, gerçek bir politik iyi niyetin ve bağımsızlık ve ülke sınırlarının dokunulmazlığına dayalı bir barış anlayışın gerekliliğine inanıyoruz.

FMLN adına:

Joaquin Villalobos

Fernan Cienfuegos

Leonel Gonzales

Roberto Roca

Schafick J. Handal

FDR adına:

Guillermo Ungo

Eduardo Calles

Ruben Zamora

Güney Afrika Petrol Krizinden Nasıl Kurtuldu?

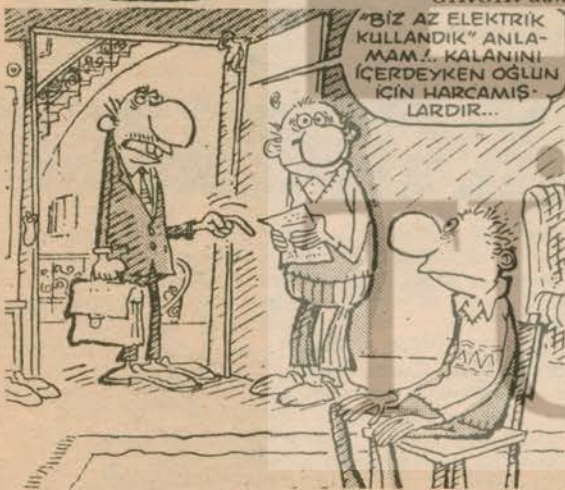
KOPENHAG/(YARIN) 1979-1981 yılları arasındaki enerji bunalımı sırasında güç duruma düşen Güney Afrika Cumhuriyeti'ni, AP Möller adlı bir Danimarka taşıma şirketinin, uluslararası boykotu ve kendi ülkesinin yasalarını hiçe sayarak kurtardığı açıklandı. Güney Afrika'ya karşı ekonomik boykotun uygulanma boyutlarını inceleyen Hollandalı bir örgütün açıkladığı gizli raporda göre, adı geçen süre içinde, yani tam 17 ay, AP Möller şirketine ait 16 tankerin Güney Afrika limanlarına 4.5 milyon ton ham petrol taşıdığı belirtiliyor. Maltın dokuz kez Hürmüz Körfezi'nden, altı kez Rotterdam'dan yüklendiği ama hiçbirinin gödeceği yer olarak Güney Afrika'nın gösterilmediği açıklanıyor. Güney Afrika yolunda birçok kez petrolün, gemiden gemiye aktarıldığı ve çalışanların yakınlarına hiçbir şey yazmamalarının istendiği de raporda ayrıca yer alıyor.

Bir açıklama yapan taşıma şirketi yetkilileri, Güney Afrika'ya petrol taşıdıklarının bilinen bir şey olduğunu ve gerek görülen yere petrol taşımamın görev anlayışlarına uyduğunu söylemişlerdir. "Ülke dış politikasını çizmek bizim işimiz değil," şeklinde açıklama yapan AP Möller şirketi, bu yazı kadar Danimarka parlamentosuna bir rapor vermek zorunluğunda. □

REGAN'IN BÜTÇESİ:

NEW YORK-(NEW YORK TIMES) Nükleer silahlar ile uzay silahları Reagan'ın artırmak istediği savunma bütçesinde en büyük paya sahip. Uzay silahlarına ayrılan parayı, üç kat artırarak 3.7 milyar dolara çıkarmak isteyen başkan Reagan, nükleer başlıklı MX-füzeler için ayrılan paranın da büyük bir artış ile 4 milyar dolar olmasını öneriyor. 1986 yılının 973.7 milyarlık bütçesinin 313.7 milyarı savunma giderlerine ayrılmış durumda. Bu da, askeri harcamalarda 1985 yılına göre 30 milyar dolarlık bir artış demek. İşin ilginç yönü, bu tutarın, ABD savunma bakanı Weinberger'in istediği tutardan 35.9 milyar dolar az olması!

Askeri giderlerdeki artış, sivil gereksinimlerde yapılan kısıntı ile aynı tutarda: 30 milyar dolar. Reagan'ın kısıntı yaptığı şeylerin en önemlilerini, tarım desteği (-5.5 milyar dolar), yaşlıların sağlık gereksinimleri (-4.1 milyar), tüm emekliler, yiyecek kuponları ve çocuklu ailelere yardım (-5 milyar), eğitim ve toplumsal yardım ederi (-2 milyar) ve savaş sakatlarına yardım (-1.1 milyar) oluşturuyor. Değiştirilen yasalardan ötürü yardım

GIRGIR'dan

"BİZ AZ ELEKTRİK KULLANDIK" ANLAMAMIZ. KALANINI İÇERDEYKEN OĞLUN İÇİN HARCAMIŞLARDIR..."

"Görülmiştir" sayfamıza gelen mektuplar cezaevlerindeki okuyucularımızın tüm duygularını düşüncelerini, isteklerini yansıtmaz, yansıtamaz. Gönderdikleri mektupları zarfları açıktır ve üstlerinde "Görülmiştir"

damgası vardır. Başkalarından önce kendi sansürünüzü yapmak zorundasınız, yani en kötü sansür uygulamasıyla karşı karşıya bırakırsınız kendinizi.

Oysa içerdeki dünyayı tanımak, içerdekilerin duygularını, düşüncelerini paylaşmak ve isteklerini olabildiğince karşılamak zorundayız; evet, gerçekten bu bizim için yalnızca olması gerekeni değil, bir zorunluluğu ifade etmelidir. Diyarbakır'dan yazan Metin Aslan adlı okuyucumuz "kalemimi kontrol ederken", belki de yalnızca kitap isteğini dile getirebilmiş, kafasının içine tutsak ettiği pek çok şeyin yanı sıra, Biz isteklerini hemen karşılayarak bazı kitaplar gönderdik, okuyucularımızın ilgi göstereceğine inanıyoruz. Paşakapı cezaevindeki okuyucumuzun Kastamonu'da başından geçenleri kınıyoruz; Yarın'ın tüm ülkede büyük bir ilgiyle okunup izlendiğinden ve ulaştığı her yerde serbestçe satıldığından haberli olmayanların adli merciler önünde açıklama yapacaklarına da kuşkuymuz olmadığını belirtmek istiyoruz. Biz içerde ya da dışarda, nerede olursak olalım yalnızca acı ve nefretimizle yaşayan insanlar olamayız; sevgimiz, sevinçimiz, umutlarımız ve inançlarımızla varolur, öyle yaşarız. İçerdekilere, sevgiyle, dostlukla.

• yarın

"Kalemimi kontrol etmem gerek..."

"Bizler halkımızdan ve ailelerimizden kopartılarak mahpushaneye konulmuş seksen kader ve umutdaşız.

Eğer içeriye düşmemişseniz, mahsupları anlamamız güçtür. Bizim anlaşılmanızı güçlüğü hırçın oluşumuzdan değil, hassas ve duyarlı oluşumuzdandır. Kaynak odur ki, şimdi bir arkadaşım, özü özden ayırdılar, ipeği kozasından diye bir melodi tutturmuş. Belki bir başka biri de kır çiçeklerinin sadeliğini, bebeklerin masum ve sevecenliğini düşünüyor. Ben ise, ananın ağdımı duyar gibi oluyorum. Bir de aç insanların midelerinden beyinlerine hucum eden o korkunç gurultuyu. Onların dertlerine dem olmamak kahrediyor bizi. Kim bilir belki onları da kahreden bizsiz oluşları.

Kalemimi kontrol etmem istiyorum. Kontrol etmem gerek. Ve kafamdan geçirdi-

ğim, geçirdiğim için de sıkılarak boncuk boncuk terlediğim isteğimizi yazmam gerek. Bizim isteğimiz bütün mahpusların ortak arzusu; bizim isteğimiz her aydının tayını ve bizim isteğimiz kitap denen karanlıkların baş belası.

Derdimi anladınız... Dermansız değil belki, ama küçük de sayılmaz diye düşündük. Düşündük ki siz bize kitap gönderebilirsiniz. Siz de biliyorsunuz bura insanların durumunu. Tel örgünün ötesinden ötesinden alıyoruz açıklıkta kokan nefeslerinin kokusunu. Bizim yüreğimiz el vermiyor onlardan istemeye. Bunun için siz YARIN'dan yarınlarımızı aydınlatmak için ne tür olursa kabulümüz olan, kitap istiyoruz.

Bizim bu açgözlülüğümüzün ve yüzüzlülüğümüzün nedenlerini anladığımızı umarak, yayıncılar hayatımızın başarılı ve daim olmasını dileriz."

Metin Aslan
Diyarbakır 2 Nolu Özel
As. Cezaevi 36.
koşuş adına

Ordu Giderlerinde Artış, Halka Yardımda Azalış!

Alabilir haldeyken, alamaz hale getirilen kişilerden edinen para da eklenirse, Reagan'ın yapmak istediği toplam kısımta 47.5 milyar doları buluyor.

Söz konusu kısımlar, bütçede beklenen açığı kapatmak için yeterli değil. 1981 yılında Reagan, bütçe açığının 1984 sonu ortada kalacağını söylemişti. Oysa 1985 yılındaki bütçe açığı, en az 222 milyar dolar olarak hesaplanıyor. Şimdi de Reagan, bu açığın 1988 yılında 100 milyara ineceği sözünü veriyor!

Öte yandan Reagan'ın bütçesinin senatodan olduğu gibi geçmesi olanak dışı. Bunun bilincinde olan bütçe görevlilerinin, bazı giderleri "pazarlık sonucu kısıllanacak" gözönüne alarak şişirdikleri sanılıyor. Kongrenin, 48 yeni B-1 tipi bomba taşıyıcı uçağa 6.2 milyar, 48 nükleer başlıklı MX-füzese 2.8 milyar ayrılmasını ne denli olumlu karşılayacağı belli değil. Bütçesinin özellikle askeri giderleri içeren bölümünü canla-başla savunan Reagan, "Eğer en az 100 milyar koruyucu MX-füzesi yapmazsak, Sovyetler'le barış görüşmelerini sürdürmenin anlamı kalmaz," demiştir.

VAT MOTORDA 99 İŞÇİ SOKAĞA ATILDI

Üsküdar Sultan çiftliğinde kurulu, elektrik motorları üreten ve son iki senedir sadece İran'a iki yüz binin üzerinde motor ihraç eden, Vat Elektromekanik cihazlar ve Motor Sanayii Anonim Şirketinde 5.2.1985 günü 90 işçi 9 memura iş akitlerinin 31.1.1985 tarihinde feshedildiği bildirildi.

Toplu sözleşme gereği 1.2.1985 tarihinde işçi ücretlerine %35 zammın yürürlüğe girmesi gerekiyordu.

Zam öncesinde sokağa atılan işçilerin bir, memurların iki ikramiyeleri, bütün personelin aralık 84, ocak 85 maaşları, memurların 83 yılı zam farkları ve de tüm işten çıkarılanların kıdem ve ihbar tazminatlarından tek kuruş ödenmeksizin, 90 işçi ve 9 memur acımasızca açlık ve işsizlikle başbaşa bırakıldı.

29.1.1985 tarihinde panolara asılan listelerde ismi olmayan personelin 5.2.1985 tarihine kadar ücretli izni olduğu açıklandı. 5.2.1985 günü servis otobüsleriyle işbaşı yap-

mak üzere fabrikaya gelen işçiler fabrikaya alınmadılar. Daha sonra topluca yemekhaneye alınan işçi ve memurlara 31.1.1985 tarihinde iş akitlerinin feshedildiği açıklandı.

Haklarının çiğnendiğini fabrikada birleşmiş bütün alacaklarıyla, kıdem ve ihbar tazminatlarının ödenmesi gerektiğini söyleyen ve yemekhaneden çıkamayan işçiler imalat müdürü Necati Baykal tarafından, fabrikaya bir silahlı erle birlikte getirilen Alemdağ Jandarma Karakol Komutanı Assubay tarafından, Fabrikadan çıkarıldılar.

Aralarından, Fabrikanın temel inşaatında, çalışmaya başlayıp sonra ustalığa kadar yükselen 13 yıllık işçiler bulunan işçilerin hiç olmazsa onar bin lira avans istemleri de geri çevrildi.

"GENÇLİĞİN TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIMI" PANELİ

Ankara Sanat Kurumu'nda 4 Mart tarihinde, saat 18.30 da 'Gençliğin Toplumsal Yaşama Katılımı' konulu bir panel yapılacaktır, panelde, HP milletvekili ve TBMM Başkanlık Divanı üyesi Cüneyt Canver, SO-DEP MYK üyesi Hızır Ekşi ve dergimiz çalışanlarından bir arkadaşımız katılacaktır.

"Parayı verirsem

yarışmaya girerim"

TAM iki ay önce bu sütunun başlığı "PARAYI VERENE SATARIM" idi. Şimdi ise, "PARAYI VERİRSEM YARIŞMAYA GİRERİM". Ashında, Bay Nart'ın hakkını yemek istemiyoruz, istemiyoruz ama yaşadığımız günleri bu kadar güzel bir biçimde anlatan da kendisi olduğu için rüşvet olaylarının en iyi başlığı olduğu için, yüzbinliralık küçük "girişimi"yle köşemizin başlığı oluveriyor. İşbirlikte ulaştığımız boyut, (çoğul kullanılıyor, çünkü topluma ulaştık) herşeye köşeyi dönme ilkesiyle bakar olmamız o denli içimize sindi ki, artık heran biryerlerden köşeler dönüp, dönüşe beş kala da elimizi, hafif arkaya, avuç yukarıda olacak biçimde uzatmadan edemiyoruz.

İşte son bir ayın masum "girişimciklikleri": İsmail Özdağlar, eski bakan, ANAP milletvekili "beni gazeteler yıktı". Remzi Çilingir, Gaziosmanpaşa Belediye Meclisi ANAP'lı üyesi "olay komplodur". Haluk Aydın, Gümrük Muhafaza Başkanı "çok sinirlendim, alın üçü milyon dedim". Ümit Ada, Derince Gümrük Müdürü "Eankadaki 80 milyon mu, canım o..." "Günde ortalama rüşvet 30 milyon". Bu arada, "66 bankacının malına tedbir, Hisarbank, Odibank, İstanbul Bankası yöneticilerini kapsayan 66 kişiye..." Bu başlıkların tümü de, Cumhuriyet Gazetesinden bir ay içinde alındı. Ama bunların tümüne de hiç değilse belirli sınırlar içinde hak vermek gerekiyor. Neden mi, eh, beş yıl içinde yüzde 55 gerileyen ücretlerle (Türk-İş raporu), 60.000 liraya ulaşan dört kişinin mütevazı aylık mutfak gideriyle ve "Enflasyonu yüzde 25'e düşürürüz" "KDV enflasyonu azdırdı" diye de açıklamaların aynı günde yapılabildiği bir ülkede (birincisi Özal'ın Davos konuşmasındandır, ikincisini ise İTO yapmıştır) bunlar da olabilir gibi geliyor.

Birşey daha anlaşılır gibi geliyor, "Şirketleşme ile politika sarmaş dolaş, Özal-Topbaş ailelerinin şirketlerde kurdukları işbirliği, politikada meyvesini veriyor." (Hürriyet) Bunda şaşırarak bir yan yok, kimilerinin şaşıracağı gibi TÜSİAD, TİSK vb.nin politikanın şahikasında olmaları'na da "ne oluyor" diye bakmıyoruz ama gene de insaf edilmeli, bunlar oluyorsa "Ekin A.Ş."nin kuruluşu ne diye kabul edilemiyor. Üstelik kabul etmeyişin altında Hürriyet'in başlığında dile getirilen olgunun bu şirket için söz konusu olacağı kaygusu yatıyordu. Ama ne demeli, gene de hak verilebilir. Başlığımıza bir kez daha göz atın; Ekin A.Ş. de verseydi parayı, girerdi yarışmaya. ■

● seçkin çömert

"Dışarıda serbestçe satılan dergiler cezaevlerine niçin alınmıyorlar?"

● "Mahkemem olduğundan dolayı Kastamonu cezaevinden İstanbul Paşakapı cezaevine geldim. Paşakapı cezaevine gazete hancinde hiçbir yayın organı alınmadığından sizlerle haberleşemedim. Derginizi çok beğeniyor ve her sayısını okumak istiy-

yorum. Fakat idarece bu tür dergiler yasak olduğundan bir türlü okuma fırsatı elimde geçmiyor, çok üzgünüm. Sizlerden bir ricada bulunsam acaba bu isteğimi yerine getirebilmeniz sizce mümkün mü? Derginizde bazı önemli yazıları kısa ve öz olarak bizlere mektup halinde gönderme olanağınız var mı acaba?

Derginizi okumak için Kastamonu cezaevinde idare ile bir takım çelişkiler içine girdim, size bir örnek verebilirim:

İki tane 'aşırı sağcı' gardiyan beni çekip, 'Ulan komünist böyle dergileri okumayacaksın, bir daha böyle dergiler okuduğunu duyar veya görürsem seni felç ederim, anladın mı' dedi. Tabii ben de düzgünce konuşmamı izah ettim. Bu ara hava iyice gerginleşti, bu sefer de ara maltanın kapısını kapatıp beni dövmeye kalkıştı, ben kendimi ne kadar savunduysam bana ilk önce birisi tokat vurdu, vurunca ben de bana vuran gardiyana vur-

dum. Tabii bu ara ikisi bir olup bana vurmaya başladılar, ben de ayakta olduğum sürece onlara gücüm oranında ancak vurabiliyordum, ta beni yere yatırınca kadar. Ben yere düşünce bu sefer de tekmelemeye başladılar. Hadise öylece bitti ve beni tekrar koğuşuma verdiler.

Yani konu şu: Dergilerinizi ve diğer dergileri okumak için cezaevlerinde benim durumumda kaç bin arkadaşımız var, yine de bu konu üzerinde idarelere karşı etkili olamıyoruz. Eğer bu konu üzerine biraz eğilirseniz, belki dergilerinize kavuşabiliriz.

Bu konu için mesela ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğüne bir başvuruda bulunmanız nasıl olur? Veya daha başka bir yerlere başvuruda bulunsanız nasıl olur?

Dışarıda serbestçe satılan dergilerin ve kitapların cezaevlerine alınmasında bir sakınca yok ama neden, niçin almıyorlar?"

Istanbul Paşakapı Cezaevi
Bir Yarn okuru

"Acıyı da, nefreti de içeriye taşıdık"

● "Diyarbakır'da iki tutuklu yılın ardında, ikibuçuk aydır Bursa'dayım. Uludağ'ın eteğinde bir dört duvar. Taş-demir yığını. Solgun canlar içeride; okuyan, yürüyen, yatan. Her gün bir hafif rüzgar dağların doruğundan eteklerine, burğu burğu havalanırmanın bir köşesine iniyor. Dönmeye başlıyor...

Yanımda bir mahkum yatar, ayakları yerdeyken güçlü, inanch. Bir mahkum yatar, karşı duvardaki noktanın gözlerine, direncine saygılı. Biri yazmaz satırlarına paslı telleri, tutuklu duvarları, yeşilim bahçeleri. Bir mahkum yatar güleç. Güneşe, aydınlığa eğilimli. Özgürlük yoksunlarının cezalandırıldığı. Sonra mahkumlar yatıyorlar sizler gibi sevgi yüklü.

Günlerdir kendimi hangi alanda yetkinleştirmeliyim diye düşünüyorum. Materyaller o kadar eksik ve o kadar sınırlı ki yaşam... Renkler ölgün mapusta. Resim yapılmaz. Söyle tüm canlılığıyla anlatılamaz resimde renkler, duygular. Güneş, gün ölgün. Bir ay ışığı var, bir de karanlık diri ve canlı olarak. Karanlık yokluyor devamı. Ay ışığı kaçamak, gölgeli.

İçerde duygusallık alabilirdiğinedir. Bir ben değilim böyle. Binler, on binler aynı durumda. Aynı anda bu insanların tamamı ortak duygularını duyumsuyorlar. Kimse sığmıyor hücreesine, koğuşuna. Yüreklere taşıyor özgürlüğe. Kirlarda, denizlerde düşünceler. Anamlı bir hayat yaşayan, yaşamak isteyen bu insanlardan hoşgörü beklenebilir mi? Acı hoşgörülemez.

Acıyı da, nefreti de içeriye taşıdık... Tıpkı sevgi gibi, sevinç gibi, yarın kokulu satırlar gibi... Koğuş dolusu selamlar gönderiyorum."

Erhan Barut/Bursa E Tipi
Cezaevi

Edebiyat

Fakültesinde Milim Milim Parçalara Ayırıyorlar

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri için *İnkılap Tarihi* ve *Mehmet Saray* isimlerinin özel bir önemi var. Dersin en önemli özelliği "milliyetçiliğin" savunulması ve karşındakilerin şiddetle yerilmesi. Ayrıca öğrencilerin sürekli doğru olanı yapmak zorunda olduklarının (ki bu doğrular ne hikmetse hep başkaları yararına) söylenip, yapmanın karşısında disipline verilmek, okuldan uzaklaştırılmak vd. yaptırımlar konulması.

Mehmet Saray'a gelince: *İnkılap Tarihi* derslerinde aktarmaya çalıştığı düşünceler şu anda kapatılmış bulunan "aşırı sağcı" bir partinin ideolojisidir. Sayın Saray öğrencilerine genellikle "namussuz, şerefsiz" biçiminde hitap etmeye özen gösteriyor. Vize sınavlarında "milim milim parçalarınıza ayırım" tehdidi ise alışkanlık halinde.

Öğrenciler kendilerine zorla kabul ettirilmeye çalışılan kavramlara karşı direnirken, bir taraftan da onur kırıcı hitaplara ve tehditlere katlanmaya çalışıyorlar ve sabırları karşısında kendileri de şaşkın, ne zaman bitecek diye merakla bekliyorlar. □

maliyetine satış yapıyordu. Devredildikten hemen sonra bütün mallar zam gördü ve piyasadaki fiyatlara erişti.

1984 baharında, yapılan yüzde 50'lik zamlar 100 liraya çıkan yemekte en ufak bir kalite artışı olmaması, görece maddi durumu daha iyi olan öğrencileri kentteki fiyatlara GÜDAŞ'ta yemek yemeye itti. Bu arada daha önce yurt kantinlerinde satılan meyve türü şeylerin de satışı yalnız GÜDAŞ marketten yapılmaya başlandı. 1984 yazında yurttan kalan öğrencilerin beraber çalışabildikleri tek yer olan yurt kantinleri baştan düzenlendi. Çalışma masaları kaldırdı, yerine yerden 50 cm. yükseklikte, üzerinde yalnızca yemek yenilebilecek sabit sehpa yapıldı. Böylece öğrencilerin beraberce çalışabilecekleri tek yer, müziğin sonuna kadar açıldığı, gürültülü GÜDAŞ pastane olmuştu. Bu arada GÜDAŞ'ın adının yanında ODTÜ Geliştirme Vakfının bir kuruluşudur yazısı görüldü.

1984 güz sömestri kafeteryada yapılan yeni yüzde 50'lik zamlar 150 liraya çıkan yemekle ve GÜDAŞ'ın yaptığı yeni zamlarla başladı.

GÜDAŞ Pastanesinin şu sıratardaki satış grafiği oldukça başarılı. Yaptığımız bir araştırmaya göre, okul günleri saat 11.30-14.30 ile 17.30-20.30 arasında toplam 1200 civarında öğrenci alışveriş etmektedir. GÜDAŞ Pastanesinin, açılış saatinin 9.00, kapanışının ise 23.30 olduğu dikkate alınrsa, ODTÜ'nün büyük bir pazar olduğu açığa çıkar. Yukarıdaki rakamlara marketten yapılan alışveriş katılmamıştır.

Şu sıralarda EBI (Enerji Bilgisayar ve İnşaat Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi) adlı başka bir ODTÜ Geliştirme Vakfı kuruluşundan sözedilmektedir.

Kâr değil de sözde hizmet amacı güden özel şirketler olan GÜDAŞ ve EBI 9 Eylül 1983'de, pastanede ki düzenleme çalışmalarının başlaması ile hemen hemen aynı tarihlerde, 2 milyon lira sermaye ile beş kişi tarafından anonim şirketler olarak kuruldu. Bu iki şirketin de kurucu ve hissedarları ODTÜ İstatistik bölümünde öğretim üyesi olan Dolun Öksoy'un karısı Zehra Öksoy, Mehmet Cetin Unkan, Şakir Sahir Çarılı, Vedat Yalçın ve Asiye Yasemin Oğan'dır. Şirketin denetçisi de Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi bölüm başkanı Mehmet Rüşti Gürkaynak'tır. Bu iki şirketin de ana sözleşmesinde ODTÜ Geliştirme Vakfı ile ilgili hiçbir şey yer almamaktadır.

Şimdi soruyoruz; ODTÜ Geliştirme Vakfı adlı bir tüzel kişiliğin bu şirketlerde en ufak bir hissesinin bulunmaması sonucunda, bu şirketler ODTÜ Geliştirme Vakfı kuruluşu olma özelliğini nerden kazanmaktadır? Eğer, vakif ticari amaç gütmeyen, öğrenciye daha çok hizmet vermeye amaçlayan bir kuruluşa, kentdeki kâr amacıyla kurulmuş şirketler arasında bir fiyat farkı bulunmamasının anlamı nedir? Bu şirketler çalıştırdıkları personele ücretlerini kendileri ödemek zorundaysalar, niçin GÜDAŞ Market ve Pastanede çalışan bir kısım personel halen ücretlerini Odtü'den almaktadır?...

ODTÜ'de GÜDAŞ'ın İş Ne?

YARIN/1983 yılının Eylül ayının ikinci haftasında ODTÜ öğrencileri, pastanede geniş çapta bir düzenlemeye tanık oldular. Çalışmaları sık sık denetleyen İdari İlimler Fakültesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü Başkanı Mehmet Rüşti Gürkaynak, kendisine "neler yapıldığını" soran öğrencilere, "onların en büyük sorununun başta dersler olmak üzere, çeşitli nedenlerin üzerinde oluşturduğu gerilim" olduğunu söyledi. Bunu çözmek için de, "pastanenin, öğrencilerin dans edip eğlenerek o gerilimi atabilecekleri, bunun yanısıra sıcak ve soğuk iyi yemek yiyebilecekleri, cafe-disco türü bir yer haline getirileceğini" kaydetti.

Ekim ayının sonlarına doğru pastane GÜDAŞ (Gıda Üretim Dağıtım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi) adıyla açıldı. Buna paralel olarak okuldaki süpermarket de GÜDAŞ'a devredildi. Market de, pastane de GÜDAŞ'a devredilmeden önce Kantinler Amirliği'ne bağlıydı ve

Üniversiteler Gözaltına Alındı

18 Aralık 1984 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde YÖK'ün üniversite rektörlüklerine gönderdiği bir genelge yayımlandı. Demokratikleşme sürecinde, demokrasi için açık bir saldırı niteliğindeki bu genelge temel hak ve özgürlükleri çiğneyen maddeler içeriyor. Genelgede şöyle deniliyor: "Yükseköğretim kurumunda görevli personelle öğrenciler için birer bilgi fişi doldurulacak ve bu fişler devamlı olarak elden geçirilerek güncel halde bulundurulacak ve fakülte enstitü, yüksekokul, ve konservatuvarlarda topluca muhafaza edilecektir."

"Geçmiş dönemlerde ideolojik eylemlere karşımlı öğretim üyeleri ve öğrencilerin durumları yakından izlenecek ve ideolojik faaliyetleri tespit edilen kişiler, hemen mahallin emniyet müdürlüğüne ve YÖK başkanlığına bildirilecektir."

"Önemli disiplin cezası alan öğrenciler hakkında mahallin kredi yurtlar kurumuna bilgi verilecektir.

Aynı şekilde, yurtlarda kalan öğrenciler hakkında bilgi alınacaktır."

Diğer maddelerden bazılarıysa özetle şöyle: Öğrencilerin topluca buldukları yurt, kantin, lokanta, lokal gibi yerlerin sürekli denetim altında bulundurulması, yurtlara, kayıtlı olanların dışında kimse girilmesine izin verilmemesi, öğrencilerin okul yönetimince düzenlenen öğrenim, spor ve sosyal faaliyetler dışına çıkarılmaması için çaba gösterilmesi vd...

Bunun anlamı açıkça üniversitelerin gözaltına alınmasıdır. Hatta üniversitelerin birer toplama kampına dönüştürülmek istenmesidir. Üniversiteler üzerindeki (devlet eliyle uygulanan) baskı ve terörün, bu son genelgeyle maskesi düşmüş ve gerici güçlerin anti-demokratik yüzü açıkça ortaya çıkmıştır. Söz konusu genelgenin yalnızca hukuk kurallarıyla çelişkileri bile sayfalar dolusu bir tartışma gerektirir. Biz burada genelgeyle varılmak istenen hedefleri özetle açıklama: a yetineceğiz.

Demokratik toplumlarda güçlü devlet karşısında güçsüz bireylerin haklarını koruyan, güvence altına alan kurumların yaratılmasına gidilirken, bugünün Türkiye'sinde çark tersine işlemekte, iyice güç-

lendirilen devlet karşısında bireyin rolü sifira indirilmektedir. Varılmak istenen hedeflerle özetle şunlardır:

Üniversitedekilerin (özellikle öğrencilerin) birbirlerinden tecrit edilmesi, kendilerine ve birbirlerine güvensizlik duymaları, birbirlerin polis gibi izleyip denetlemeleri, apolitize edilmeleri, bireysel ve toplu girişimlerinin, inisiyatiflerinin yokedilmesi, güdümlü olarak hareket eden, tek bir ideolojiye körukörüne bağlı bireyler olmaları, gelecek korkusu (sicil kaygısı) duymaları vd...

Bugünkü siyasal erkin (daha önceki uygulamalarla birlikte değerlendirildiklerinde) bu hedefleri gütmesi, parlamentodaki muhalefetin de bu konularda susması anlamlıdır. Sorun ANAP iktidarından kaynaklanmıyor. Yani 6 Kasım'dan HP ya da MDP üstün çıkardı da aynı program uygulanacaktı. Dolayısıyla çözümün parlamentodaki iktidara değil de iktidarın yapısına (demokratikleştirilmesine) yönelik olması gereği de ortadadır. Yani demokrasi sorunu halâ çözüm beklemekte ve bir zorunluluk olarak dayatılmaktadır. Oysa ANAP iktidarının uygulamaları demokratikleşme süreci için

çözumsuzlükler ve engeller yaratmaktadır. Örneğin, yüksek öğrenim konusundaki son genelgeyi bu açıdan değerlendirelim: Bu, bugün olduğu kadar yarın için de, duyarsızlaştırılmış, tepkisizleştirilmiş, her şeyi kabule hazır, düşünmesi istenmeyen bir toplum yaratmaya yönelik; her çeşit demokratik seçeneğe ve muhalefetin oluşma koşullarını yok eden ve ortaya çıkaracak olan her tepki ve seçeneği (bastırma) sağlayacak bir zemin oluşturma girişimidir. Böyle bir zemin, tek seçeneğe olarak savunulan ve koşulsuz kabullenilmesi istenilen siyasal erkin ve egemen ideolojinin ömrünü uzun kılmak için bir koşuldur da.

Bu koşullarda sorun üniversite, YÖK sorunu değil, demokrasi sorunudur ve çözüm de, toplumun inisiyatifleriyle sağlanacak olan, çoğulcu katılımıyla, anayasadaki temel hak ve özgürlüklerin en geniş anlamda somut olarak kullanılmasına ve güvence altına alınmasına yönelik hedefleriyle, toplumsal tabanı ve örgütlenmesiyle (müdahale içermeyen) daha gelişkin ve çağdaş bir demokratik düzendir. □

• erhan cömert

Akbabanın Kanatları

Kitap okumak istediğimde, bu isteğimi hiç kırmaz, bıkana kadar okurdum.

Şimdi de okumak istiyorum ama, bu isteğimi kırmak zorundayım. Kitapların kanatlanıp uçtu evvelki gece, kitapların kanatlarına baktığımda, akbabanın kanatlarını gördüm. Sanki bana yalvarıyorlardı, "Ne olur götürmesinler bizi, senden çok memnunuz, her sayfamızı, her satırımızı büyük bir özenle inceleyip, anlamaya çalışıyordun. Bizi anlayan, seven bir kişisin sen, izin veremezsin bizi götürmelerine," diye.

Evet dostlarım ben de üzuldüm, hem de çok, siz yoksunuz diye, uğramıyorum bile eskiden çok sevimli olan kulübeme.

Sizi üzmemek için, hatta hatta kışkandırmamak için üstünüzde bulunan akvaryuma balık bile almadım.

Şu an sizi hapsettiler çuvallara, kim bilir sizden nefret eden o kişiler sizi yakabilirler de, ama onlar sağdır, duyamazlar sizin haykırışlarınızı. Sakın kızmayın onlara, onlar aynı zamanda kördürler, hem de açılma ihtimali olmayanlardan.

Ama ben sizi unutmadım. Her satırımızı hatırlıyorum. Eğer gelmezseniz geriye, hiç merak etmeyin, daha çok boş kağıdım var, doldururum onlara... Sizi benden daha çok sevenler de

vardı. Onlar şimdi yanınızda sizin görüşmüyorsunuz belki ama hiç merak etmeyin, unutmamıştır onlar sizleri...

Sevgili dostlarım, siz çuvalla bir bilinmeyene giderken kardeşimi de götürüyorlardı sizin yanınızda. Sizi ne kadar sevdiğini söylemeye gerek yok herhalde sizin çoğunuzu o getirdi ve kendini size öyle adamıştı ki, sizi insanlara sevdirmeyi kendine görev bilmişti ve tüm çabası bu uğurdaydı. Ama şimdi görüyorum da daha becerememiş bu işi, sizi daha sevmeyenler var, hem de çok.

Sanmıyorum ama, kanıtlamaya çalışıyordur sizin gücünüzü...

Uğraş veriyordur sizin yok edilmemeniz için...

Ama siz de yapın artık birşeyler. Kapaklarınız daha parlak yazılarınız daha büyük, daha anlaşılır olsun. Eğer birisi anlamadan sayfayı değiştirmek isterse açmayın öteki sayfanızı, siz çok güçlüsünüz. Yırtın çuvalları, sizi yakmaya kalktıklarında açın denizle ilgili sayfayı, uzatın hortumu söndürün.

Sizi çöpe atmaya kalkarlarsa o kadar ağır olun ki, kaldırmamasın hiç kimse. Kitaphklara öyle yapışın ki, sizi yok etmek isteyenler götüremesin hiç bir yere...

Dostlarım güveniyorum sizlere, sizi çok özledim ve bekliyorum. □

26 Ekim '84
Tufan Döleneken

Kırkını Hafif Geçkin Bir Terörist

GEÇTİĞİMİZ günlerde basınımızda yayınlanan bir haber, hakettiği ilgiyi bulamadı. Konu, Ocak ayı içinde yapılan terörizm konulu sempozyuma bir bildiri sunan Prof. Turan İtil ile ilgiliydi. Altı yıldır ABD'de bulunan İtil, "cezaevindeki teröristlerin psikolojik profili" adlı bildirisine bilim ve terör dünyasını allakbullak ediyordu.

Üstadın "dünya'da bu konuda yapılanların en büyüğü" diye nitelendirdiği bu araştırmanın temeli, "teröristlerin aptal olduğu" savı üzerine kurulmuştu. Ve "kırkımdan sonra kimsenin terörist olmadığı", "Türkiye'de sağcıların hem içerde, hem dışarda çok az olduğu" gibi "bilim-kurgu" ifşaatlarla sürüyordu araştırma. Bu arada, sempozyumun neden basına kapalı yapıldığı şeklindeki bir soruyu, "Ben biliyorum, burada konuşulanlar sağ ve sol çevrelere yansıyacaktır. Hepsinin ağızını fermuarlamaya imkân yok," diye yanıtlayan terör uzmanı, insanın kırk yaşından sonra da pekala terörist olabileceğinin en güzel örneğini veriyordu. Sağ ve sol teröristlerin birbirlerine karıştırılarak, "karıştır-barıştır" prensibiyle "rehabilite" edilebileceğini öneren İtil'in bu sözleri, başbakan'ın şu sözlerini nasıl da anımsatıyor: "Hiç elmalarla, armutlar toplanır mı?"

Sağ ve sol teröristlerin birbirlerine çok benzediği, bir babanın hem sağ, hem sol terörist oğlu olabileceği, o halde bunun kan akrabalığı olarak önemli kalıtsal nedenlerin olduğu iddiası ise, genetik kitaplarının yeni baştan yazılmasına neden olabilecek bir buluş! Sayın uzmanımızın hangi okuldan mezun olduğunu bilmiyoruz ama, Türkiye'deki en geri olanaklara sahip tıp fakültesinde bile genetik eğitimi düzeyinin, kendisinin genetik bilgi düzeyinin çok üzerinde olduğundan eminiz.

Son olarak üstadın, "teröristleri bilgisayar uzmanı yaparak rehabilite etmek", "her kapının ardında bir komünist olduğunu düşünmek", "bizde tetiği çekenlerin Latin Amerika'da tetiği çekenlere benzediği" gibi özgün düşüncelerini sıralıyor ve "terör uzmanı" olmak gibi işleri bırakıp bilgisayar programcılığı kursuna kayıt olmasını öneriyoruz □

• h. dumlupmar

Milli Eğitimden Paralı Eğitime

• mehmet yıldırım

genel bütçeden verilen ödenek ve özel idare ve belediyelere verilen yardımlar, öğrencilerden alınan fakülteye giriş, devam, imtihana girme, diploma harçları, yayın satış gelirleri, araştırma ve danışma karşılığı alınan paralar, enstitü, laboratuvar, klinik, poliklinik gelirleri, bağış ve vasiyetlerdir. Öteyandan DİE rakamları 1977-80 arası dört yıllık dönemde bütçe gelirinin ortalama % 78'ini verdiğimiz vergilerin oluşturduğunu göstermektedir. Bu da en son bütçenin (5,5 trilyon TL.) 4 trilyon liralık bölümünü vergilerin oluşturduğu anlamına gelir. Öyleyse sayın başkanımızın deyimi ile "hazinesi ağzına kadar dolu döviz bol, dış borçları ödeyebilen" devlet % 78'ini bizim verdiğimiz vergilerin oluşturduğu bütçeyi nerede kullanıyor?

Bir başka deyişle, bütçemizin %4'ü doğrudan doğruya kendi ekonomilerinin doğrultan ihracatçılara verilerek ödüllendirilirken zor koşullar altında yüksek öğrenimi sürdürmeye çalışan 330 bin öğrenciden bütçenin binde 2,7'lik kısmı esirgendi. Oysa harç tutarı öğrenci ailesi için önemli bir yük oluşturacaktı. Sorun üniversiteye girişte de kendini göstermektedir.³

Nüfustaki yeri Üniversiteki yeri

% 0,67. % 33 . girişimciler
% 2,62. % 42. . memurlar
% 20. . . . . % 8. . . . . işçiler
% 76. % 17 . tarım kesimi

1980'de Ankara liselerinde öğrenci maliyeti (eğitim olanakları):

Fen Lisesi 36884 TL
Çamlıdere Lisesi 11130 TL
Karıkale Lisesi 2197 TL
Sarıyer Lisesi 197 TL

1979 da Ankara liselerinden yüksek öğrenime yerleşme oranları:

Fen Lisesi	% 100
M. Kemal Lisesi	% 70
Mamak Lisesi	% 4
Elmadağ Lisesi	% 2
Şereflikoçhisar Lisesi	% 1

1983 yılının başarılı ilk 50 öğrencisinin 16'sı Fen, 13'ü Anadolu, 13'ü özel lise çıkışlıdır.⁵ (Geri kalan 8'i de lise mezunu olsa gerek)

Özetlersek eşit koşullarda yetişmemiş öğrenciler aynı sınava sokularak özünde maddi durumlarına göre etkilenmektedir. "Üniversite giriş sınavları, öğrencileri yetenekleri doğrultusunda fakülterele dağıtıma yerine, üniversitelere girmek için başvuran kitlelerin girmesini engellemek için bir araç olarak kullanılmaktadır."⁶

Bu ön aşamaları ve sonuçları ile ele aldığımızda harç uygulaması tez elden kaldırılmalı; hiç bir kişiye, aileye zümreye ya da sınıfa ayrıcalık tanınmamasının güvencesi olarak başta çalışan kitle olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin toplumsal yaşamın tüm alanlarında çoğulcu demokratik katılım ve denetimini sağlanmasının koşulları ve güvenceleri ivedi olarak yaratılmalıdır. Kazanılmış haklar hiçe sayılarak kısıtlanamaz, kullanılması engellenemez, kullanılmasında ayrıcalıklara yer verilmez.

1. Cumhuriyet Ansiklopedisi, cilt II, sayfa 3258
2. Server Tanilli, Uygurluk Tarihi, sayfa 354, 4. Baskı, Nisan 1981
3. Nihat Aksoy, Bilim ve Sanat, sayı 42, Haziran 1984
4. Tahir Hatiboğlu, Yarın, sayı 34, Haziran 1984
5. Tabipler Odası Bülteni, sayfa 33, sayı 4, Nisan 1976

GIRGIR'dan

Nükhet Duru'nun Altınal'daki Konseri Gençlik Yılı'nı Alevlendirecek

GENÇLİK yılındayız ya, herşeyin başına "genç" kelimesi eklenmesi de zorunluluk oldu. Eh iş buralarda da kalamıyor, kimimiz gençler için ANAP milletvekili Atila Sin gibi mont giyen gençleri toplatarak çalışıyoruz, kimimiz de gençler için konserler düzenliyoruz. TV bile işe karıştı, her cuma "Gençlik" programı yapıyor, kuşaklar arası çatışmayı gözlerimizin önüne getiriyor. Haftanın Sesi adlı gazete de, "30'luk bülbül, gençlik için şakıyor" başlığıyla atmış. Nükhet Duru'nun "Gençlik yılının sönük geçmesine gönlünün razı olmadığını" alt başlık yaparak. Haftanın Sesi, "gençlik yılının sanki gençler için olmayıp da ihtiyaçlara yönelik" olduğu eleştirisini Nükhet Duru'nun Altınal Restoran'da gençler için hazırladığı programın duyurusuyla sürdürüyor. Nankörlük etmemek gerekir, gitmek ya da gidememek artık gençlerin sorunu. İsterlerse, beyaz eşyalara üretici tekellerin yaptığı zamma kızan Özal'ın sözünü Duru için geçerli kılabilirler: "Halk Boykot Etsin" (Hürriyet)

Gençlik Yılına Doğru

• "Yeni bir yıla daha girdik, yeni umut ve beklentilerle bu yılın daha güzel günler getirmesini dileyerek. Bilindiği gibi 1985 yılı gençler için özel bir anlam taşıyor, çünkü Gençlik Yılı ilan edildi. Fakat gerçekten öyle olacak mı, merak konusu doğrusu. Ancak yapacağımız, edeceğimiz, olacak, gelecek gibi sözlerin sözde kalmamasını istiyoruz. Artık genç nüfuslu bir ülke olan ülkemizde gençlere daha çok önem verilsin, gençlerin sorunlarına köklü ve kalıcı çözümler bulunarak uygulansın.

Geçtiğimiz yıllarda gençlik sorunlarıyla ilgili toplantılar yapıldı, en azından birçok toplantıda buna yer verildi, basında tartışmalar yapıldı, bazı dergiler gençlere söz hakkı vererek gençlerin sorunlarının kendi ağzlarından yansıtılmasına olanak tanıdı. Artık bütün bunlardan sonuç çıkarılsın, değerlendirilsin ve uygulamaya geçilsin hiç değilse bu yıl; sadece tartışmayla toplantıyla, bildirilerle geçiştirilmesin, gençleri daha iyiye daha güzele götüreceğiz ve olanaklarını artıracak uygulamaların temelleri atılsın.

Sayın yöneticiler, şunu unutmayın ki, yarın sizlerin yerini bizler yani bugünün gençleri dolduracağız, sizler bize ne kadar kulak verir ve iyi olanaklar sağlarsanız, bizler de o oranda başarılı olur ve bizden sonraki kuşaklara daha iyi olanaklar sağlarız ve ancak bu şekilde çağdaş uygarlık düzeyine ulaşır ve geçeriz."

İsmail Karakaş İstanbul Üniversitesi

Fen Fakültesi'nde Bir Bilim Anıtı

Doç. Dr. Çetin Algüneş İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Genel Fizik ve Biyofizik dersi öğretim görevlisi.

Öğrencilerine değer verdiğini söyleyen sayın Algüneş yine 83-84 öğretim yılında eski ve yeni kayıt öğrencileri ayrı ayrı oturarak öğrencilerine ilkökul düzeyinde ilgi göstermektedir. "Gelecek sizin beyinlerinizde yükselecek" diyen sayın Algüneş öğrencilerini hangi anlayışla eğitiyor? Hocamız açıklamadığı konuları dinle açıklama yoluna gidiyor. Örneğin: Sesle ilgili bir konuda kulağın iyi bir doğa kanunuyla bütün sesleri algılayamadığını, doğanın bir bütün içinde olduğunu ve bu bütünlüğü sağlayan Allah'ın büyüklüğüne inandığını söylemektedir.

Öğrenciler güvenmeyen, her fırsatta onları aşağılamaya çalışan Sayın Algüneş, geleceğin öğrencilerin beyinlerinde yükseleceğine gerçekten inanıyor mu?

• Fen Fakültesi'nden bir öğrenci

Amerika Birleşik Devletleri Öğrenci Derneği'nin 37. Ulusal Öğrenci Kongresi

ABD'nin ulusal düzeyde etkili ve temsili yetkisine en çok sahip öğrenci örgütlerinden biri olan ABDÖD'nin 37. Kongresi Oregon ayaletinin Eugene kentinde bir üniversite kampüsünde 4-9 Ağustos 1984'de yapıldı.

Kongreye, üç yüzden fazla delege ve gözlemcinin yanı sıra Uluslararası Öğrenci Birliği, Nikaragua Sandinist Gençliği ve El Salvador Üniversite Öğrencileri Genel Derneği'nin temsilcileri de katıldı.

Kongrede, üniversite kampüslerinde ve kampüsler dışında birlik, üçüncü dünya öğrencilerinin durumu, Güney Afrika'da ırkçılığa karşı savaş, üniversitelerin sorunları, öğrencilere mali yardım, kampüslerde ırkçılık, kadın özgürlükleri, çevre korunması gibi konular ele alındı.

UÖB (Uluslararası öğrenci Birliği) ve diğer uluslararası konuların öğrencilere tanıtılması, Kongre boyunca çeşitli yollarla gerçekleştirildi. Kongre programının bir parçası olarak "Uluslararası Öğrenci Forumu" birçok delege için, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal ilerleme için Nikaragua ve El Salvador halkı ve öğrencileri tarafından yürütülen savaş ile ilgili ve UÖB'nin çalışmaları, üye örgütleri ve Moskova'da yapılacak olan 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali ile ilgili birinciden bilgilencileri için iyi bir ola-

nak oldu.

Diğer bir toplantı da ise, ABD'nin Orta Amerika'ya yönelik politikasına karşı Iowa'dan Texas'a, Newyork'dan, Colorado'ya ve Oregon'a uzanan ABD üniversite kampüslerinde yapılan öğrenci protesto eylemleri dile getirildi.

Daha sonra ABDÖD Kongresi bütün Birleşik Devletler öğrencilerinin duygularını yansıtan özel bir önergeyi kabul ederek, aşağıdaki bildiriye hazırladı:

"Biz ABD öğrencilerini temsilen Orta Amerika gençliğine selamlarımızı ve dayanışmamızı iletmek isteriz. Sizin savaşımızın, bağımsızlık ve zulme karşı özgürlük için haklı ve demokratik bir hareketi temsil etmektedir. Hükümetimizin, El Salvador diktatörlüğünü destekleme politikasını sürdürdüğünü endişeyle gözlemlemekteyiz. Nikaragua'da hükümetimiz "contras"ları destekleyerek, meşru Sandinista hükümetine karşı gizli bir savaş yürütmektedir.

"Bu politika ABD ve Orta Amerika öğrencilerinin ve gençliğinin çıkarlarını ve isteklerini temsil etmemektedir. Biz Orta Amerika'da askeri müdahalelere kesinlikle karşıyız.

"Öğrenci liderleri, haklı savaşımıza desteğimizin sözselleştiği kadar somut olabileceğini de ummaktadır. Bu doğrultuda, ABDÖB

Orta Amerika'dan göçmenlere barınak sağlamak için yakınlarda imza kampanyası düzenlemiştir. Şimdiye kadar Amerika'da El Salvador'lu ve Guatemalalı göçmenler meşru politik göçmen olarak tanınmıyorlar ve kendilerine barınak verilmiyordu. Artık Orta Amerika'daki zulümden kaçanlara sığınma hakkı verilmesi için ABD'de gelişen bir hareket var. "İnsan hakları için endişe duyan gençler olarak biz, bu harekete destek vermeye karar verdik.

Bir kez daha sıcak selamlarımızı ve desteğimizi iletiriz. Biz bu bildiriye demokratik haklar için savaşımızın başarısına büyük umutla ve sizinle ilişkimizin derinleşerek süreceğine güvenle yazıyoruz."

HACAN YAYINLARI

İsmail Gümüş
BOŞNAK TÜRKÜSÜ
(Öyküler)

Talip Apaydın
HENDEK BAŞI
(Öyküler)

O. Numan Baranus
ANADAMAR
(Denemeler)

Yılmaz Onay
TREN GİDİYOR
(Oyun)

Ayten Mutlu
DAYAN EY SEVDAM
(Şiirler)

M. Niyazi Akıncıoğlu
UMUT ŞİİRLERİ
(Şiirler)

İsteme Ad:
Menekşe Sokak. 27/6
Kızılay
DAĞITIM
Ankara, İstanbul:
ADAŞ.
İzmir - YETKİN

ÇAĞLAR CİLT EVİ

Bilginin yarınlara kalmasını istiyorsanız.

Kitaplarınız, Ansiklopedileriniz, Ders notlarınız ve ciltlenmesi gerekli evraklarınız özenle ciltlenir.

Mühürdar Cad. Eser İş Hanı
Kat: 3 No: 13
(ESER EKMEK FABRİKASI ÜSTÜ)
KADIKÖY—İSTANBUL

Süreç Yayıncılık İkinci Yılında...

"Bilgi Bereketidir"

a. altındal
TÜRKİYE'DE KADIN
Genişletilmiş 4. Baskı
çıkıyor

Beş hintli bilimadamının kaleminden
BUDİZM ve FELSEFE

Bütün kitapçılarda KDV Dahil 440TL.

Piyerloti Cad. 47-49 D.8 Çemberlitaş/İSTANBUL • Tel: 526 85 27

SAMİH AL KASIM:
 “Zayıf bir ozan olmayı,
 güçlü bir zalim olmaya
 yeğ tutarım.”

MAHMUT DERViŞ:
 “En büyük ozanlar,
 trajik olayları değil
 bireyin yüreğindeki
 sevgiyi dile getirenlerdir.”

STOCKHOLM (YARIN)/Geçtiğimiz aralık ayının ilk günlerinde Stockholm'de yapılan Filistin Kültür Haftası'nda en büyük ilgiyi, tanınmış Filistinli ozanlar Samih al Kasım ve Mahmut Derviş gördü. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün, İsveç Filistin Grupları ile birlikte düzenlediği kültür haftası, müzik, dans ve elişleri gibi sanat dallarını içerdiği gibi bir gecesi de Filistin şiirine ayrıldı. Sevilen İsveçli ozan Göran Palm'in de katıldığı gecede her iki ozan çeşitli soruları yanıtladılar ve şiirlerinden örnekler okudular. Salonu tıklım tıklım dolduran Filistinli ve İsveçli izleyiciler ozanların sözlerini zaman zaman alkışlarla kestiler.

1939'da Filistin'de doğmuş olan Samih al Kasım, otuzu aşkın kitap yayınlamıştır. Yaşamını uygulanan tüm baskılara karşın Hayfa'da sürdürmekte olan ozan, ayrıca roman ve şiyes de yazmaktadır.

Mahmut Derviş ise 1942'de yine Filistin'de doğmuştur ve yaşamını 14 yıldır zorunlu olarak anavatanından uzakta sürdürmektedir. Ozan aynı zamanda Filistin Yazarlar Birliği yönetim kurulu başkanıdır.

Aşağıda ozanlara yöneltilen bazı soruları ve ozanların yanıtlarını bulacaksınız:

■ **Fatwa Tuğan'ın bir şiirini okuyan Moşe Dayan'ın, 'bu şiir 10 feydayinden daha tehlikeli' diye bağıracağı söyleniyor. Sizce şiirin gücü, silahından daha mı büyüktür?**

al Kasım: "Ben zayıf bir ozan olmayı, güçlü bir zalim olmaya yeğ tutarım. Amerikan silahları Vietnam'ı yakıp yıkacak denli güçlüydüler ama Ho Chi Minh'in basit dizeleri zamanla daha güçlü olduklarını gösterdiler. Öte yandan bizler

için şiir ve silah birbirinden ayrılmaz iki şey. Bizler, şiirlerimizle, silahlarımızla, göçmen kamplarımızla İsraili generallerden daha güçlüyüz.

Derviş: "Silah ile şiiri karşılaştırmak olası değil. Şiir genel olarak daha güçlüdür ama savaş sırasında silahın önemi daha büyüktür."

■ **Ozan için gerçeğe bağlı kalmak savaş altında kalmak bile gerekli mi? Yoksa durum gereği bazen yalan da yazmalı mı?**

al Kasım: "Şiirde büyük yalan diye bir şey yoktur. Şiir, sınır tanımayan bir gerçek meselesidir. Güzel ya da çirkin olabilir ama gerçekten kopamaz. Saf şiir diye bir şey de yoktur. Politika dışı ve ideolojisiz şiir yazdığını söyleyenler, belirli bir politikaya ve ideolojiye göre şiir yazıyorlar demektir. Çünkü ezeni de, ezileni de olduğu gibi tutmak, poli-

tik bir tavidir. Bana dostlarım için hep politik şiir yazıyorum diye soruyorlar. Bizim topraklarımızda güzel bir çiçeği gördüğün anda, onu yılmaya gelen buldozeri de görürsün. Yaffa'daki sevdiğimi anlatmaya kalktığım an elimden, onu görmeye gitmemi engelleyen yasaları kınayan dizeler çıkıyor."

Derviş: "Büyük ozanların, en trajik olayları değil bireyin yüreğindeki sevgiyi dile getirenler arasından çıktığını unutmamak gerek. Öte yandan ben, bir çeşit kaçış olduğuna ve bu nedenle büyük bir yalan denilebileceğine inanıyorum. Çünkü iyi şiir yazmak olanaksız bir şey. Benim için bir ameliyat gibi gördüğümüz şeyleri gerçeği saptırmadan yansıtmayı beceremiyoruz. Yani ne yazsak yalan oluyor. Şiirden aldığım tek zevk, bana yaratma duygusunu veriyor olmasıdır. Evet, yalan

yazıyoruz ama bunu barış için yaptığımızdan ötürü kendimizi suçlamıyorum. Eğer sizlere ben, şiir sevmediğimi söylersem şaka yapmıyorum demektir. Yalan olduğu için ben şiir sevmiyorum."

■ **Şiirin toplumsal işlevi konusunda ne düşünüyorsunuz?**

al Kasım: "Beyrut'un işgali sırasında Mahmut, yaşama savaşı veriyordu. Bu nedenle de, yani sağ kalabilmek için şiir yazma dışında her şeyi yapabiliyordu, yapıyordu. Ben ise sığındığım ülkede, renkli televizyondan Beyrut'ta dökülen kanları izliyordum. O zaman şiir yazmaktan başka hiçbir şey yapamıyordum. Şiirin toplumsal işlevi budur benim için."

Derviş: "Yazdığım her şiirde vatanımı yaratıyorum, aynen her sevgi şiirinde sevdiğim kadını yarattığım gibi. Önemli olan şiirimden sevinç duyup duymadığım, okura sevinç verip vermediğimdir. Bence şiirin işlevi de budur."

■ **Filistin halkı, şiire çok düşkün bir halk olarak tanınıyor. Neredeyse kimi durdursan, sizlerden birkaç dize ezberlebilir diyebiliriz. Öyle değil mi?**

al Kasım: "Şiir Arapların ulusal sanatıdır. Klasik şiirimiz çok zengin Bizler o kaynaktan yararlanarak şiirimize yeni şeyler katmak istiyoruz. Halkımız kitaplar yasaklandıkça, içeriğini kulaktan kulağa yaymaktadır."

Derviş: "Filistin halkının şiir-sever olduğunu söylemekten kıvanç duyuyorum. Ellerinden 'kaset' denilen bir silah var. Halk sevdiği şiirleri kasetlere okuyor ve birbirleriyle değiş-tokuş ediyor. Böylelikle şiiri hem okuyorlar, hem de dinliyorlar."

SAMİH AL KASIM

SAMİH AL-KASIM Ürdün'ün doğu yakasındaki Zârqa köyünde Dürzi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi (1939). Galilen ve Nazaret'te öğrenimini tamamladı. Birçok kez değişen sürelerle tutuklanmış olmasına ve uygulanan koyu sansüre karşın İsrail işgalindeki topraklardan göçmemiş, uğraşını sürdürmüştür.

Türkçeleri: GÜRHAN UÇKAN

Bir Kentin Öyküsü

Mavi bir kent
 düşü turistlerin
 her gün alış-veriş.
 Karanlık bir kent
 düşmanı turistlerin
 kahveleri tüfikle gözleyen.

Öğlen Söyleşisi

Bir ağaç diktim
 lanetledim meyvasını
 yaktım dallarını
 bir flüt yaptım
 bir melodi çıkardım

Kırdım flütü
 yitirdim meyvayı
 yitirdim melodiyi
 ağladım ağaç için.

Savaş Çocukları

Düğün gecesi
 göturdüler onu savaşa.
 Beş yıl ağır uğraş.
 Bir gün döndü
 kırmızı bir sedyede
 ve limanda karşılamaya
 gelmişti üç oğlu.

Yolculuk Bileti

Beni öldürdüğün gün
 bulacaksın cebimde
 yolculuk biletlerimi
 barışa,
 yağmur tarlalarına
 halkın bilincine.
 Boşa gitmesin biletler

Fotoğraflar: GÜRHAN UÇKAN

YARIN YAYINLARI

ŞİİR DİZİSİ

HAYKIRAN SESSİZLİK
Gürhan Uçkan Şiirler 72 sayfa 150 tl.
CEVAHİR KALBİYLE DOLUNAY
Halim Yazıcı Şiirler 63 sayfa 150 tl.
BİR AVUÇ KUM
Ergül Çetin Şiirler 57 sayfa 150 tl.

YAZ KIRLANGICI
OLSAM
AHMET ADA

Yaz
Kırlangıcı
Olsam

Ahmet
Ada

Şiirler
56 sayfa
150 tl.

YENİ ÇIKTI

*****
YARIN YAYINLARI
FIYATLARINI DEĞİŞTİRMEYİ
YENİ KİTAPLARINI DA
GEÇEN YILIN ÖLÇÜLERİYLE
FIYATLANDIRDI
*****

4. YIL ABONE KAMPANYASI BİTTİ

4. yıl abone kampanyamız okurlarımızın yoğun katılımıyla başarılı biçimde sona erdi. Özellikle ekonomik güçlüklerin dayattığı şu günlerde Yarın'ın kampanyalarında da belirttiğimiz gibi Yarın'ın okurlarına güvenmekte ne denli haklı olduğu bir kez daha görüldü, kanıtlandı. 4. yıl abone kampanyasına abone olarak abone bularak, dergimizi çevrelerinde tanıtarak, satılmasını sağlayarak katılan okurlarımıza teşekkür ediyoruz.

Abone kampanyamız sona erdi ancak, okurlarımızın bundan sonrada Yarın'ın tanıtma ve yeni aboneler bulma çabalarının süreceğine inanıyoruz.

YARIN ABONE KULÜBÜ

Yarın Abone Kulübü, abonelerimize indirimli kitap sağlama çalışmasını sürdürüyor. Kulübümüze yeni katılan yayınevleri ve yeni kitapların listesini aşağıda veriyoruz.

AYKO YAYINLARI Yüzde 20 İndirim
(% 10 KDV eklenecek)

Halk Şiirinde Gerçekçilik,	
Rıza Zelyut	400
Çağdaş Fantazya, Ünsal Oskay	450
Aydınlar, Louis Bodin (Çeviri Mehmet Dündar)	300
Kirino, Orhan Çubukçu	200
Soframda Kaval Sesi, Adnan Yücel	200
Tarih Öğrenimine Başlangıç, Yaşar Çağlayan	200
Enver Gökçe, Yaşamı Bütün Şiirleri	300
Güvercin Yüreğinde Gül Renkli Çocuklar, Metin Güven	150
Ayko Eğitim Bilim Derleme 1/1	150
Ayko Eğitim Bilim Derleme 1/2	150
Ayko Eğitim Bilim Derleme 1/3	150

HACAN YAYINLARI Yüzde 20 İndirim
Umut Şiirleri, Niyazi Akıncioğlu . . . . . 600 |

SAUL STEINBERG

SAVATİ ve ÇİZELERİ

Çağdaş karikatür sanatının amerikalı büyük ustasının karikatür sanatını anlatan ve karikatürlerinin yer aldığı birinci hamura ofset baskılı, renkli bölüm ve altın yıldız kapak ile hazırlanmış albümü. 112 sayfa 500 tl.

karikatürle ilgilenen
herkesin başucu kitabı

BARİŞ VE
SAVAŞ
SORUNU
ÜZERİNE
Serol Teber
Einstein
Freud Yazışması
100 tl.

Yazıları Almanca
asillerinden
türkçeleştirilen
Oğuz Özgül
SAVAŞA
KARŞI
FREUD'UN
İÇGÜDÜLER
KURAMININ
TARTIŞMASI

SOVYET
ROMANI
A. Mümtaz İdil
İnceleme 250 tl.
Kitapta tanıtılan
sovyet
romancılarından
en önemlilerinin
fotoğraflarının
yer aldığı 16
sayfalık eki,
birinci hamur
kağıda, ofset
baskılı olarak
hazırlanmıştır.

VICTOR
JARA

Ölümsüz
Şarkı

VİCTOR JARA YENİ ÇIKTI
Şili'de 1973 darbesinde öldürülen Latin Amerika müziğinin büyük ismi Victor Jara'nın yazılarının, şiirlerinin ve fotoğraflarının yer aldığı ikinci hamur kağıda ofset baskılı albüm. 300 tl.
Şili'yi ve 1973 öncesini daha iyi tanımak için

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın'dan sürekli olarak yanınızda taşıyabileceğiniz bir anı 300 tl.
Yarın Abonelerine yüzde 25 indirimli

YENİ ÇIKTI

İŞÇİ PORTRESİ FOTOĞRAF SERGİSİ
İSTANBUL'DA YINELİYOR
Dergimizin düzenlediği ve sergilenen, Yarın İşçi Portresi'ni
Ankara'da Evrensel Sanat Galerisi Fotoğraf Sergisi İstanbul
serisinde 10-17 Ocak tarihleri arasında sergilenen, Yarın İşçi Portresi'ni
konulu sergimiz, bu kez Mart tarihleri arasında sergilenen, Yarın
ayrısında İstanbul'da açılıyor. Sergiyi izlemek isteyenler için
81 fotoğrafın 176 fotoğrafın 55 fotoğrafının eğitim yanı sıra
yazıları ve 55 fotoğrafının eğitim yanı sıra Bahariye Halk

